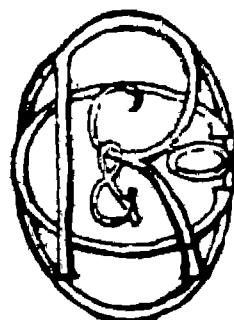

రామా యణ వు

అంధకార్యాలయం

గ్రంథక్రించు కుమ్మర మొల్ల.

రామా అంద్ టో.,
విద్యావిషయక ప్రచారకులు,
వల్లారు.

కాపీరైట్]

[వెల ను. 0-10-0

*Reprinted 1937
1-500 Copies.*

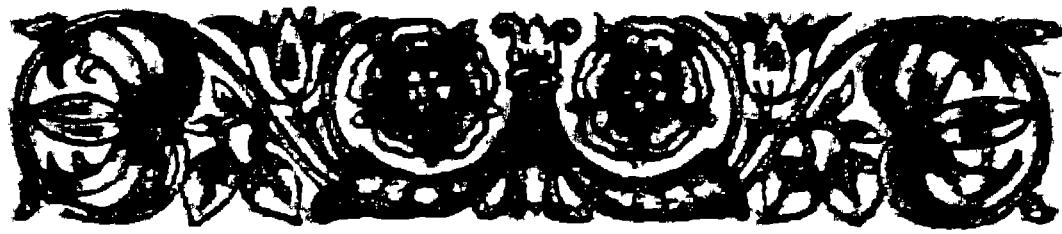
Acc No.	1643
Class	H-77
Book N.	165

సీ రి క.

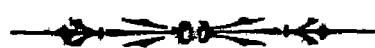
ఈ రామాయణము రచించినది మెల్ల. ఈ యమ కుమ్మరకొలఫు రతనము. ఆతుకూరి కేసన్ శైటి కొమరితెనని గద్వయందు ప్రాసికొనియున్న దేకాని భర్తవేరు బేర్కొన లేదు. దీనింబట్టి యా కవయిత్రి బాలవితంతువై పిన్ననాట నుండి తండ్రియింటనే యుండి గ్రంథరచనా లాలస్తై జీవ యాత్ర గడపినట్లు తలంపవలస వచ్చుచున్నది. నెల్లాను మండలస గోపవరగ్రామ మింసారీశిరోమణి నివాసమని యా పోత్తమందలి కవిస్తూతిష్టాఫున్, దెలియవచ్చుచున్నది. ఇందు రామాయణకథను మిక్కిలి సంకుచితపరచి ప్రాసియున్నను ముఖ్యమగు పట్టులమాత్రము వదలబేదు. కవిత్వము లలిత పదభూయిష్టమై, ధారాళ్లమై మృదుమధురమై లిని నొప్పు చున్నయది. వ్యాకరణలోపము లందందు గన్వదుచున్నను నీ కవయిత్రి రచనాపాటువము సాధారణ కవిరచనా సామర్థ్య మున కేమాత్రమును దీసేపోవుటలేదు. ఈ యువతీలలామ క్రి.శ. గంచ శతాబ్దమందున్నటులు గనుపట్టుచున్నయది. శ్రీ విశ్వ యత్యావశ్యకమని పెనగులాడు నీవింశతి శతాబ్దమున శ్రీ లిటి చక్కని కయత రచించు సేర్గులవడుటకుం దగు విద్యాప్రణాళికను విద్యాశాఖవారు పారచాలలందు జదువు బాలికలకు నిర్ణయింతురుగాక యని నమ్ముచున్నారము.

—క. కో. రా.

శ్రీ రష్ట.

మెల్లరాఘవణము.

భా ల కొ ० ద ము .

శ్రీ మహామాధిరాముడు వసిష్ఠమహామునిపూజతుండు ను
తోమవధుక్క ఛాభరణరక్షకుఁ డాశ్రీతపోవకుండు దూ
ర్యామలసన్నిథాంగుడు మహాగుణశాలి దయాపరుండుశ్రీ
రాముడుపోర్చు భక్తతుంతు రంజిలునట్టుగా సెల్లకాలమున్.

ఉ. **శ్రీ** నగమందిరుం డమరసేవితుఁ డర్శశాంకమాళి స
నౌనిమనఃపయోజదిననాయకుఁ డబ్బభవామరేశ్వర
ద్వానలసత్ప్రీసన్నుఁ డతిధన్యుడు శైవవిభూమమండు వి
ద్వానిధిమల్లికార్యునుడు తానిదుమాకుశుభంబులొప్పుగా.

ఉ. తెలునిపుండరీకముల తేజము మెచ్చుని కమ్ముదోయతో
నల్లసత్కార్మిలుచి వవ్యేడు చక్కని దేహకాంతితో
నల్లనిఁ చిల్లదోప్పి కరమందలినట్టుల నింపు నియదా
గ్రామతలు విరాళి తగిగ్గాత్ముడు కృషుణప్రోచుగాత్మతన్.

ఉ. మించి సమస్తలోకములు మిన్నక తాదననేర్పు మిాఱ ని
ర్మించి ప్రగల్భతణ మెఱసి మేలును గీడును బ్రాహ్మణోబ్లునే
వించఫుటేంచి శాస్త్రములు వేదములుం గౌనియామచుండునా
కాంచనగర్భాడిచ్చు నథికంబుగి నాయువు నీప్పితార్థముల్.

సీ. చంద్రాఖండకలాపుఁ జారువామనరూపుఁ

గలితచంచలకర్మర్ముఁ గమలవర్ణ
మోదకోజ్యలబోవుల మూషకో త్రమవావుల
భద్రేభవదను సద్ధృక్షసదను
సమ్మనిస్తుతిపాతుఁ కైలరాచ్ఛోహితుఁ
ననుదినామోదు విద్యాప్రిసాదుఁ
ఒరశువరాభ్యాసుఁ బాఛాంకుశోలాసు
మరుతరభ్యాతు నాగోపవీతు

ఔ. లోకవందితగుణవంతు నేకదంతు

నతుల హేరంబు సత్కరుణావలంబు

విమలరవికోట్టిజై శ్రీమిఘ్నారాజుఁ

బ్రీధితహక్కోధికై యేష్టుఁ బ్రిస్తుతింతు.

5

పా. కరిముఖుండుంగుమాడుదు వికారపుజేతల ముద్దుసూపుచుణ
గురువులువాఱుచున్నరాగగుటులుదాటుచుఁ జన్మన్నదోయితో
శిరములు రాయుచుం గబరీ జేప్పినచందుర్నినీ బట్టితీయగాఁ
గరములజ్ఞావనవ్యేడుజగమ్ములతల్లిశుభంబులీయుత్తు!

పీ. సాముజయుగ్నై మింపలరు జల్లనినీరు పసీండికుండలక్క
పేరుఱు వంచివంచికడువేడుకళో నథిషిక్కు జేయగాఁ

దామరఘవ్యగ్రీయ ముదంబున నుండిలోకమాత మా
కామునితల్లి సంపదనఖండముగా నిషు మాకు సెప్పుతుణ !

ఉంటే మేలిమిమంచుకొండ నుపమింపగజ్ఞాలిన యంచనెక్కివా
హ్యాళి నటించినచ్చుచతురాస్య సెదుర్కౌని నవ్యదేరఁగా
వాలికసోగకన్నుల నివాళి యొనర్చి ముదంబుఁ గూర్చు వి
ద్వ్యాలయవాణి శబ్దములనర్థములన్ సతతంబు మాకిషున్ !

స్థి. సురసన్నతజ్ఞాను సవివేకి వాల్మీకి
నఖాలవేదాగమాభ్యాసు వ్యాసు
ఫ్లూరాంధకారప్రభారవి భారవి

సత్కౌంతిహిమకరశ్శాసు మాఘు
వివిధకశాన్వితవిభ్యాతి భవభూతి
బ్రీకటకార్యధురీఁ భట్టబాఁ
మానిసీలోకసమృదభద్రు శివభద్రు
గవితారసోల్మాసుఁ గాళిదాసు

శ్రీ. స్తుతగుణద్వాము నాచనసోము భీము
నవ్యమంజులవాగ్ధుర్య నన్న పార్య
రసికుఁడైనటి శ్రీనాథు రంగనాథు
దిక్కుకవిరాచను నుతించి ధీనిమించి.

9

శ. తొల్లిటి యిప్పటి సత్కువి
వల్లభులను రసికవినుతవాగ్యిభవకశా
మల్లులఁ గవితారచనల
బలిదు లైనటిషునుల భక్తిగఁ దలతుణ !

10

క. గురులింగజంగమార్చున

పరుడును శివభ్రతిరత్నుడు బాంధవహితుడు
గురు డాతుకూరి కేనయ
వరపు త్రైని మైలయనఁగ వఱలినదాను. 11

కీ. దేశీయపదములు దెనుగులు సాంస్కృతుల్

సంఘులు ప్రాజుల శబ్దవితతి
శయ్యలు రీతులు జాటుప్రాబంధంభు
లాతూ సమాసంబు లర్పులను
భావార్థములు గావ్యపరిపాకములు రన
భావచమత్కృతుల్ పలుకుసరవి
ఒహువర్ణములును విభక్తులు ధాతు ల
లంకృతి చ్ఛందోవిలక్షణములు

గీ. గావ్యసంవద క్రియలు విఫుంటుపులును
గ్రిమము లేచియు వెఱుఁగ విఖ్యాతగోప
వరపు శీర్షికంతమల్లేశు వరముచేశ
నెఱి గవిత్వంబుఁ జెప్పుగా నేన్నికొంటి. 12

క. చెప్పమని రామచంద్రుడు

సెప్పించిన పలుకుమిందుఁ జెప్పెద నే నె
ల్లప్పుడు నిహాపరసాధన
మిప్పుణ్ణుచరిత్రీ తప్పు లెంచకుడు కపుల్. 13

మ॥ అని మతియు,

14

చ. వలిపవు సన్నపణ్యైదను వాసిగ గందపు బూతేతోదుతక
గొలుగఁగఁ గావవచ్చవలిగుబ్బచనుంగవ లీవి నొప్పఁగఁ
దెలుగని చెప్పుచోటు గడు తేటలమాటలఁ గొర్తులం
బొలుపు వహింపకున్న మరి పొందగునే పటపాండిశబ్దముల్.

క. మును సంస్కృతముం దేటుగఁ

దెనిగించెడుచోట నేమి దెలియక యుఱడ్క
దనవిద్య మెరయు గ్రిమ్మర
ఘునమగు సంస్కృతము జెప్పఁగఁ రుచియగునే! 16

గీ. తేనెసోక నోరు తీయన యగురీతి

తోడ నర్థ మెల్లఁ టోఁచకుండ
గూఢశబ్దములను గూర్చిన కావ్యమ్మ
మూగఁచెవిటివారి ముచ్చ టగును. 17

క. కందవమాటలు సామేత

లందముగఁ గూర్చి చెప్ప నది తేఱుగునకుం
బొండై రుచియై వీసుల
బొండై మరి కాన్సపించు విబుఫులపుదిక్కి. 18

ఖ. అని మతీయును,

ప

క. ఆద రఘురాముచరితము
నాదరముగ విన్ను గొర్తుఁత్తుయై లత్తుణసం
పాదమైన్న పుణ్యసితి
వేదమైన్న తోఁచకున్న వెఱ్చినే చెప్పుఁ. 20

ఉ. రాజుతకీ ద్విషేన రఘురాముచరిత్రము ముంగి గీత్యరుల్లో
తేజ మెలర్పు జెప్పిరని తెల్పియుఁ గ్రమ్మరఁజెపు నేలనన్న
భూజనకల్పకం బగుచు భుక్తికి ముక్తికి మూల మైనయా.
రాజును దైవమైన రఘురామునుతించినఁ దప్పు గల్లునే! 21

క. వారాంగన శ్రీరాముని

పేరిడి రాచిలుకఁబిలిచి పెంపు వహించెక్క
నేనుపు గలచందంబున
నారాముని వినుతిసేయ వ్యాసు ము రాదే! 22

క. నేరిచి పాగడినవారిని

నేరక కొనియాడువారి నిజకృపమనుపం
గారణ మగుటకు భుక్తియె
కారణ మగుగాని, చదువు కారణమగునే! 23

ఉ. సల్లలిత ప్రతాపగుణ సాగర్యుడై విలసిల్లి ధాత్రిషై
బ్లుదుడైన రామనరపాలకునిఁ స్తుతిసేయ జిహ్వాకుఁ
జీల్లరరాజులోకమును జేకొనిమెచ్చుగఁ నిచ్చపుట్టునే!
వ్యల్లము బ్లెల్లముం దినుచు నప్పటికప్పటి కాసనేయునే! 24

వ. అని వితర్షించి ముదంబున నివదేవతాసార్థిర్థనంబును బురా
తనకపీంద్రుస్తుతియునుం జేసి నాచేయంబూనిన మొల్ల,
రామాయణమునకుఁ గథావిధానం బెట్టు లనిన,

స్తోపయూనదీతీరసతతసన్నగ్రంగశ.

సార్థిభవోన్నతమహావై భవమ్ము

కనకగోపరవార్చ్యిఘనక వాష్టజ్యేష్ఠ
 త్రౌకారగోపరజీకరమ్ము
 గజవాజిరథభటగణికాతపత్రచా
 మరకేతులోరణమండితమ్ము
 ధరణీవధూటికాభరణవిభ్రమైశ్చ
 దరిసించుమాణిక్యదర్పణమ్ము

గీ. భానుకులదీపరాజస్వయంపట్టబ్రద
 భాసినవరత్నాఖచిత్తసంహసనమ్ము
 నాగ నుతికెక్కు మహిమ ననారతమ్ము
 ధర్మనిలయమ్ము మహి నయోధ్యాపురమ్ము.

26

సీ. మదనాగయూధసమగ్రదేశముగాని
 కుట్టిలవర్తనశేషకులము గాదు
 ఆహవోర్యజయహరినివాసముగాని
 కీశసముత్కురాంకితము గాదు
 నుందరస్వందనమంవిరం బగుగాని
 నంతతమంజులాశ్రయము గాదు
 మోహనగణికాసమాహగేయము గాని
 తుమాధికానికరసంయుతము గాదు

గీ. సరస సత్పుణ్ణజననివాసమ్ముగాని
 కతిననిర్దయదైత్యసంఘమ్ము గాదు
 కాదు కాదని కొనియాడఁ గల్లినటి
 పురవరాగమ్ము సాకేతపురవరమ్ము.

27

సీ. భూరివిద్యాపోర్ధి శారదాపీత్రమై
 గణమతింప సత్కృతోకమ్ము వోలే
 మహానీయగుణపర్వతయంగాఛావాసుమై
 పోగ డొండుకై లాసనగమువోలే
 లలితసంపచ్ఛాలిల్కై నివాసుమై
 యుర్వైన వై కుండ ఫురమువోలే
 ఏరచిత్ప్రభ్యాతహరిచందనాధ్వమై
 యారూఫి నవరాలయమ్మువోలే

గీ. రాజరాజనివాస మై తేజరిల్లి
 నరవరో తృష్ణిన్నాఖనగరివోలే
 సకలజనములు గోనియాడ జగములందు
 బొలుపు మిచెను సౌకేతపురవరమ్ము.

28

క. ఇమ్ముల నవ్వారవప్రమణ
 కొమ్ములైముండి కురముకొమ్ములు వేడ్క్కుండ
 దమ్ముల చుట్టుము పదజలు
 జమ్ములు పూరితు, కోడి నజ్ఞముఁ చీర్చిండ.

29

క. పరువున ముర్మువై యుండును
 నేతిశ్వరమున ఆర్పుతోరులు కూతురు కింపై
 పరువున ముర్మువై యుండును
 దురగంబు లాచూర్చులు ప్రతోభికలంతుండ.

30

క. దానగుణమ్మువ నురపురి
 నేనాదును పంచరత్ను మెన్నై ఈ తమ్ముండ.

పానగుణంబున మిక్కెలి
యేనుగు లాపురములోన నెన్నిక కెక్కుఁఁ. 31

క॥ కవిగురుబుధమితార్జీదులు
వివిధార్చునల నమరష్టరి వెలయుదు రెలమిఁ
గవిగురుబుధమితార్జీదులు
వివిధార్చునల నమరఁ బురీ వెలయుదు దెపుఁఁ. 32

క॥ భోగాను గాగసంపద
భోగులు వర్తింతు రందు భూమతలీలఁ
భోగాను రాగసంపద
భోగులు వర్తింతు రిందు భూమతలీలఁ. 33

నీ॥ ప్రికటానురాగసంపన్న తొదుతుగాని
రమణేయదుక్కు కారకులుగారు
శుభపవిత్రోజ్యలసూత్రధారులుగాని
టక్కుఁఁహస్యనాటకులు గారు
ఉభయసంధ్యాదివిధ్యుక్తకర్ములుగాని
చర్చింపఁగా నిశాచరులు గారు
తిలకించిచూడ నద్ది గ్రజతోదురే కాని
తలపెంగఁ బక్కేజాతములు గారు

గీ. బాడబులు గాని యగ్నిరూపములు గారు
పండితులుగాని విజ్ఞాలపగిదిఁ గారు
ధీవరులుగాని జాతిసీరదితులు గారు
పరమహావను లాపురిధరణసేనురులు. 34

ఉ. రాజులు కాంతియందు రత్నిరాజులు నూపమునందు వాహినీ.

రాజులు దానమందు మృగరాజులు విక్రీమకేళియందు ॥

రాజులు భోగమందు దినరాజులు సంతత్తేజమందు రా

రాజులు మానమందునగరమైన రాజకుమారులందఱు ॥ 35.

సీ. తగ దానవిథ్యాతి ధర్మ గుబేరులుగాని

సతతాంగకుషపీడితులు గారు

నిర్మలసత్తీయై ధర్మసూనులుగాని

చర్చింప ననృత్థాషకులు గారు

ప్రశ్నకటవిభూతిసౌభాగ్యరుదుర్మీలుగాని

వసుధ్వాపై రోషమానసులు గారు

కమనీయగాంభీర్య ఘనసముద్రీలుగాని

యతులితభంగసంగతులు గారు

గీ. వర్తకులుగాని పత్ను లేవదుసే గారు

భోగులేకాని పాములెప్పుమను గారు

సరసులే కాని కొలఁకులజాడ గారు

వస్నై కెక్కిన యప్పరివై శ్యుల్లు.

36:

క. పంటల భాగ్యోదయులై

పంటల్లపై బంటలమర బ్రితుకుదు రెపుషు

బంటలు భాడియు గలమూ

పంటలు మొద్దులైనకాపుబ్రిజ లానగది.

37

సీ. కలికిచూపులచేతే గరణింప నేర్తురు

బ్రిష్ట్రూచారులనైన భాగీంతిగాలిషి

మృదువచోరచనల నదలింపనేర్తురు
 ఘనమునీంద్రీల నైనగచ్చడములు
 వలఫుఱుపై జ్యులివలపింపనేర్తురు
 సనాయ్యసులను నైన జలముపట్టి
 సరతబంధమ్ములఁ జోకిక్కింపనేర్తురు
 వ్రీతములు కైకొన్న యతులనైన

గీ. అచల మెక్కింప నేరుతు రాహథముల
 మదులు గొలుపంగ నేర్తురు మంత్రములను
 థనము లంకింప నేర్తురు తక్కునేసి
 వాసికెక్కిన యష్టారివారసతులు.

38

శీ. శారద గాయత్రీ శాండిల్య గాలవ
 కపిలకౌశి కులఖ్యాతి గలిగి
 మదన విష్ణుకైన మాధవ నారద
 తుక వైజయంతి కాజుణులు గలిగి
 చంద్రార్కగుహారిసంభవజయవృష్ట
 కుంభబొణాదులఁ గొమరుమిగిలి
 సుమన యైరావత సురథి శక్తామృత
 పారిజాతముల సాంపారఁ గలిగి

గీ. బ్రహ్మనిలయమ్ము వైకుంఠపట్టణమ్ము
 నాగకంకణైశైలమ్ము నాకపురము
 లలితగతిఁయోలి యేవేళఁ దలనుదూగి
 ఘనతనోప్పరు నష్టారివనములైల్ల.

39

చ. కనకవిలాసకురంభములు గబ్బికుచంబులలీలే జిత్తోకే
తనములు పైటకొంగులవిధంబున గ్రాలఁగవాత్తముల్రహిన్
గనుగవయట్టపొల్పెసగుగా భువి భోగులు మెచ్చ భోగినీ
జనములరీతీ జెల్గ్రమరు సౌధనికాయము పాయకప్పరిఁ.

శే. మకర కచ్చవ శంఖ పద్మములు గలిగి
ధనదునగరమ్మాపై గాలు నృప్రమండు
సరసమాధుర్య గాంభీర్య సరణి జేచ్చ
గుఱుతుమించ యప్పరికొలుకు లెల్ల. 41

శే. అమృతధారాప్రాహామ్మామ్మానందు నెప్పుడు
నొక్కథేనువు దివినున్న మచితమగునె!
అమృతధారాప్రాహామ్మానందు సెప్పుడు
బెక్కథేనువు లప్పారిఁ బేరునొందు. 42

క. శకరణి సతలవిభవ
శ్రీకరముఁఁ తో బ్రాహ్మణిఁ జెలఁగుచు హంసాముఁ
నొక్కపురిణోడ నొఱయుచు
సాకేతపురమ్మా వెలయు జగవుమతిగప్పక. 43

మ. అట్టి మహావృణాంబున కథీశ్వరుం డెట్టినాఁడనఁగా, 44

నీ. తనకీర్తి కన్నాపురతతిచేత వాసించే
బటుతురబ్రహ్మాండభోండ మెల్ల
దనకోర్చుద్దిప్రిచే నినబిఁజ మునయంబు
బగల్లువరాగుపుషుఁగఁ జేసు

దనదానవిభ్యాతి సమదినంబును సరి
దారిద్రీయములు వెళ్లే బాఱు దరిమే
దనసీతిమహిమచే జనలోకమంతయు
దగిలి పంతుతమును బాగడు దనరె

గీ. భటిర! కొనిమూడు బాత్రీము పరిగినటి
వైరానృషజాలమేఘుసమారణుండు
దినక రాన్యయపాథిధి వనజ్వైరి
నిశిత కొత్తేయక కరుండు దశరథుండు.

45.

సీ. పాలింప డవినీతిపరుల మన్ననఁ జేసి
పాలించు సజ్జనప్రతితి నెపుడు
మనుపఁడెన్నఁడు బోచులను గారవముజేసి
మముచు న్యాశితకోణి ఫునము గాగ
వెఱ పెఱుంగఁడు వైరిషీరులుఁ బొణగన్న
వెఱచు బొంకేమెడ ఠోరలునొ యని
తలఁడు డగి వార్షికములు మిఱుటి పైకొవ్వు
దలఁకు ధర్మంజెండు దప్పునొ యని

గీ. సరవిఁ బోషింపు డరిగజుట్టు మెపుడు
వెలుయు బోషించు నిత్యమ్ము విపవరుల
భాస్కరాన్యయ తేజ్విభాసితుండు
మానధర్మండు దశరథక్షూవరుండు.

46.

సీ. కనగోరుఁ డొకనఁడుఁ ఖన్ను లఁ బురవథుఁ
లామణ్ణు వైభాగ్యాతుకుణులు

వినగోరఁ డొకనాడు వీనులకింపుగా
 గొలుచువారలమిఁది కొండెములను
 చిత్తంబు వెడలించి జిహ్వగ్రమును గోరి
 పలుకుడు కారిన్యభాషణములు
 తలపఁ డించుక్కుయైన ధనకాంకు నేనాడు
 ఒంధుమిత్తాశ్రీత ప్రీతతీఁజెరుప

గీ. సతతగాంభీర్యథై ర్యభూషణావరుండు
 వార్తకెక్కినరాజ్యస్వవర్తనుండు
 సకలభూపాలజననభాసన్నుతుండు
 ధర్మతాత్పర్యనిరతుండు దశరథుండు.

47

నీ. విరహాతిశయమున వృద్ధిభోందఁగేక
 విషఫరుండును గోర విషముఁబూనె
 తాపంబు కొఱ్పువైంచి తరియంప నోపక
 పలుమాఱుఁ గడగండ్లఁ బడియే గరులు
 కండర్పశరవ్యుషి నండనస్సుక ఘ్యుషి
 వనవాసమును గుర్మిస్తి వనరుసూపె
 దీపించి వల పాప నోపకఁ కూర్చుంబు
 కుత్తిలోపల దలఁ గుర్మిక్కినియె

గీ. కుంభినీకాంత తమమిఁది కూర్చువిడిచి
 ప్రీకటరాజ్యమ స్తుకాభరణమకుట
 చారుమాణిక్యదీపితుచరణుఁ కై స
 దశరథాధీషుభుజపీతిఁ దగిలినంత.

క. ఆరాజురాజ్యమండలి

వారెల్న నిరతధర్మవర్తను లగుచుం

భూరిశ్రీవిభవంబుల

దారిద్ర్యం బెఱుగ రెట్టితటి సేనాండుం.

49

మ. ఇట్టిమహాధైర్యసంపన్నండును మహేశ్వర్యధర్మర్యండునునగు

దశరథమహారాజు సకలసామంతరాజలోక పూజ్యమానుం

డగుచుంబాజ్యంబగురాజ్యంబు నేలుచు నొక్కునాండు.

సీ. సంతానలభ్రిక్తి చింతించి చింతించి

శిష్టవర్తనుడో వసిష్ఠుఁ జూచి

తనకోర్కె వినుపింప విని మునిసింహలండు

వలికె బుశ్వశృంగు నెలమిఁదేర

ఘనుడాతడ్చాగిఁ బుత్తోకామేష్టి యనుపేర

యాగమ్ముఁ గావింప నందువలన

వినుతి కెక్కుఁగఁజాలు తనయులు గుటుగుటు

సిద్ధమ్ముఁ నామాట బుద్దిలోన

గీ. నిలుపుమనిచెప్ప నారాజు నెమ్ముతోడ

నకుటిలాత్మకు నావిభాండకునితనయు

నెలమిరావించి పుత్తోకామేష్టియునెడి

జన్మ మేననరించుచున్నట్టి సమయమునను.

51

ఉ. రావణుచేతిభాధల నిరంతరముం ఒడి వేగిమాట్లై

దేవతల్లు గీష్మతికిఁ దెల్లముగా నెఱింప వారి రా

జీవతనూజుడున్నదకు శ్రీఘ్రమెతో ద్వానిపోయిచెప్ప నా
దేవుడు విష్ణుసన్నిధికి దిగ్గనఁ జేణానిపోయి యచ్చటఁ. 52

వ. అప్పారాణపురుషో త్రైముం గాంచి నమప్రారించి
యందాది దేవతలం జూపి బ్రిహ్మాయుట్లని విన్ని ఏంచె. 53
ఁ. రావణుడుగ్రీడై తనపరాక్రమశక్తిని ఏరిసంపదల్
రాజీవుల్లాలడి త్రైణించును బాధగఁజేయ నేడు దే
వావల్లి దీనభావమున వక్కడనుండఁగ నోడి భీతిచే
దేవరఁ గానవచ్చే నిట దేవరచి త్రము ఏరిభాగ్యముఁ. 54

వ. అని ఏష్టుచించిన విని వనరువూలోచనుండు దయా
యత్త చిత్తుండై యనిమిషాయకునింగూర్చి యట్లనతిచ్చే. 55

గీ. వనజగమ్మనిఁఁఁఁఁఁఁఁఁఁఁ రావణుడు మున్న
తపముచేసిన వరమిచ్చుతఱిని దనకు
నేరిచే బాపులేకుండఁ గోరునాడు
వరులవావరులను జైప్పుముచినాడు. 56

వ॥ అక్కారణంబుంనజేసి,
57

గీ. వనరుగలిగెను మనకు రావణనిఁ జంప
వినుడు మింతెల్ల నామాటు వేడ్కుమింత
దశరథుండనురాళు సంతానకాంకు
నొసర జ్ఞంబు గాపించుమన్నవాడు. 58

క॥ ధర్మపతి యగుడురథ

వరనాయకునింటు బుట్టి వరరూపునుకు

జెరిగెద నే నిక మిారును
సురకంటకు మిాద లావు సూఫుటకొఱ్కె. 59

క. కొండఱు కపెవంళంబును
గొండఱు భల్లుక కులమున గురుబలముత్తు లై
యండఱు నన్ని తెఱంగుల
ఖృందారకులార! పుట్టి పెరుగుడు భువిషై. 60

వ. అని కృపాధురీణుండైన నారాయణాసతిచ్ఛన వినివనజాన
నాదిదేవతానికరం బవ్వునజోదరుని పాదారవిందమ్ములకు
వందనములాచరించినిజనివాసములకుం జనిరయ్యవసరమ్మన.

మ. ఇల సాకేతన్పాలశేఖరుడు దా హేశావిలాసంబుతో
పలకాంక్షు సవనంబుసేసినయెడు బంగారుపాత్రమ్ములో
పల దుగ్గాన్నము చాల నించుకొని తాఁ బ్రీత్యక్షైనిచ్చిని
ర్ముల తేజంబును బావకుండనియ్యాబేమన్ మంజువాక్యంబులు.

క. భూపాల! నీదు భార్యల
కీపాయన మారగింప నిమ్మా తపయుల్
శ్రీపతిపుత్రీసమానులు
రూపసు లుదయింతు రమితరూపస్తుర్రిన్. 63

వ. అని చెప్పి యప్పయనపాత్రీంబు చేతికిచ్ఛన. 64

గీ. పాయసమ్ము రెండుభాగముల్ గావించి
యగ్రిషుల వీయ పండులోప
సగషు సగము దీసి ముగుద ముమిత్రీకు
నోపగి రయత వాము మెపవ్వె బీరితి. 65

వ. అంతం గొన్ని దినంబులకుఁ గౌసల్యకే యో
మమిత్రీలు గర్జవత్తులై యొప్పాఱుచుండ. 66

శ్రీ. ధవళాత్ము లనుమాట తథ్యంబు గావింపు
దెలు షైక్షి కన్నులు తేటలయ్య
నీలకుంతల లని నెగడినయామాట
నిలుపంగ నెఱుల్పై నలుఫు సూపె
గురుకుచ లనుమాట సరపి భాషింపంగు
దోర్కుమై కుచముల సీరువుటై.
ముంజభాషింపు లనుమాట దస్పుక యుండ
మెలాతలపలుకులు మృదువులయ్య

గీ. గాఖిను లటంట నీక్కుమై కాంతలందు
మాటి మైలైనరుచుల్పై గోర్కియ్య
సవతిపోరను దమలోన సార సారె
కోకిలింశలు జెటుచిటుములు బుటై. 67

వ. మఱియును, 68

పీ. తనుముధ్య లనుమాటు దస్పింపు గాఁబోలు
బాటలేక నడుములు పోదలు జూచ్చె
గుచములు బంగారుకుండలో యనుమాట
కల్లగా నగ్గిముల్ నల్లనయ్యు
జందాస్యలనుమాట సరవి మాన్సిగు బోలు
గళలవిలాసమ్ము పలుచ నయ్యు

సుందరు లనుమాట సంవియమ్మగే బోలు
గర్భభారమ్మలు గాంతి దశై

స్త్రీ. ననుచు గనుగోన్న వారెల్ల నాముచుండు
గట్టుచీరెల ప్రేకంబు పుట్టుచుండ
నాసతులు జూచి యందఱు నలరుచుండు
గాంతలకు సమ్మ గర్భముల్ గానుసించె.

69

వ. ఇట్లు మర్భరంబులైన గర్భంబులు దాల్చిన కౌన
ల్యాది కాంతాత్రీయమ్మను జైత్రేమాసమ్మన శుక్లపత్రమ్మన
సవమిా భానుహాసనకమ్ములు ఒనవ్వును సత్కర్మంబున కర్కటక
లగ్గంబున శ్రీరామ భరత లక్ష్మీ శత్రువులు లం గాంచినం
డదనంతరంబున దశరథుండు యధోచిత కర్తవ్యంబులు జరపి
యప్పదిదినంబులు నరిష్టంబు లేక ప్రతిదిన ప్రవర్ధమాను లగు
చున్న కుమారచతుష్టయంబునకులు గాలోచితంబులగు చొలో
పనయనాది కృత్యంబులు గావించి వెండియు విద్యాప్రవీణలగు
నట్లు లొనట్టి గజాశ్వరథారోహణంబులు నేర్పి ధనుశ్శైదపార
గులం గావించి పెంచుచున్న సమయమ్మన,

70

సీ. ఒకనామ శుభగోపై నుర్మిశ్వరుడు మంత్రి
హింతపురోహితులును నెలమింజేరి

బంధువర్గము రాయబారులు జారులు
బరిచారకులు నెల్ల సరవిఁ జేరి
గాయకులును భృత్యాగణములు మిత్రులు
సతులును సుతులును జీక్కునలరి

సరనుఱు జతురులు బరివాసకులు గఢా
వంతులు గడు నొక్కవంకు జేరి

గి. కొలువు గొలువున్న యెద వచ్చి కుశికఫుత్తుర్చి
డర్థి దీవించి తా వచ్చినట్టికార్య
మధ్యఫునకు జెప్పు మదిలోను నాత్రషదుచు
వినయ మొప్పార నిట్లని విన్న వించే. 71

క. రాముడు దనుజులతో సం

గ్రామము సేయంగు గలఁడె కందు గదా వే
నే మిమ్ము నొలిచి వచ్చేవ
నో మునిరాజేంద్ర! ఘరుగు ముచితహ్రోధిం. 72

శ. అనినం గౌళికు డాత్ను నవ్వి విను మయ్యా! రాజు! నీచేతుగా
దనటా దైనమ రాక్షసుల్ విషులగర్భాటోపబోషబలుత్
ఘనుడేరాముడు దక్కు వారై గెలుమంగారుదే పిన్న ఉచ్చనీ
వనుమానింపకపంపుషింకు గ్రత్తుతుర్మంబు భూనాయకాలీ

వ. అని ప్రియోక్తులు వలుకుచున్న విశ్వామిత్రునకు
మృతకులపవిత్రుండ్రున దశరథుండు మూరాడ నోడి యప్పుడు.

క. మునినాఘువెంట సుత్తార్పి

ముని నులజుడి కెట్టుచున్న తుంగుతుపై రా
ముని స్థావిత్తిర్పి వెన న
మృతిను కాశలడచూర్చి ముఖుగుచు బనిచెట. 75

మత్తకోకిలము.

వారిఁ దోడ్కొని కౌళికుం డట వచ్చునయ్యెడ ఫైరకాం
తారమధ్యమునందు నాక్కఁ తె దైత్యకామిని భీకరా
కార మొప్పగ నట్టహసవికాస మేర్పడ రాగ నా
కూర్చరాత్మసేజూచి యమ్మనికుంజరుం ఊగి రామునిఁ.

క. తాటక వచ్చున దదిగో

నాటగ నాడుదని మేల మాడక నీ ఏ
పాటి పడ సేయు మని తన
చాటున భూయపడెడీ రామచంద్రున కనియైన. 77

వ. ఇట్లు చెప్పిన యూ మునిచంద్రునిపల్లు. లాలించి
రామచంద్రుండు తన యంతరంగమ్మున నిట్లని వితర్షించే. 78

క. ఈయాముదానీ జంపగు

నాయమ్మున కేమిగొప్ప! నగరే ఏరుత్ !
చీ యసి రోయుచు నమ్ముని
నాయకుభూయ మెత్తెగి తనమనమ్మున నఱుకన్. 79

క. వేర్చు కొని రామచంద్రుండు.

మాటగు నాకదిట్టుంతో సులలు నుతీంపు
ఫైరాటుకపచు వక్కప్పలు
దాటక నత్యుగ్రేల ధరపై గూల్చైన. 80

వ. ఇట్లు తాటకం గీటణంచిషయంత నమ్మునీంద్రుండు
మేటిసంతోషమ్మున రామునిఁ గోనియాకుచు సత్రమంయును

నిజాత్రేషుంబున కేతెంచి రామసౌమిత్రుల సాయంబున
జన్మంబు సేయుచున్న సమయంబున. 81

క. ఆకాశవీధి నెలకొని

రాకాసులు గుడిని రమైతరక్తముఁ ఒలలఁ

బొకోశిక్కుయ్యముపై

భీకరముగ మునిగణంబు భీతిం బొందఁ. 82

ఉ. అంబరవీధి నిల్చి తిర్పినశాంతకు లెంతయు నేచి రక్తమాం
సంబులు గాధినందనునిష్టన్న ముపై గుడియంగనంతలో
నంబరరత్నవంశకలశాంబుధిచంద్రుడు రామచంద్రుడు
గ్రంబుగ్రదుంచె జండబలగర్భులవమ్ముడు దానునొక్కుపై.

వ. ఇట్లు రామచంద్రుండు సాంద్రీప్రతాపంబు మించ
నిందార్థులు మృంచిన నమ్మునిచంద్రుండు నిర్విష్టుంబుగా
జన్మంబొనర్చి రామసౌమిత్రులం బూజించె నట్టిసేమయుమ్మున.

క. ధరణీసుత యగుసీతకుఁ

బరిణయ మెనదింప జనకప్రార్థివుఁ డిల భూ-

వరమత్తుల దండని స్వయం

వర మెగిఁ జాటించె నెల్లువారులు వినగెన. 85

వ. ఇట్లు స్వయంవరమహాత్మువ ఘోషంబున సంతోష
ముమ్ము నొంది విశ్వామిత్రుండు రామసౌమిత్రుల మిథిలా
వగరంబునకు దోడ్కొని చనుచుండు మార్గంబున. 86

క. ముద్రతాపసివెనువెంటను

వదలక చనుదెంచునటివడి రాముని^{శ్రీ}
షదరజము సోకి చిత్రిం
బాదవగఁ గనుపటై నెదుట నొకయుపల నుటన్. 87

క. షదనై యొప్పిదమై కదుఁ

గదలుచు బంగారుపూర్దే కరఁగినరీతిఁ
బాదలుచు లావణ్యసితి
సుదతిగఁ జూపటి నిలిచె సుమచిరలీలక. 88

ఉ. ఆమునివల్లభుండు గొనియాదుచుఁబాదుచు వేడ్కుతోడప్రీ
రామునిఁ జూచి ఱుల్లనియె రామ!భవత్పదధూళిసోకియా
భామిని తాయినున్న కులపావన చూడఁగఁజిత్రమయ్యై నీ
నామ మెఱుంగువారలకునమ్ముగవచ్చును భుక్తిముక్తులున్,

వ॥ అని యక్కాంతారత్నంబు పూర్వావృత్తాత్మం 89
తయు నెంతయు సంతసమ్మున నమ్మునుజేంద్రివందనుల కెఱిఁ
గింపుచు మొఫిలానగరంబునకుం జనియె నచ్చట. 90

నీ॥ ద్రీవిడక్కర్మాటాంథ్రీయవనమహారాఘ్రి

రాజకుమారులు తేజమలరఁ

బాండ్యఫుంర్జరల్లాటబర్మరమశయాశ

భూపనందనులు విస్మార్తిమాఱ

గొళ్ళకేరళసంధుకాళకోసలసాళ్ల్య

ధరణీశపుత్రీలు సరి వెలుంగ

మగధమత్స్యక లింగమాశవనేషాశ
సృపతినుభవులు సెన్నికకు నెక్క

గి. మరియు నుత్కలకొంకణమద్రిహండ్రి
వత్సగాంధారసారాష్ట్రివంగావు
రాజ్యముల నొప్పి చప్పున్న రాజుతులు
వచ్చి రక్కుఖినీస్వయంపరమునకును. 91

ఉ. కొందఱు ప్లక్కీల మరికొందఱు తేరుల నందలంబులకు
గొందఱుకొందఱజ్యోములగొందఱుమత్తుగజీంద్రినంఘుముకు
గొందఱు స్వర్ణద్రితికలు కోరిక నెక్క వృపాలనందును
నందజీగారు వచ్చిరి కుజంబా జుజంబును ద్రోపులాడగాడ.

ఎ. ఆట్టి సమయంబున, 93

శా. గుణభూజత్కే గ్రులుపదికోట్లుజనంబులు బంప వారు నా
మాయనిశాపనంబుగొన్నిమాధుచూచూధుచుగొంచువచ్చి సు
సీరముగ వేదిమధ్యమును జేర్చిప దానికి ధూపదీపములు
వినులును గంధ మక్కతులు వేడుకనిచ్చిరి చూడ నొప్పుగాడ.

ఎ. ఆట్టి సమయంబున జనకభూపాలుండు రాజకుమా
కులం గనుగొని యిత్తునియో. 95

ఉ. కొంకకసావధానమతిగుట్టి వినుండై వత్సల్కుమారికై
యుంకువ సేసెవాడ మీధిజ్ఞుల మైనధనంబు గాన నీ
శంకరుచాప మెక్కిట్టున నత్యమునుం డగువాని క్షత్రు నీ
పడజనేత్రి సేత సరపాలకులారు! నిజంబు సెప్పిత్తిడ. 96

గీ. అనుచుఁ బలత్తుచున్న యవసీశతీలకుని
వాక్యములకు నుచ్చి వసుమతీశ
సుతులు దాముతొమె మతిలోను జెలుగుచు
దగ్గఱంగు బోయి ధనువుఁ జూచి.

97

కీ. విల్లా యది కొండా యని
తల్లుడుపడి సంశయంబు తలకొను కుదిలో
బల్లిదులగు నృపనండను
తెల్లరు దాడవుల నుండి రెణుతము భీతిఁ.

98

కీ. కొండఱు డగ్గర నోడిరి
కొండఱు సాహసము చేసి కోదండముఁ
నందంద పెనగి పాటిరి
సందుల గొందులను దూరి సత్యములేమిఁ.

99

మీ. గాలిఁ దూలినరీతిగా నెత్తుఁ జాలక
తముఁ దామె సిగ్గునుఁ దలలు వంచి
కొగిలించిన లోను గాక వెగ్గల మెన
భీతిచే మిక్కులి బీరువోయి
కరముల నందంద పొరలించి శూచిన
గదలక యున్న జీకాకుపడుచుఁ
ఖూపొళాఁ మున్న టైపగిది మార్గావ పేసి
కాన రాముండినుఁ గాళవళించి

సీ. రాజసూమలు కొండఱు తేజి ముడిగి
జగతీరాజుల మోసఫుచ్చంగఁ దలఁచి
జనకుఁ దీమాయుఁ గావించె జాలు ననుచు
దలఁగి పోయిరి దప్పుగా ధనువు విడిచి. 100

సీ. ఇది పర్వతాకార మింపిల్లు కను విచ్చి
తేరి చూడఁగ రామ దేవతలకు
నటు గాక మును శైషకటకునిధను వంట
హరుఁడె కావలై గాక హరియుఁ గాక
తక్కినవాడికిఁ దరమె యాకోదండ
మెత్తంగఁ దగుచేన మెట్లు గలుగు?
దీనిడగ్గర నేల దీని కోడఁగ నేల
వరులచే నప్పులు పడఁగనేల

గీ. గురుతు సేసియుఁ దమలావుకొలఁదిఁ దామె
తెలియవలై గాక యూరక తివుర నేల
యొరుల సామ్ములు తమకేల నొఱకుననుచు
దలఁగి పోయిరి రాజనందనులు గనుచు. 101

వ॥ అంత విశ్వామిత్రమునీంద్రీంశు రామచంద్రీని
ముఖావలోకనంబుఁ జేసిన, 102

చ. కదలకుమిఁ ధరాతలము, కాశ్యపీ బ్రథు ఘణ్ణీంద్రీ, భూవిషా
స్పృదులను బ్రథు కూర్కుము, శసాతలభోగిధులీకులీశుల్క

వదలక పట్టు ఘుర్చి ధరణీఫణిక చ్చపపోత్తిన్నముక
బొడవుచుఱుటుడీకరులు భూవనుడీనుని జాపమెక్కిదు.

క. ఉన్నినందనకై రా

మోర్చ్చిపత్త ర్యోత్తు నిష్ఠ తుగ్గునిశాపం

బుర్దిం బట్టుఁడు దిగ్గం

తృవ్యుర్వ్యధరకిటిఫణీంద్రు లూతుగ గడిమిన్. 104.

న. అనుచు లక్ష్మీఖండు దెలుఫుచున్న సమయంబున.

మ. ఇనవంళోద్భవుఁడైనరాఘవుఁడుభూమిశాత్మక్షుల్ వేడ్కుతో
డను వీక్షింప మునీశ్వరుం డలరు గోదండంబు చేనఁని చి
వ్యోనమోపెట్టి గుణంబు పట్టి పటుబాహళ క్రితోఁ దీసనఁ
దునిఁగెన్ జాపము భూరిఫ్మామమున వార్థల్ మోర్చియు
చందంబున్. 106.

గీ. ధనువు దునిమినంత ధరణీశసూనులు

శిరముల్లో వంచి సిగ్గు పడిఁ:

నీత మేను బెంచే; శ్రీరామచంద్రీని

బొగడెనపుము జనక భూవిభుండు.

107.

శ. ఇట్లు శ్రీరామచంద్రీని సత్యసంపదకు మెచ్చి.

సంతోషించి జనకమహారాజు వివాహంబు సేయువాఁడైరమ్మని
దశరథేశ్వరుని పేరిట శుభ లేఖలు వార్చియించి పంచిన దశరథ
మహారాజును నాశుభ లేఖలం జదివించి సంతోషంబున నానండ
బాష్పంబులు గ్రిమ్ముఁదేర మంత్రీప్రవరుం డగు నుమంతుఁ

నింబిలిపించి సుమంత్రా ! యిప్పుడు మనమండఱమును బయలు
 దేరి శిథిలాపటుణంబునకుం బోఱు తుటుజనకమహారాజునింట
 మన రామ లక్ష్మణ భరత శత్రువులులకు వివాహమహాత్మ
 వము జరుపనలయు గావున వసిష్ఠాది ద్విజపర్ణులను గౌన
 ల్యాది కాంతాజనమ్మును నరుంధతి మొదలుగాఁ గల
 అమురభార్యలను మరియు సకల బంధుజనంబును రావించి
 బాగుతు ఉరదంబుల నిడించి తోడ్కొని రక్కుని యంపిన
 పతంమును మహాప్రాప్తాదు ఒని తత్త్వాంశుతు యంతఃపురం
 బుఫకుం బోఱు కౌసల్య కే సుమిత్ర మొదలగు రాజకాంత
 అమ వసిష్ఠాది ద్విజపర్ణులను నరుంధతి మొదలుగాఁ గల
 ముత్తెతుమలను మిగిలన సకలబంధుజనమ్మును రావించి యుక్త
 క్రూరమ్ముగాఁ గసకరథమ్ముపై నిడించి దశరథమహారాజు
 కడకుం గొనివచ్చిన యంత దశరథుండు ప్రత్యుధ్వయస్థాత
 మ్ముగ రథ మార్గాస్థాంచి సమస్త నేనా సమన్వితాం డగుచు
 వాద్యఘోషంబులు దశదిశలునిండనడచుచుచున్నసమయమ్మున
 సంతకముందు జనకభూవల్లభుండు దశరథ మహిమాలు
 నెడుర్కొని తోడి తెచ్చి యదుగులు గడిగి యర్థుపాద్యాది
 విథుల విథ్యుక్తంబుగాఁ బూజించి మతానికింబుగాఁ గానుక
 తీవంగి సకలసంపుంపూర్ణములున నివేశముంగల్పించి యంత
 శెండ్లివాడిని విడ్డియుచె నంత నక్కడు గసకవికార్పునైన
 వీరమ్ముపై గూర్చున్న సమయంబున దేవా! శుభముహూర్తమ్

బాసన్న మగుచున్నది, రమ్మని వసిస్తుంటు ననుదేర సాతదునని
రామలక్కుళ భరత శత్రువులకు మంగళస్థానమ్ముజేయించి
సిర్కూలాంబాభారణంబు లోనంగి వేర్చేర నొక్క ముహూర్త
మ్మునఁ దనంకాతు సీతను శ్రీరామచంద్రునకును, దనతమ్ముడు
కుశధ్వజునికూతు లగు మాండప్పుర్యైర్చా ప్రుతకీర్తులను భరత
లక్కుళశత్రువులకును నిచ్చి వివాహముఁజేసి తన పీయ
తనయం కొక్కొక్కెను నూతేసి భద్రీగజమ్ములను వేయేసి
తురగంబులను బదివేలు దాసీజనమ్ములు లక్షధేనుపులను నర
ణంబు లిచ్చి దశరథాది రాజుకమ్మునకు బహుమానమ్ము
గా నవరత్నా ఖచితభూషణమ్ములును జీని చినాంబడమ్ములును
నొనఁగి నుగంధిద్వైష్మృత నర్పించి పూజించి యంపె నంత
దశరథమహారాజు పొతలి యయోధ్యాపట్టణంబునకు వచ్చు
చుండగా మధ్యమార్గంబున.

108

గీ. పరశురాముఁ డడ్లుపడి వచ్చి మిసామ

మెవ్వ రనిన మెలకనవ్వుతోడ,
నేను దశరథుండ నితఁడు నాపుతుర్చిడు

రాముడండ్రు పేరు భీమబలుడు.

109

వ. అని వినుపించిన గోధావేశ వశంవదుండై యప్ప
డప్పరశురాముండు రాముం గనుంగొని యుట్లనియె.

110

క. రాముడ నేనై యండఁగ

నామిఁద నొకండు గలిగెనా మరి యోగా

కేమామె రణ మెనర్పుగా

రామా! రాతమ్మటంచు రహిం బిలిచే దగ్గన్. 111

వ. పిలిచినతోడనే రామచంద్రీం డతని కిట్లనియే 112

గీ. బ్రాహ్మణుండ వంచు బరమషవిత్తీండ

వదియుగాక భార్యవాన్యయుండ

వైన నిన్నుఁ దౌడరి మాహవస్తులమున

జగడమాడ నాకుఁ దగునె చెప్పుమ!

113

వ. అనిన విని పరశురాముం డిట్లనియే. 114

ఉ. శత్రుము దాల్చినందగునె నన్నుతీకెక్కిసబ్రాహ్మణుండన్

శాత్రుము గాదు నాకెదిరి సంగరభూషణి నిల్చిసంతనే

శత్రుముఖింబులన్ సృష్టుల జక్కుగజేయుదుగాన నిష్టుడుఁ

శత్రుముశాత్రుముంగలవు సాహనస్తుతినిరమ్ము పోరగన్.

వ. అనిన రామచంద్రుఁ డిట్లనియే. 116

మ. విను మావంటిన్నపాల్చురైనగలన్ వీరత్వముం జూపఁగా

వనయాగాక మహానుభావుడవు నిన్నుఁ ఎంబులో మింగా

నెనయన్ ధక్కువెమాకుజూడ మఱినీవేమన్న నీమాటకుం

గనల్ మంచిదికాదు మాకెపుడుదోర్ర్యంబుమింపట్టున్.

వ. అనిన విని యెంతయు సంతోషించి భార్యవరాముం డారఘురామునితో నిట్లనియే. 118

గీ. శివునిచిపుకువిల్లు శ్రీముంబె యూనాడు

విరుద్ధినాడ స్వాము విరువీగ

వలదు నేడు నాకు వశమైనయాచాప

మెక్కుపెట్టి తీవియు మింతెచాలు.

119

ఉ. రాముడు గీముడంచును ధరాజను లెల్ల నుతింప దిట్టవై
భీమునిచాపముఁ విషిచి ప్రేతెద వంచుల కేమిగాని యా
శ్రీమహింశ్చేశుకాన్యకముఁ జేణొని యెక్కిడవేని నేడు నీ
తో మఱి పోరు సల్పి పడఁదోర్తు రణథలి నీశరీరముఁ.

ఇ. అని తనచేతివిల్లు నృస్తులందఱుజూడఁగ నందియాయ నా
ధనుషునుగూడి తేజముఁ బ్రథతోపముఁ రాముని జెందెనంతనే
జనవరుఁ డాశరాసనముఁ జక్కుఁగ నెక్కిడి వాడిబాణమం
దుననిడియేదిలక్ష్మునున్ద్రోవలుమాపినదుర్మించెగ్గక్కున్న

వ. ఇట్లు మహాప్రతోపంబునఁ దా విలుదుర్మించియనర్గళ
ప్రతోపముగైన భాగరాముడోర్గర్వంబు నిర్గర్వంబు గావించి
జయమ్యై గై ణొన్న కుమారునిం గౌగిలించుకొని దశరథుండు
శుఖారచతుషమమ్యైతో నమోధ్యానగరంబు బ్రిహేశించి
మఖోన్నతి రాజ్యంబు నేఱుచున్న సమయంమున.

122

శా. పారావారగభీషికిఁ ద్వాతిలసత్పుద్వారికిఁ నిత్యవి

స్తారోదారవిషారికిఁ సుజనరక్తాదక్షదక్తారికిఁ

సారాచారవిచారికిఁ మదంపుక్కుపాలసంహారికిఁ

తీరీ సాటి నృపాలకుల్ దశరథోర్వోనాథజంభాణకిఁ. 123

వ. అని ణొనియాడఁ దగిన నృపాలశేఖరుండు ధర్మ
మార్గంబు నొక్కింతయేనఁ దప్పకుండ రాజ్యంబుసేయు చుండె

ననుట విని నారదుని వార్త్యకిమహమునీశ్వరుం డటమింది
కథావిధానం బెట్టిదని యదుగుటుయు. 124

క. జలజాక్! భక్తవత్సు!

జలజాసనవినుత్పాదజలజాత! నుథా

జలరాశిభవ్యమందిర!

జలజాకరచారుహంస! జానకినాథా! 125

ఇచ్ఛాము. ఇది శ్రీగౌరిశ్వర వరప్రసాదల్భ గురుతింగ.

జంగమార్చున వినోద నిత్యశై వాచార సంపన్న

సూర్యిజనవిను తాతుకూరి కేసనసెట్టె

తనయు శెమల్లనామధేయ విరచితం

శ్రీన శ్రీరామాయణ మహాకా

వ్యంబునందు బాలకాండము

సర్వము నేకాశ్వసము:

ఆ రోధ్య కాండ ము.

క. కందర్పమాప! ఖండిత

కందర్పవిరోధిచాప! కరుణాద్విపా!

వందితశుభనామా! ముని

సందోహస్తుత్యభూమా! జానకిరామా!

1

ప. శ్రీనారదమునీశ్వరుండు వాల్మీకిమహాముని కెజేం

గించిన తెఱంగు వినిపించెద నాకర్మింపుము.

2

సీ. తనసుమంతాంది ప్రధానులతో, సూడి

సుఖుసోష్టి మండంగ నథులజనులఁ

జక్కుగా రావించి సమ్మదంబున వంశ

గురునితో దశరథధరణినాథుఁ

డనియె నీభూభార మంతయు నొక్కటు

నేలితిఁ జాలదే యేకహేళి

నటుగాక పగతుర నవలీల గెల్చితి

నిల్వతి ధర్మమ్ము నిషతోడ

గీ. నింతచాలదే యూశకు నెంత కెంత

రామచంద్రుని ధరణికి రాజుగాఁగ

మించెనూడంగఁ బటుంబు భూరిమహిమఁ

గట్టవలయను మంచిలగ్నముఁ జెలఁగి.

3

ధీ. అనుచు గురునకుఁదెల్చు తా నతునినమ్ము

తమున సాభాగుమంగళద్రీవ్యసముతిఁ

- గూర్చు డనుచున్న మంత్రీలకును కోఱుగ్గఁ
జెప్పి శృంగార మిష్టరిఁ జేయుడనియె. 4
- వ. అట్టి సమయంబున,
6. పగలు ప్రాగ్భాగమున నుండి గగనవీధి
జరమదిక్కున కేఁగుగు శ్రీమముదోచి
చెమల పటిన స్నానంబుఁ జేయనరుగు
కరణి నపరాభిలో దివాకరుడు గుర్తింకె. 6
- క. మేలిమి సంధ్యారాగము
వార్లిన చీటటియు గలిసి వరుణునివంకు
సీలముఁ గెంపును సతికిన
పోలికఁ జూవట్టు సట నభోమణి తలఁగు. 7
- క. వారక కల్పధ్మీమమును
గోరకములు పుట్టున్నాను గురుతరక్కాంతీక
దారకములు తల సూపై
జీరానీకమ్ముమిగుల సుర్కుచున్నండ్ల. 8
- గ. కారుమెగుసీలరీతిః గాటుకచందాన
సీటిభాతి నింద్రీసీలమహిమ
మావరాళిపోల్కు మఱిమఱి యఘు డంధ
కార మవనియెల్లు గల్లుయుఁ బర్దై. 9
- వ॥ అట్టిసమయంబున,
ఉ. తలవరులకు విజాధిఫుల దర్శకునేర్పును గన్న క్షోరిసుయ
త్తులు దమిన్నప్పులు నువ్వారత నేన్నడ నిద్రిపుచ్చి ని 10

- చ్ఛల్పిక్షిస్తాజడించినోగిజారలతాంగులు మధ్యశత్రువులన్. 11
 చ. సురతములేకయుస్సురును జోటిమగండుడికించు కాంతయున్
 రావరను మొత్తాలగుచంద్రముత్తా వావడివంటయు బేరకత్తైయుణ.
 ఓరపునుహాఖిలామమును బాయనిభావున్ పోనుకటున్లు
 బర్గినభామటాది యుషభృత్తలఁగుడిచ్చరించి రత్నాలైన్. 12
 ఉ. భానుసహస్రసత్కారాపంక్తుల నుధ్యవమైన యాభ్యమా
 ద్వాన్ననివెట్టు బెలుడకఁబడు మధ్యాంబుధిమిాది మిాగడల్
 పూని సమానుచేందెరలు పూర్వాదిశం గనుపట్టి ధ్యానిపై
 తేన మనంగ నొచ్చు శశిభింబము తూరుపుకొండ్రసేదగఁ.
 చ॥ కుముదములుంజనోరములు గోమలసస్వమిజంద్రకాంతముల్
 రమణఁ జెలంగవెన్నెల తిరంబుగుఁ జేసిజగంబు తుంబుగాఁ
 గమలములు వియోగులధికరుబుగఁజోరులుఁ జ్వకవాకముల్
 రమణఁగలంగ వెన్నెలతిరంబుగఁగాఁజె జగంబులుంబుగాఁ.
 ఉ. నారదులైరి సన్మనులు నాకమహేషములయ్యై భూజముల్
 శారదలైరి భామినులు శంకరతైలములయ్యై గోత్రమహేల్
 పారదమయ్యై నీరథులు పేన్నగొయ్యుకులయ్యైనాగముల్
 వారిచివర్గ మ్ముల సితచరములయ్యైనుబుఁ బండు వెన్నెల్. 15
 చ. క్షోదుకుదఱుందెనం చలరి క్షోరి నుధ్యాంబుధిమిన్నముటియు
 పూడుజగమ్ముల్గఁపైనన్నబుర్తనొందెనుపాండ్రచంద్రికతు

పుడమికిఁబాలవెలిగతిబొల్పెనలారఁగఁ జంచుఁ డోప్పె న
య్యుడుపతిమేనిమచ్చయునున్నప్పెఱయోనిధిపద్గునొభుఁడై.

వ. అట్టి సమయంబున,

17

ఉ. కోరి చకోరదంపతులు సుంఫులుగుంఫులు గూఁడి రంతులక్క
బేటిన చంద్రికారషము బేర్మోనిమార్కోనిపోటునిండఁగఁ
బారణసేసి పెన్నుయల్చుకుచు జంచుఫుటంబు లెత్తుచుక్క
బేరము వారుచుండె మదిఁ బేమజనింప వథూటికోటికిఁ. 18

ఊ. వెన్నెలతీఁగలక్క గొనలు వేడుక ముక్కులణ్ణుంచి తెచ్చి
దారొన్న ప్రీయాంగనాత్తతికిఁ గూరిమినోఁకి సిచ్చి కేళికిఁ
సన్నఫుగంతనాళముల సన్న లు సేసి సుఖించె నింఫుగఁ
దిన్నుసిచంద్రికాంతమహాతిన్నె లమోదఁ జకోరదపతులు. 19

఍. పాకశాసని సేవంతిబంతి దివికి

నెగుర వైచిన కై వడి నేమి సెప్పు
బాండువర్ణంబుతోఁ బూర్యోభాగమంమ
సొంఫు మిాఱంగ వెగురు జుక్క వొడిచె. 20

వ. అట్టి సమయంబున,

21

క. రవి యుదయించెను జనుడీ

దివియలు నత్తత్రోసమితి తిమిరము శశియుక్క
బవ లేమిటి కనుండిని

గువలయమున గూళ్ళు గోళ్ళు గూయ మొదలిడ్డఁ.

ఉ. వడలక వద్గురాగమణి వఁయ్యివఁ గాఁలఁగ బట్టి నేర్పు పెం
పొడవఁగఁదూర్పుకోండపఱు కొప్పుగఁదెచ్చిజగద్దుహండుచాఁ

దీపశవరేష్ట్ కట్టెదురు దేశువ నిల్వినదర్పణంబు నా
నుదయము నొండె భానుడు సముజ్యులకోకనదప్రదీపులు.

వ. ఆరాత్రీ రాజశేఖరుని చిత్తంబు వచ్చునట్టుగా
ముంగి యాత్రకు దన్ను మెచ్చు పెఱింగి కై కయిట్లనియే. 24

ఆ. వసుమతీశ! నాకు వర మిచ్చి తప్పాటు

తగ్గు గాచు మికు దలఫులోన

మఱచినా రదేమె మన్నించి తోల్లింటి

యావు లీయవలయు నీక్కణంబ.

25

క. జననాథ ! నాకుమారుని

వినుడీ పటుంబు గట్టి వేవేగను రా

ముని మునిగా ననుపుడు మతి

వనమును బదునాలు గేండ్లు వర్తింపంగా.

26

వ. అని పార్చిర్చించిన విని పార్చి వేంద్రీండు డిల్లపడి తల్ల
డెల్లుచు నుల్లంబు గలంగి మునుంగిడి యచ్చేడియ పలికిన పలుకు
లకు మాతాడ నోడి మిన్నక యున్నసమయంబున సుమం
తుర్మిం డేతెంచి స్వామి ! రామచంద్రీనిఁ బటుంబు గట్ట
సుముహూర్తం బాసన్నం బయ్యుఁ గావున మిమ్ము నచ్చ
టికి విచ్చేయ నవధరింపుం డని వసిష్ఠభగవానుండు విన్నవించు
మని పంపె నని చెప్పిన విని కై కయిట్లనియే:

27

మ. అనిలోనమున్ననృపాలుచిత్తమున కేనాపోదముంగూర్చినా
తనయుఁ బటుముగ్గట్టిరాఘువునిబద్మాల్సండ్లుక్కాంతారమం

దునువ్ టొల్ గబంపగోన్న వరముఁ ద్వీయంగ రాదెంతయు

స్వససీమకమునివ్ తీనుండుమున్ ద్వీవై శంబయారామునిఁ-

క. అని పలుకు కైకపలుకులు

ఏని వేగమ పురలి వచ్చి విన్న దనంబుఁ

దనుక వసైషునితోడ్డు.

వినుపించె సుమంతుఁ డట్టివిధ మేర్పుడుగు. 29

న. అనిన విని వసిష్ఠాది హీముఖులును సుమంతాఁది
ప్రాణజనంబులును సైన్యంబును బరివారంబులు విన్ననై
యున్న నా సన్న యెఱింగి రామచంద్రుండు రాజుచిష్ఠాం
బులు త్వ్యజించి జటావిభూతివల్ములంబులు దార్శి ధనుర్ధుండై
యున్నంత లక్ష్ములుండును భూఫు త్రీకయును దోడంజనుదేరః
దల్లులకు నమస్కరించి వసిష్ఠానుమతంబున నాశీర్వచనంబు
లు గై కొని యాసానంబు వెలువడి యరణ్యంబున కరుగు
నప్పుడు పురజను లండజును బురప్పురం బొకుగ్గుచు దశరథ
మహారాజును దూషింపుచు గై కను నిందింపుచు. మూకత్తు
శోకింపుచుండ నది యంతయు విని దశరథుండు పురోహిత్తా
మాత్యుబంధువర్గంబులతో శ్రీరామచంద్రుం దేగిన తోర్పువర
జన్నంత నారాముడు దూరంబునకు జనియె. దశరథుండును
మరలి వచ్చి పుత్రుశోకంబునన నాకపురంబునకు జనియే దద
సంతరంబ, 30

అ. చనుచ రాఘువుండు స్వర్ణనది యొడ్డున

గువ్వానిఁ గాంచి యతని, గుస్తుంచి

తథయ కోడు బెట్టి దాటింపు మనవుడు
నట్ల చేయు దలఁచి యాత్ములోన.

31

చ. సుడిగొని రాముపాదములు సోకెనధూశివహించి తాయైయే
యేర్పుడ నోక కాంతే యమ్యేవట పన్ను గనీతని పాద రేణువి
య్యేడవడి నోడసోకనిదియే మగునోయని సంశయాత్ముడై
కడిగెగుషులండు రామపదకంజముగంబుభయమ్ముపెంపునఁ.

వ. ఔట్లుశ్రీరామచంద్రుని శ్రీపాదంబులనీటుగడిగియోడ్పై
నెక్కటి యమ్మువ్వుర నవ్వలికిఁ దాటించిన నాక్కణంబ,

33

ఉ. రాజకులావతంసు డగురాముడు తమ్ముడు దాను నాభర
ద్వాజమహామునీంద్రుపదవారిజముల్ గనిమ్ముక్కనాతఁడం
భోజపితాన్యయాభిపరిపూర్ణస్తుకరుడై నరామునిం
బూజలొన్ని కృధఫలమూలములు బరిత్తుప్పిజేసినఁ.

ఖ. సంతసింపుచు నారాత్మీ యచ్ఛుట నివసించి మఱు
సటిదినమర్క్కదయమ్మున,

35

ఆ. ముదముదోడు దమ్ము ముని భరద్వాజండు
భక్తి ననుప రామభద్రీ డపుడు
చనియె భార్తుదారసహితుడై నన్నుని
కూటమునకు జిత్రీకూటమునకు.

36

ఖ. ఘనుడారాముడుచిత్రకూటమున వేడ్కుంజేరియున్న ఉత్తలో
ననదంతావళవాజిరత్నరథనానాయోధసంఘుంబుతో
డ నమాత్మ్యద్విజబంధువర్గములతో డంగుడి వాద్యంబులు
జనుదెంచే భరతుండు రాముక డకుంపద్భుక్కియేపారఁగు.

నీ. చనుడెంచి రాముని చరణంబులకు వెయ్యిక్కి
 కై కేఱి చేసిన కపటమణికు
 వగరంబు విడిచి రామగిది ఫోరారణ్య
 మున కిట్లు రా సేత ముమలపగిది
 నది గాక తునతండ్రి యత్యంతమైనటి
 పుత్రుకొకంబునఁ బోక్కిపోక్కి
 త్రిషాయమున్న దేవేంద్రుఁ గథఁ బోయె
 నని చెప్ప విని రాముఁ దంతలోన

తే. భరత లక్ష్మిణ శత్రువును భరణిసుతలఁ
 గూడి దుఃఖించి, దుఃఖించి కొంతవడికి
 నా ప్రవర్ధంబుచే మానె నంతమింద
 భరతుఁ జీట్లనే శ్రీరామభద్రుతోడ.

38

తే. రాజు లేకున్నావో మఱి రాఘ్రమంచు
 గార్య మెట్టొను మిం రెఱుంగనిది గలదే!
 నేడినమయూనఁ బట్టంబు నితుపుకొనఁగఁ
 దిరిగి విచ్చేయు డనుడు నాభరతుతోడ.

39

వ. శ్రీరామచంద్రుఁ డిట్లనిమె,

40

చ. జనకుఁడు పేసినటిమితిఁ జక్కుఁగఁ దీన్ని ఇడంక సేను వ
 చ్చిన గుత్తిదాక భూతలము జ్ఞానిరాజ్యము జేరుమాటగా
 దవకు మఱున్న నోల్ల నన నాతనికిం డనపాదుకాయుగఁ
 బొనరగనిచ్చిపోయ్యనుమన్నికిరాజుగఁబంపేసాంపుఁడు. 41

ప. ఇట్లు భరతుని భరతాగ్రజా డమనయించి మరలించి
 పాకలైకవాటు బగుచిత్రకుటుంబు కడలి సేమిత్రి భూతుత్తుఁ

లం గూడి పోవునెడ, సటవీమధ్యంబున విరాధుం డను
దైత్యాధముం డపరాధంబుచేసి దిగ్గన డగ్గతి జగతీతనూభవ
సత్తుకొని గగనమార్గంబున కెగిరి పోవునెడ వాడిబాణంబున
వానికంతంబును దుర్మించి గారుడాప్రాంబున మరల నోయ్యన
జనకనందనం డించి భయంబు వాపి ప్రీయంబునూపి రొమ్మెయ్య
నోయ్యన నయ్యెడ నున్న యత్రిమహాముని యూశ్రమంబునకుం
జని ఘనంబుగ నాఘనుసుండు సేఘుపూజలం గైకొని రామ
చందుర్మిం డచ్చటిమునీంద్రులకు దైత్యలవలనిభయంబు లేకుండ
నభయం బిచ్చి మన్నునం గౌస్సు దినంబు లాయూ మునుల
యూశ్రీమంబుల నిలుచుచు వార లనుప జరభాదిమృగోత్కర
శరణ్యంబగు నరణ్యంబు జొచ్చిపోయె నని చెప్పిన విస నార
మని వాల్మీకిమునీందుర్మిడట మీాంది కథావిధానం బెట్టి దని
యదుగుటయు.

42

క. జలజాక్ష! భ క్తువత్సల!

జలజాపనవినుత్పాదజలజాత! నుధా

జలరాశిభవ్యమంద్రిర

జలజాకరచానుహంస! జాసకేనాథా!

43

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రసాదల్భ గురుజంగమార్చిన
వినోద సూరిజనవినుత్కవితాచమత్కార్ప రాతుకూరి కేసన
సెట్టితనయ మొల్లనామధేయవిరచితం గైన శ్రీరామ
యణమహాకావ్యంబునం దయోధ్యాకాండము సర్వము
నేకాళ్యాసము.

అరణ్యకాండము.

క. మునిదుత్తధనుర్వేషా!

మునినాథప్రియసతీసుపూజితపదా!

జనకార్పిత! గుణధాము!

సనకాదిస్తవ్యనాము! జానకిరాము!

వ. శ్రీనారదముస్త్రోముండు వాల్మీకి కెఱింగించిన
తెఱంగు వినుపించేద.

మహాత్మనికిఁ బాణచాలితన మేటిక తచ్చెనో పుట్టబుద్ధిఁ డీ.

సతి నవరూపరేఖలును జక్కానిదయుధ్యను నీటిదుర్భవల్

ప్రతివసయించు టెల్లు రత్నిరాజసమానుల వీరి నేల యా

గతిభద్రాద్రాచ్ఛబ్దాయనికాంతురు చెంచెత్తలమ్మాథ్ములన్.

సీ. నడువనేరనికొమ్మాయదుగులు పొక్కు లై

శర్కరాసలముల శ్రీమముఁ జెందె

వీచినచేతుల వేల్లు నేత్తురుగ్గొమ్ము

పొటమద్దు కెంపులపోల్ను నమరె

వడిగాలి నుడివడి వాడినలేదీఁగ

భావంబును మేనిచేవ తఱిగే

బూర్జచందుఁనికాంతి పున్నమవేకువే

గనుపటుగతి మోము కళల విడిచె

తే, ధవని నడుగచుగునకు గై తండ్రఁ గొనుచు
నెఱడు దప్పిని నిట్టుర్చు లెగసి చిగుచ్చు
బెదవు లెండుగఁ నీడకు నుడులు గొనుచు
మనసులో జేవ యూత్తుగు జనెషువేళ. 4

వ. ఇట్లాసీతయు రాముండును సత్యబుహింబోని సామి
త్రీయు గతిపయప్రిమాణంబులు బంచవటటిక్కిం జని సంతోష
భరతాంతరుండులె. 5

క. అచ్చుటు గొన్ని దినంబులు
ముచ్చుటుపడి యుండు దలఁచి మునిముఖ్యులచే
మచ్చిక్కడుచుమ్ముడు దానును
గ్రిచ్చుల నాక ప్రశ్నాలు గావించి తగ్గఁ. 6

ఓ. అండు తామచంద్రు డనుజన్ముడును దాను
గొన్ని వాసరంబు లున్నవేళ
విక్రుతవేషధారి వేవేగ నటు జపు
నాక యనెడి దై త్యనారి యోర్తు. 7

ప. రామునిం గని ప్రిమాభిరామం బగు మనంబును
దన్ను గావించిరమ్మనిన తామచంద్రుండు సామిత్రునిజూవ
నతడు మున్న మాయన్న నభిలహించులంజేసే నాకు దోషంజూ
గాన ని వారామునికడు మరలు జను మన్న నది యట్ల
చేసిన రామచంద్రుండును దిరుగ లక్ష్మీషుంజూపిను గోపించి
యారాకుసే మనుజేంప్రిస్మానుల దండీపం దులంచిన నెఱింగి

భరతానుజందు దానినాసికాక్రంబులు గోసైవెచిన నది
సెత్తురు జ్ఞాతీల్లు బసిపాపయుంబోలి యేడ్చుచు ఖరదూష
శాది సోదరులకుం జెప్పిన వారు గనలి రాక్షణంబున. 8

క. పదునాలుపేల్దైత్యులు

మదమున సోదరులుగొల్య మంపుచు శూరా
స్వద మగురథనికరముతో

గదనంబున రాముకడకు ఖరుఁ డేతెంచె.

9

ఆ. ఖరుఁడు పచ్చినట్టి కలకలం బాలించి

రాఘువుందు తెనదు రమణియెద్దు

దొలుగుండ ననుజు దోడుగా గాపుంచి

బెదర కంతు గలని కెడిరి నిలిచ.

10

ఇ. ఆవేళ్ల ఖరుఁడుగ్రీవుత్తి లయకాలాభీలమ్మోరాకృతుల్
దైవార్ణ గజవాజిసంఘములతో దైత్యోళితో భూరిరో
పావిమ్మాతమనస్సుడై సడిచె గర్వారంభసంరంభుడై
దేవవార్తము భీషింబొంది కలుగ్గే దేజంబుసాంపారఁగన్.

ఖ. శ్రీట్లు ఖరుఁడు ననుండించి భయంకరంబుగా రణంబు
పేరుసమయంబున.

12

ఉ. అప్పుడు రాముచంమ్మికు భయంకరచౌద్రంబుకన్న లో
నిప్పులరాల్చుచుక్క నెఱయ నిర్జరులార్య విచిత్రీశత్కుముత్
కుప్పులు గాఁగ నేయుచును గుంజరవాజరథావత్తుల్ ధరక్
దప్పుకకుల్చుచుక్కరథారలు దేల్చెపు రారిసంఘుముక్క.

- వ. అట్టి సమయంబున,
14.
- క. కరితురగస్యందనములు
బరివారము దెగినపిడపఁ బఁఖరోషమున్
గరకరపశుచును సెవిరిన
ఖరకరనంశజుఁడు మృంచే ఖననిశిరంబున్. 15.
- వ. తుంచినం గని తీండ్రోంబుగా,
16.
- క. ఘోషించి రామచంద్రోని
దూషి.ఎపుఁడు వచ్చినట్టి దూషిలామోద్రు
రోషించి నురలు కదు సం
తోషింపఁగ వానికరమ్ముఁ దుంచే గడంకన్. 17
- క. తీర్మిశిరుఁ డంత గనలి దివ్యాస్తాస్తాసంపద
రాముమోద్రజ్ఞాపి రణ మొనర్చై
మూఁడుశరము లతుఁడు ముదలించి ధుటవాని
మూఁడుతలలు దుంచే మొగ్గనమున. 18.
- వ. ఇట్లు ఖరాద్ రాక్షసుల జిత్తించి జయంబుగాని
ధనువెక్కుడించి మరలి పర్మ శాల కేతెంచి తమ్ముఁడును దానును
సమ్మదంబునం గలిసి తున్న సమయంబుప,
19.
- చ. చలమున నంత శూర్పుణథి సయ్యనలంక కునేగి రావణున్
గొలువునఁగాంచి మోర్కిక్కుతనకుఁనృపసూనులు సేసినట్టిచే
తలు వినుపించి వారు తమతండ్రీయనుజ్ఞిను వచ్చి కానలో
పలు దిరుగాడుచందములుఁ బన్ను గన్ను గన్ను డజెప్పిపిమ్ములు.
- క. ఆరాముభార్యావిభ్రము
మేరాజతస్సాజులాడు సెఱుగము ఏని మన్

ధానుజీలోపలః గామిను ॥

లారమణికి సాటిఁ బోల రథినుత్తిడి జేయన్ ॥ 21

శ్రీ. కన్నలు గలువలో కౌముభాణంబులో

తెలివిగా నింతికిఁ దెలియరాదు

పలుకులు కిన్నెన్నరపలుకులో చిల్లుకోల్

పలుకులో నాతి కేర్పుతుప రాదు

అమృతాంశు బింబమో యద్దమో నెమ్మాము

తెంపుతో జెలిక భావింపరాదు

కుచములు బంగారుకుండలో చక్రివా

కమ్ములో చెలి కెఱుంగంగా రాదు

శ్రీ. కురులు సీతంబులో తేటపిగుంపు లాక్కు

పిఖుడు పులినంబూ మన్నాధుపెండ్లియరుగ్గో

యనుచు గొందఱు సంశుయంభంధుచుండ

వెల్లఁది ధ్యుప్పారు లావణ్యవిభ్రమముల ॥ 22

శ్రీ. కలదో తేదో యనుచును

బలుమఱు సెన్నుఫుముఁ జూచి పలుకుదు రితరుల్

బ్లిఫ్టో కలిమో యునుచును

బలుముఱు జిఫునంభుజూచి పలుకుదు రితరుల్ ॥ 23

శ్రీ. మట్టుపంబుల్ పైకి సుంపేంగపువ్వుల్

జ్ఞలజాతుముల పైకి జందమాముఁ

గిసలయంబుల పైకి వెను గలకంతముల్

సీంధురమ్ముల పైకి సీంహములన్

వ్రందమండులైషైకి ద్వాడ్రరాచిలభకల
నలరుదూమాదులైషైకిఁ హంసవితతిఁ
బంమవేన్నెలనిగ్గైషైకిఁ జనోరముల్
పవనంబుమిణైకి బాపఁతేని

ఁ. మరుఁడు వై రంబు చేసినమాడై నలక
నాసికాక రాననచరణస్వనములు
వరపయోధరమద్వైషవచనబావూ
గమనహసాత్ము లూర్మార్పురుర్మణి కమరె. 24

క. బంగారునీరు నిలువున
బాంగారుచు నుండ నజుఁడు లోసినమాడైన్
శృంగారమైల్ల నిలుఁపునే
బాంగారుచు నుండు గరుణి, పోసినమాడైన్. 25

ఁ. అటై వయోర్మాపంబులను గనుపటునట్టే యక్కాం
తారత్నంబు నీకు సిద్ధించేనేని నీవు తిర్మిభువనరంబులు విజయంబు
చేసిన యంతకన్నను సంతసింతు వన్న ఏసి కామాశుగంబులరు
దగిలి కామాంధుండై కన్నులు గావక యున్ను కొని తన్నఁ
దా మఱచి యొడ్డులగంబు సౌలించి పుష్పకం బనువిమాను
రత్నంబుపై నథిష్ఠించి మార్కిచుకడకుంజని ప్రార్థించి నీవు
కనకమృగంబ వై జనస్థానంబునకుం జని దశరథినందనుండగు
శ్రీరాముం కున్నపర్స్త్రాలకడం బాడకట్టిన నతింకున్న నిన్న
వెనుఁను నీవు నతని నతిడూరంబుగా నొనిపోయి మాయం

బైన నేనును రామునిభార్యం గొనివశ్తుననిన విని సమ్మతిలక
మార్పుత్తరం బిచ్చిన రాపామం కుగ్గిండై మండిపడ నతం డా
సన్న యెఱింగి కనకమృగరూపంబును దాల్చెనాట్కణంబున, 26.

క. ఒడ లెల్లను బంగారము

పొడ లెల్లను రత్న సమితిఁ బోలిన మెఱుఫుల్
నడ లెల్ల నెఱపి మెలఁగెదు
కడ లెల్ల విలాసరేఖ కళలం దొప్పేన్. 27

వ. ఇట్లు కనకమృగాకారంబు గైకొని పర్చి ప్రశాలకడక్కం
బోయి మెలంగునప్పుదు. 28:

క. కనియును వినియును నెఱుగము

కనకమృగం బనుచు వేడ్క గడలుకొనంగాఁ
గనఁ మృగం బద్ధతమిది
కవకమృగం బేమిసేయు గలదో విందన్. 29.

వ. ఆని కనకగొన్న మణిజవంబులు మనంబులం దలంకు
సెడ నామృగంబును మృగసేత్రియగు థాళీపుత్రీగని దాని
సభిలషించిన నాపన్న యోజింగి సామిత్రీని భూమిజకుందోజిండి
శ్రీరామచంద్రీండు దానివెష్ణోని చనుచున్న యవపరమ్మున.

సి. తమ బ్లూ నొయ్యున వెన్కొని చనుదెంచి
నిలతేసితట్టు దా దెలిసి తెలిసి

చేరువ మెలగుచు భూరి మేయుచు డాసి

మెల్లన యంతంత మెలఁగి మెలఁగి

తస్సేడఁ గనుగొని తానె దిగ్గన దాటి
భయమును బరువెత్తీ పఱచి పఱచి

యెడ్డరైను బోవక యెడలయించి కనుగొన్ను.
దరువుల నొయ్యన నొరసి మొరసె

తే. చెవులు నిక్కించి చూచుచు జెలగి చెలగి
బోవ రాముండు దప్పుగా బోయి పోయి
యెలమి మాయామృగం ఒని యెఱిగి మదిని
దీని జంపుదుగా కని త్తేగువ చేసి.

31

క. ఏచినకినుకను బలునా

రాచము సంధించి డౌసి రాఘువుఁ డామా
రీచుని దై త్యాఘముఁ గుల
సీచునిఁ గూలంగ సేపె నిర్మరు లలర్క.

32

వ. వాఁడునుం గూలునవ్వేళ “హా! లత్కుణా” యనుర
వంబుం జేసేన నాథ్యని విని.. జనకనందన. మనంబున నులికి
లత్కుణంబిలిచి మాయన్న, యేమికీడు వాటిలైనోకాని నిన్ను
దలుంచె. నీవునుం భోయి మాయన్న కుశలసిత్తిం దెలిసికొని రమ్మ
నిన నతండు తలంకక నామెతో నిట్లనియె.

33

ఉ. ఏమిటి కింతథీతి మది నీవగ త్తోచుట యేమి నీకు ఫో
భామిని! రామునందునొక భారము చెండకు చెందినేనియు
భూమి వడంక దేశ్మభము భోరవమ్మార్మియదె వాట్టి లింక వే
(1) తామరసా పుసోమగ్రహంతారక త్తెల్లను నేల ధుల్లిఁవే! 34

ఉ. అంత పసయ్యానేని దనుజాంతకు నంతకు నమ్మదాంధకుఁ బంతముమింగాగలచిపన్నగమ త్ర్యసు రేంద్రలోకముల్ బంతులు కట్టి యూడ్చి ఉపుభుంజను రామువిఁగందకుండ న ర్పంతును సీకుఁడెచ్చి మహి థీతిని బూపదకు మమ్మ జానకీ !

వః అనీ లక్ష్మీఖండు పెలీకిన విని జనకరాజనందన కినిసి వినరానిమాటలం చూల నాడిన మనంబునం గంది కుం దుచు శ్రీరామచంద్రుం దేగినమార్ఘంబునఁ జనిథై నంత నిక్కుడు. 36

క. సన్మానిసేవ మలరఁగ

నన్యాయము తోల్చెచుకొనుచు నసుకేంద్రుఁడు దాఁ గన్యారత్నముఁ గనీ సో

జన్మమునన దీవనీలిడె శాంతము దోషన్. 37

క. దీవించుచు మునియే యని

శ్రానింపుచుఁ జేర పమ్మిభామని నపు డా రావసుఁడు రథముమిందికి వేవేగమ తిగిచి గగవవీథినిఁ జనియెన్. 38

వ. అయ్యావసుంబువఁ

ఆ. అనురఁగొంచుఁ బోవ నవనీతనూభవ

వెఱుచి పలిక దిశలు మిఁగ నంత

సీత నాటువేరు, శ్రీరాముభార్యసు

నన్ను, గాథయ్య మున్న కీఫుము. 40

ప. అని మజియును.

41

ఆ. దేవగణములార! చిక్కాలవరులార!

పృత్తజాతులార! పత్సులార!

కుటిలదానవుండు గొంపోవుచున్నాడు

కరుణతోడ నన్నుఁ గావరయ్య.

42

ఆ. అనుచుఁ బలుకుచున్న నామూర్తనాదంబు

విని జటాయు వసెడి విహాగనాథుఁ

డరుగుదెంచి కలహ మత్యగ్రముగుఁ జేయ

రావణుండుఁ ఒక్కిరాజుఁ దాఁకె.

43

చ. అసురవిభుండువై చునిశితాప్రముఖంబులనొచ్చిపక్కియుఁ
గొనరక్కదై త్యానాయకుని గుండెను నొవ్వుగఁడన్ననంతలోఁ
గసర నిశాచరుండు కరఖిడ్డముఁ ప్రిప్పుచుబతుయుగ్గముఁ
వసుధాఁ బడంగఁద్దుఁఁచి కడువై శమలంకను సేగువ త్తజిన్.

క. వనచరు లొకగిరిచేరువ

వనమునుఁ జరియింపుఁ జూచి వసుధాసుతయుఁ

దనచీరకొంగుతునుకను

దనసామ్ములు మూట గట్టి ధర్మవై వైచెణ.

45

క. అంతట దై త్యుఁడు లంకకుఁ

ఒంతముతోఁ సేగి శింశుచాతరు క్రీందళ

సంతసమున నిడి దానవ

కాంతల సవనిజకుఁ కోడు కావలియుండేఁ.

46

ఉ. అత్రజీరాఘవుండు తనునాసలఁ బోషుచుగొంచుభోవగా
జిత్తుమునొచ్చి యామృగము శీఘ్రమునక్క బడనేసేదానిమై
తిత్తుని దీసెపింటికొనఁ దెచ్చెడివేళు బయోజనిత్తువం
శోత్తుముడుల్కుగానఁబడెనొక్కుడుకుడన్నద్వాప్తికిఁ.

ఊ. పొడగని గుండెరుల్లుమన బుధిగలంగుచు రామచంద్రుడు
యైదుగు గడు నుగ్గుల్డై పలిక సీవిటు నాకడకేల వచ్చి త
క్కుడ నిను బ్రహ్మాలకడు గావలి యుంచినచోటనొంటిమై
బడుతుక దీంచి రాదగునె వన్యమృగోత్కురమధ్యసీమకున్.

ఆ. అనుచు బలుకుచున్న యన్నకు బ్రాంమిల్లి
వినయవాక్యఫణేతి విన్నవించె
జనకత్తుసయపలుకుచందంబు ముదల్తెత్తు
అవముత్తప్పు కుండ లక్ష్ముణందు. 49

ఐ. చెప్పినమాటలువిని విన్నదనంబునఁ జిన్నబోవుచు
దుర్నిమిత్తంబులం గనుచు దత్తరంబున నాశ్రీమంబునకుజని
యక్కడ; 50

ఆ. పర్ణాలలోనఁ బరికించి పరికించి
సీతుగానఁబడమ్మి జిన్నవోయు
చిత్తమంతు దలగి శీర్షిరామచంద్రుందు.
పలుపడింపు జోచ్చె బ్రామసె బ్రామసె. 51

సీ. నీదృగ్గిలాసంబు నెతె లభ్యేసంచేడు
గురుకుచు గానవే హరిషాఖ్యేడే?

నీమంజలూపనిచయంబుఁ గై కొన్న
సుకుషారిఁ గానవే పికులేంద్ర!
ననింశునత్కాంతి నెమోగ్గము గలయటి
రుచిరాంగిఁ గానవే రోహిణీశ!
నపశ్చనిమ్మార్తి నెనయుధమ్మల్లంబు
గలయంతేఁ గానవే యథికులేశ!

తే. స్తునభరణున నీపోల్కఁ దనరినటి
యుతివుఁ గానవే చక్రివాకాధినాథ!
నెఱయ నిము బోలు నెన్నడ నేచ్చనటి
రమణే గానవే నీవు మరాళరాజ!

52

సీ. ఘునసారభూజంబ! కానవే నీవంటి
గంధంబు గలయటికరటియాన!
దదల్చికాతరురాజ! కానవే నీయటి
మెఱుగుఁబెందోడల మా మిాననేత్ర!
మిలసిల్లు చంపక వృత్తంబ! కానవే
లలి నీదుపుష్పవిలాసనాస!
గమనీయలత! నీవు కానవే నీయటి
కరములు శోభిల్లు కంబుకంతి!

తే. గ్రీముకధర్మేరుహాథీశ! కానవయ్య
నీఘలస్మార్తికంతంబు నీలవేణి!
గళికలను ముంచు సవకుంద! కానవమ్మ
నీచుకోరకనిభదంత నీరజస్య!

53

శ్రీ. వనజాస్వ! నిను గూడి వ్ర్తించు నతిష్మార
 వనములు శృంగారననము లగును
 పడుతి! నీతో గూడి పవరించు కర్కుశ
 శయ్యలు పూపులశయ్య లగును
 గలకంతి! నీచేతి కండమూలాదిభో

జనములు మధురభోజనము లగును
 హరిమధ్య! నిను గూడి చదియించునటువంటి
 తపములు సత్కృణ్యతపము లగును

తే. గెరలి నీతోడు గూడ భోగించునటి
 భోగ మంత్రయు దేవంద్రభోగ మగును
 నుదతి! పొడ్డలుగదే నాకుఁ! జూడపలయుఁ
 గన్నులకుఁ గానఁబుడ వేమి కమలసయవ!

54

వ. ఆని పుటీయును.

55

శ్రీ. ఏమ్మగంబును గన్న నేణ్ణత్తీఁ గానవే
 యని పెక్కుభంగుల నడిని. యడిగి
 యేపత్తీఁ గమగొన్న నెలనాగుఁ గాన వే
 యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
 యేమార్మిన్న బొడగన్న వామాత్తీఁ గానవే
 యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి
 యేగ్గుఁ బొడగన్న నిభయానుఁ గానవే
 యని పెక్కుభంగుల నడిగి యడిగి

ఆ. కలగు భీతి నొందు దలకు జిత్తములోన

సాలయు నూర్చుఁటోపు: నలయు నలగు

సీతఁ గానఁబడమి శ్రీరాఘవంద్రోండు

విరహాత్మాపవహ్నా వేగివేగి.

56

ఎ. ఇట్లు సీతావియోగంబువకు బఖువరింపుచున్న
యున్నఁ గని సౌమ్యి యిట్లనియె. 57

క. దీనునికై వడి నూరక

మానయు సెడి వగవ నేల మనజేశ్వర ! యిట్ల

కాననభూముల వెవకఁగు

గాననిమీదటను వగవగాదగు మవకుఁ. 58

ఎ. అని ప్రతాపించి కోప మాపుకోజాలక కన్నలు
జేసురింప నన్నతో నిట్లనియె. 59

ఔ. వృచ్ఛేద నాకలోకమునవారలగుండెలు నాగలోకముఁ
గ్రాచ్చియోంద్రవర్గమును గూల్చెదఁగవ్వపుగొండకై వడిక
దృచ్ఛేద మర్మలోకము సుదారత నేగతినైనఁ గ్రీమ్మజం
దెచ్ఛేద సీత నీకుణు దేవరచిత్తము మెచ్చనట్లుగఁ. 60

ఎ. అని యిట్లు పలికి మజీయును.

61

ఔ. చించెద త్వాదైత్యనంథుములు జిందఱవందఱజేసి బ్రహ్మాంజు
ధించెద లోకపాలకులు దేశ్శగు నేసెద భూతలమ్మర్గ
క్షీంచెద త్వాలజాలములు గీటడగించెద భూమిపండిసుఁ
గాంచెదతల్లడిలక్కుము కంజశ్శాత్మాన్యాయుష్మార్థితంద్రోధుఁ!

క. భూతలమును నాకసమును

బాతాళంబును నెమకియొ బాధించియొ నే
సీతను దెబ్బిన పెమ్ముటు
సీతమ్ముడు ననుచు మెచ్చు నిఖలోర్ధీశా! 63

వ. అని పలుకుచున్న తమ్ముని శౌర్యథై ర్యాదిగణం
బులకు సంతోషింపుచు జనస్థానంబు వెడలి జనకనందన. నన్నేవీ
మింపుచు దక్కిణాభిముఖులై చనుచు ముందట. 64

క. పత్రములుఁ గాళ్లుఁ దునిగిన

పక్కింద్రునిఁ జూచి రామభద్రుండు మదిలో
రాత్మసమాయయొ యనుచును
శిక్షింపుఁ దలంచు సంత శీఘ్రుమొ పలికె. 65

క. సీతండ్రోకి నతిమిత్రోడ

నోతండ్రో! నన్న నేయ నుచితమే నీకుఁ

నాతగుపేరు. జటాయువు

సీతాధిష్ఠానమ్ము నెఱుగు చిత్తములోనణ. 66

వ. అని చెప్పి వెండియు నాజటాయు. విట్లవియ్యు. 67

మ. వినుమార్థమువ్విపం క్రికంధరుడు దోర్ధీర్యంబు సంధిల్లఁడు
జనకత్సౌపత్రినందనక్ గొనుచు స్వచ్ఛావృత్తితో వేగువో
మాతారత్నము దీనయైపలుకు తద్వాక్యంబు తేర్పాటుగా
వినిపోరాడుగ్రిజ్ఞాతమయ్యేమతేయా వేషంబుభూమిశ్వరా!

ఆరణ్యకాండము.

క. అని సీతెంజగుఁ దనపని

జననాయకుఁ డైన రామచంద్ర్వినితోడన్

విషపించి మాజటాయువు

తను వెరియగు నంతుఁ గాలభర్ము నొందెన్. 69

వ. ఇట్లు రామచంద్ర్వినకు సకల పృత్తాంతమును నెరి
గించి శరీరంబు విడిచిన యప్పక్కి రాజునకు భక్తిపూర్వకంబుగు
వగ్గిన్ సంస్కారాది విధులు దీర్ఘ దక్కిణాభిముఖులై చనుచుఁ
శత్రువుపంబున నున్న కబంధుని వధియించి ముండట. 70

క. చనిచని యెదుటను రాముడు

గుస్సానియె మహిజనోగ్రీ కలుషాదిమహా

శనిరూపం బను దగు నా

ఘనముక్కివధువిలాసకబుణ్ణ శబదిన్. 71

తే. కాంచినను మొర్కిక్కి యాభూమికాంతునకును

మించి సద్భుక్కిఁ బూజు గావించినంత

శబడోడను దమ కార్యసరణిఁ దెలియ

వినయమును జెప్పు సాక్షాత విన్నవించే: 72

తే. ఇనకులాధీశ! సుగ్రీవుఁ దనెదువాడు

కపికులశ్రేష్ఠుఁ డణ్యాంతఘనుడు తలప

నతనితోఁ బాత్తుగావింపు మన్నిపనులు

జక్క నొటకు నాత్ము నిస్సంశయంబు. 73

వ. అని చెప్పి వీడ్‌లిఫిన నమ్రునుజేంద్రనందను లటి
మాదఁ బంపాతుంబునకుం జీ రని చెప్పునారదుని వాల్గైకే
మునీశ్వరుం డటమాదికథావిధానం కైటెదని యాదుగుటయు.

క. జలజాతు! భక్తువత్సు!

జలజానవినుతుపాదజలజాతు! సుధా

జలరాళి భవ్యమందిర !

జలజాకర చారుహంస ! జానకినాథా !

75

గద్వయు. ఇచ్చి శ్రీగారీశ్వర వరప్రసాదలభూ గుర్తుజంగమార్చున
వినోద సూరిజనవినుతుకవిత్తాచముత్తా రాత్మకూరి కేసన
సెట్టి తనయ మెల్లనామధేయ విరచితంబైన నృత్తి
రామాయణ మహాకాష్యంబునం దారణ్య
కాండము సర్వము నేకాశ్వరసము.

కీమి కెంధా కొండము.

క. పత్రీంద్రవాహా ! గిథిజా

త్వీక్షమనోబ్రాత గేవా ! యపశ్చాత్మమోవా !

రాత్మసభీమా ! మునిజనా

సాత్మాత్మప్రత్నే జథామ ! జానకిరామా !

1

వ. శ్రీ నారదమునిశ్వరుండు వాల్మీకిమవోమునిశ్వరున
కెఱింగించిన తెఱం గఱ్చింగించేద నాకర్మింపుము.

2

సీ. పంపాటుపున్నాన భాణ్ణాసనాయుధ .

ప్రపాఠులై యున్న భూపాలునుతులు

గనుగొని భీతిల్లి కథులాప్తసూనుండు .

వాలిషంపున వీరు వచ్చి రసుచు

గలగి తా బుయ్యమూకంబున నుండంగ

వెఱచి మలయై ల విపిన్సీమఁ

దిది వారలరాక తెఱ్ఱ గెల్లు దెలిసి రా

బవనాత్మజుని వేగఁ బ్రంప నతుడు

తే. వచ్చి రఘురాము శ్రీచ్ఛార్ణవముల

క్రీఁ ఒప్పిఁ మిల్లి మి రెప్పు రయ్యై యిటకు

సేమికత్తమున వచ్చితి, రేది నామ

మునుచు నడిగిన సౌమిత్రీ యతని కనియై.

3

సి. దశరథుం డచురాజుతనయుల మాతని
 పంపునఁ దపమాచరింపు గో
 వచ్చి కాననభూమి వర్తించుచుండ నీ
 రాజుదేవిని దుష్ట రావణుండ
 కుటిలనృత్తిని నెత్తుకొని పోవ నాజుడ
 వదలక దిక్కులు వెడకి వచ్చి

శబడికి మారాకచందంబు దేలియంగు,

జెప్పిన నర్స్క్రజుచేతు గాని

తే. మామకార్యంబు సెగ్గదు మించిని
 వేగ సుగ్గీపుచెల్చి గావింపు డనిన
 వచ్చినారము గనుగొన వలసి యతసి
 నతుడు రాముండు లక్ష్మీషుం డంప్రీ నన్న.

4

తే. తలప సీరాజునకు సెందు థాత్తిర్పును
 విను మసార్ధ్యంబు లై సట్టిపనులు లేవు
 సూర్యవణ్ణిత్తముడు మహాశూరు డితుడు
 నీకు బేరేము చెప్పమా మాకు నన్న.

5

తే. వాయుదేవునిఁ భార్యించి వేయిగతులు
 నంజనా దేవి గాంచినమాత్రుజ్ఞండ
 నర్స్క్రజునిమంత్రీ సై యుండు సనుదినంబు
 వినుడు నాచేరు హనుమంతు డన్ను రిలను.
 వ. అని చెష్ట్యోమతేయ నిల్లుని విన్న వించే.

6

7

చ. వినుడుమహాత్ముల్లార్థ! యరవిందహితాత్మక్ర్షుద్వాడితేచ్చి మి
 మృగునుబూడగానుపింతునని గ్రమేఖుంచు నేగికపేర్చు జేరితాఁ

జనిన తేఱంగు వారిఁ గనుచందుము నేర్పడఁజెస్పీ గొబ్బునక్క బనిగొని వచ్చి రాముపదపంకజుముల్ గనుపించెనంతట్టు.

వ. సుగ్రీవుండు శ్రీరామచందుర్ని పగదీర్పుదా భారం బుహపాంచి తునకుఁ ఒగవాడైన వాలిని జంపింపం దలంచి వానితోఁ దనకుఁ గలిగిన ఘ్రాన్యవైరంబు తేఱంగు శ్రీరామునకుఁ దెలియవిన్నవించి వాలి మశసత్యశాలి యతండు రామునిచేతం దెగుట డెల్లుంబుగా దుందుభికశేఖరంబును బదియోజనంబులదూర మెగురు జిమ్ముటయును నప్పతొళంబు లొక్కచొణంబును దెగనేయుటయును జూచి సుగ్రీవుండు భయకం పితహృదయుండై రాఘువేశ్వరుల పాకూరవిందంబులకు వందనంబాచరైంచి జనకనందన మున్న జూచి మూర్ఖుల్లి గొబ్బునం బుల మూటు డెప్పించి జూపినం జూచి మూర్ఖుల్లి గొబ్బునం దెల్లిసి యర్కుకులేశ్వరుం డైన శ్రీరామచందుర్మిం డర్కసంధుండైన సుగ్రీవునితో నిట్లనియె.

9

క॥ పగ నీ కెక్కుడి దింకను

నగచర! నగభేధిసుతుని నాయ్యప్రముఖు

దెగ నేయుదు నమ్ముమునుచు

జగదీశుడు వలుక నతుడు సంతోషించేణ.

10

వ. ఇట్లు వర్మాణవచనంబుల న య్యచలచరాగ్రీణి సాగంతంబును సంతోషింపఁజేసన నతండును శ్రీరామచందుర్ని శాశ్వతంబునకు నష్టయుండై యుండ నొడంబడి యుమ్ముషునా

యక్కని యనుమతంచున యుద్ధసన్మాదుండై కిష్కంధానగరంబు
సకు జని తద్వారంబున నిలిచి సంహాదంబు జేసినం గనలి
యూదేవేంద్రీతనూభవుంచు ననుదెంచే నంత నయ్యరువురుం
గదిసే భుజంబు లప్పుళించుచు గర్వలాపంబు లాడుచు నొ
డౌరుల మార్కోని. .. 11

శ్రీ లంబల్ గడువేగఱువ్వుచుమహార్థం కావుంకారము
తీ, చాలం జేయుచుభీకరోదతులుచే సాలంబులకై వేయుచుకై
వాలాగ్రింబుల మోదుచుకై వడినడికై వక్క ఉబులకై ర్షకములీ
కుండ వాలియున్నార్ధసూతియువడిం గోపత్యులై పోరఁగె.

వ. అట్టి సనుయంబున.

13

ఉ. స్తాలముపోంతనిల్చి రఘున త్రముఁ డమ్మరివోసి శబ్ది
న్నాలముగాఁగపిల్ దివిచిముప్పియుద్దమియుఁగూర్చుగోత్రభల
త్రాలము వజ్హిపాతహతిఁ గూలువిధంచునఁ గూలనేసెన
పూలిఁబ్రీత్తాపశాలి మృదువండనశీలి సురాలి మెచ్చుఁగఁ.

బ. తదనంతరంబున.

15

క. తారావలి శిక్షింపుచు

దారావతిధవళక్క ८८ దగ్గనర్కుజున్సె

ರೂರೂ ದೇವಿಕ್ಕಿಂ ಬುರೀ ಕಾ

ದಾರ್ಶನ ಗಾಗ ರಾಜ್ಯನಯುಡು ನಿಲ್ಪೇ. 16

క. నిగ్రహము మని నృవతి శు

భగ్వ వృత్తాగ్ని యజునందుకు బటువు గట్టెలు

విగ్రహంతాళ్లపగ్రహం

నుగ్గీవుని హేమదామనుగ్గీన్ని దగ్గట.

17

వ. ఇట్లు నుగ్గీనుని గపిరాజ్యపట్టభద్రునింజేసి వాలి
తనూసంభవుని నగందకుమారుని . యువరాజసదంబున నిలిపె
నంత వర్షకాలము కడచునంతదనుక శ్రీరాముని మాల్యవం
తంబుపై నుండ నియమించి వారు సని రయ్యవసరమున. 18

సీ. బ్రిహ్మండ మగలంగఁ బటుపటధ్వనులతో :

నుఱుము లంతంతకు నుఱుముచుండఁ

గడు భయంకరముగా వడి మోర్చిగు మోర్చితలఁ

బిడుగులొడాడ గుఖిల్లు మనఁగఁ

గ్రిముకంబులంతేసి కణములణో గూడఁ

గరుడు గట్టిన వడగంట్లు రాలఁ

గౌరవిదయ్యంబుల వెఱపించు తేఱఁగున

విద్యుత్ప్రోకాశమ్ము విస్తరిల్ల

తే. మునుగు నేసిన చందాన మేగులు గ్రీ

మింతి నలు ఇక్కి చీకట్లు కాఱుకొనఁగ

మించి కడవల నుడకంబు ముంచి తేచ్చి

కుమ్మరించినగతి వాన గురిసి నఫుడు. 19

క. ఏతులు కాల్పుడ తప్పఁగఁ

బాతును సన్యములు పండె ఘెలవృక్షములు

మితి ఫలించేను ధరఁ బా.

లేఱులుగా నురభు లెల్ల నేప్పుడుఁ బితీకె.

20

వా అంత వర్షకాలాంతంబు గఁగ నమ్మిపొకాంతుండు
ప్రీయసీవిమోగ పరితాపానలంబునఁ బొరలుచు నోర్యతేక
విభాగింతస్వాంతుండై యుండ. 21

శ్రీ. పలుమాతు నీహస్తపల్లవంబులచేత
 నలివేణి ! నాతాప మార్ప వేల
 నల్నాత్తి ! పరిరంభణక్కిడఁ దేల్చు నీ
 మదినొప్పి నానొప్పి మాన్ప వేల
 చెలియ ! యోషామృతసేవకై నీయల్కి
 వడిఁ దప్పి నాదప్పి గడవ వేల
 భామ ! తాపానల పరితాప ముఖప నీ
 తనువు నాతనువునఁ బెనఁచవేల

అ. అనుచు నీతఁ బిలుచు నందంద పరికించు
 దిక్కు లాలకించు నిక్కు చూచు
 దశరథాత్మ్రజుండు తన్నుఁ దా మఱచుచు
 బయలు కౌగిలించుఁ బలువరించు. 22

వ॥ అని మతియును. 23

ఉ. కూరలునోటికిందుచుటుదస్మైనుదుంపఁదూమలుం
 గారముతోఁ చెజిహ్వాకును గమ్మనితేనెలు చేదులయ్యేఁ గం
 గారయే జిత్తమంతయును గంటికినిద్రీరహింపదయ్యే శ్రీం
 గార మెలర్ప నీతఁ బొడుగానమి రామన్నపాలమాళికిం..

ఊ. తాలిఖ్మిద్వాలిపోయిపరితాపమునం దిరుగాడు నొక్కఁఁ
 గాలును నిల్వుద్రోక్కునధికారముచాలక యెప్పుకుంగడుం
 జాలి వహించుఁ జిత్తమునఁ జంచలతం. గను భూమిపుత్రుఁ పె
 మేల్చిఁ జేసి. రాముఁ డట మిన్నక పేదురుగొన్నుకై వడిక్క
 వ. ఇట్లు విరహంతాపంబునఁ భూడలుచున్న సమయంబును
 గార్కమాసంబు సనుదెంచిన శ్రీరాఘవాచంద్రీంధు బుతంబులురు

గూర్చుకొని రమ్మని స్వగ్రీవపాలికి సామిత్రీ ననుష నా
రాముతమ్మనిఁ గూడి యసజుఁడు తారాసమేతుఁడై చను
దెంచి రాఘువేశ్వరుల చరణారవిందమ్ములకు నమస్కారించి
తన బలంబుల దోడు సూపం దొడంగె నెట్లనినఁ బదులును
నూఱులును వేలును బదివేలును లక్షలును బదిలక్షలును
గోట్లును శతకోట్లును నర్మవంబుఁను నిహృదంబులును ఖర్యం
బులును మహాఖర్యంబులును బద్యంబులును మహాపద్యంబులును
క్రోణులును మహాక్రోణులును శంఖంబులును మహాశంఖం
బులును క్షీతులును మహాక్షీతులును క్రోభంబులును మహా
క్రోభంబులును నిధులును మహానిధులును సాగరంబులును
మహాసాగరంబులును బరిమితంబులును మహాపరిమితంబులును
ననంతంబులును మహానంతంబులును గడచి లెక్కకు మిక్కిలి
యెక్కువయై డెబ్బదిరెండు వెల్లువలు గల కపిబలంబుతోడు
దోడుసూపినఁ జూచి రాఘువేశ్వరుండు సంతోషించి సనిత్ప
నందను గారవించి కౌగలించికొని సితాన్యేమణంబుఁ జేయు
గల వానరోత్తముల నధికబలయుతుల నేర్పుతేచి దిశలకుం
బంపు మనవుకుఁ దూర్పునకు మైందుండును బళ్ళిమంబునకు
సుప్పేఁవండును నుత్తరంబునకు శతబలియు ననువారిని నేర్ప
తేచి వారలకుఁ దోడుగా వానరవీరులను లక్షలక్షనంఖ్యా
కుల నేర్పుతేచి యచ్చి జానకియున్న చోప్పును దెలిసి యొక్క
సెలలో రమ్మని యనిపి హనుమంతునిఁ బిలిచి సీవు దక్కి

ణమ్మునకుం బొమ్మని యనుప్పునప్పుడు శ్రీరామభూపాలుండు
వానివిశ్వాసాదిగుణమ్ములకు మెచ్చినవాడై దగ్గతఁగాఁబిలిచి
నీవు శోర్యవంతుండవు హీతుండవును గావున నీచేత మత్తు⁹
యోజనం బీడేఱు నని పలికి తసచేతియంగుళీయకం బతని చేతి
కిచ్చి యాముద్దిక జనకరాజనండనకు స్తమ్రించి యోజనకి
శిర్మరత్నంబు మా కానవాలుగాఁ దెమ్మని యనుషణతండియ్య
కొనిమ్రుఃక్కిన నాతనికిందోషగానంగదజాంబువదులంగూర్చి
యనిచె ననుటయు విని నూరుని వాల్మీకిమహామునీశ్వరుం
డటమిఁది కథావిధానం బెట్టిదని యడుగుటయును. 26

క. జలజాతు! ఇళ్ళ క్తవత్సుల!

జలజాసుషుప్తినుతపాదజలజాతు! మథా

జలరాస్మిభవ్యమందిర

జలజాకరథారుహంస! జానకినాథా!

27

గద్వయము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వర వరప్రిసాదలభ్య గురుజంగమార్చున
వినోద సూర్యిజనవినుత కవితాచమత్కౌర్య రాతుకూరికేసను.

సెట్టితనయ మెల్లనామధేయవిరచితుంజైన శీ⁹

రామాయణ మహాకావ్యంబున గిమ్మితుం

థాకూండము సక్క్యము నేకాశ్వాసము.

సుదరకండము

క. సూర్యసులరత్న దివా!

సూర్యసేషన్‌లో తావ! - సుందర్మహావా! -

ఆర్యాభాషితనామా!

శ్రీ రాధాకృష్ణస్వామి! జానకిరామా! 1

వార్షికీనారదమహముని వార్త్త్యకై కేచింగించిన తెఱంగు

విన్నివిరించెద 'నవధ్రీంపుము.

2

తే రామునక్క - ముర్కిక్క యక్కపిరాజుకరుణ

దళ్ళ ఛాంబున వెడలిరి దక్కిఛాంబు

వెదకువారగు వానక్కీరవరులు

వంతేముల్లో దీనిని నంతరించి వాడాలి.

3

క. మను తా మేగినిస్కులు

సనివది వెదకంగా జనిన బలిముఖు లెల్లన్

జనకజు గానక వచ్చీలి

మనజేసునికడకు చనినఘూర్చంబుననే.

వ. అట్టి సమయంబున్.

శక్తి. గిరులును నదులును వనములు

బరికింపుచు బట్టణములు బహువిధగతులన్

దిరుగుచు వెడకుచుఁ గానక

కరువలికొడు కాదియెన క్షపివతు లెనుటన్.

6

క. ఆలో గాంచిరి సత్కాశి

జాలము గరిళరభసింహాశాస్త్రాలమృగా

భీలము బుణ్యకదంబవి

శాలము నగు నమ్మిహేంద్ర్యైలము లీలన్. 7

వ. ఇట్లు మహేంద్ర్యపర్వతంబుం గనుంగొని డాయం
జని యచ్చట. 8

ఉ. ఆతటి వానరప్రినరు లాఖరణేసుతే గానలేక దుః

ఖాతుర్మలై వగం బడగ నయ్యెడు దగ్గరినుండి వచ్చి సం
పాతియనంబ్ర్యసిద్ధుఁడగు పక్కి కులేందుండు రావణుండు దా
సీతనగొంచుఖోవుగతిజెప్పుచుఁడెల్పును లంకృతోవయన్. 9

క. ఆపక్షింథ్ర్యైనిచేతను

జూపలశుభనేత్ర్యై రామచంద్ర్యైని దేవిన్

బాహాత్మ్యై దైన్యదైత్యైడు

వే పట్టుక చనినఽంధ్ర్యైవ విని కప్పులెల్లన్. 10

వ. మహానందంబు నొంది యమ్మిహేంద్ర్య పర్వతం
బారోహీంచి పురోభాగంబున. 11

క. ఆకపివీరులు గనుగొని

రాకాశనదీప్రిచుంబితార్ఘుటభంగా

నీకమహాఫునరవభయ

దాకారనటత్వ్యైకాశు నాజులభీశున్. 12

క. తమతను సత్యసితులును

గను యించెదు నబ్రికొలఁదిఁ గనుగొని మదిలో

బ్రిమయుచు బలికెను గపిసం

ఘుము లెంతయు డెందమందు గళవళవడుచున్. 14

క. ఈవార్ధి దాటు సత్యము

మావలనం జాల దింక మారుతి! వినుమా

పావని హగుటంజేసియు

నీనలనం దక్కనొరులు నేరు దాటున్. 15

వ. అని యిట్లు పార్చించినతోడనే న్ముచ్చి వారివచ
సంబులకు సమ్మతించి వాయుతనూజు డిట్లనియె. 16

ఉ. పావనమూర్తి రామనరపాలకుపంపున నబ్రి దాటెదన్

దేవవిరోధింగిలినదేవినిఁ జూచెదఁ గాన కుండినన్

రాఘున గడ్డతోఁ బెత్తికి లంకయ తెచ్చెద నట్లు గానిచో

రావణుఁ బ్రట్టితెచ్చెదను రామునిసన్నిధి కెన్ని కీతులన్. 17

వ. అని వారిమనంబులు సంతసిలునట్లుగా బిరుదులు
వక్కాణించి తనకుఁ దండ్రియైన వాయుదేవునకును ద్రోమూ
ర్యాశ్ర్యకుండై న లోక బాంధవునకును నిండ్రునకును సంద్రోమ్ము
నకును నమస్కరించి శ్రీరామలక్ష్మాలు దనమనఃపద్మంబు
నం దిడికొని మొర్కించి బంధుమిత్రులం గంగిలించుకొని వారి
చేత దీవనలం బొంది గమనోన్మఖుండై, 18

**చ. మొగముఖిగించిపాదములు మొత్తముగానటసూధితోక్కి
నీ, ట్లుక మొగమె త్రైభుకరకోరరవుంబున వార్చి బాహుల**

త్వాగణైతలన్నాచి వలయంబుగ వాలమిద్దిప్పిప్పోగున్న
నగమునగేమృగ్గుంగుగమినాథుడు నింగికిదాంటేవ్వున్న.

వ. ఇట్లు నింగి కెరిపోవుచుండుసమయంబున్న బావనికి
నడ్డంబుగా మానవుపంబున మైనాకపర్యతంబును సురన
యను నాగజననియు క్షాయాగ్రహస్తోయైన సంహికయునం
గనుషట్టిన సెల్లర్ సతీక్రమించి సువేరాచలంబునే కదిగియక్కడ
సలయిక దీఱ నొక్కయుక్కువ నించుక సేపు పోశ్రీచించియున్న
సమయంబున.

20

ఉ. భేరికి సాటి యో దనుజభీమణభాషలు భద్రసాగత్తుం
కారనినాదముల్ హయనికాయపు హోమలు. కాహాశధ్వనుల్
పీరమృదంగనాదములు విశ్వభయంకరలీల లంకల్తు
బోరుకలంగుగా శ్వాసనపుత్తుండు చాలగ నాలుకింపుచున్న.

ఊ. కోట్లికి గోట్లులై పరఁగు కుంజరవర్నము ఘోటకంబులున్
గోటికి నెక్కుడై పరఁగు గోత్తుసమ్మ రారథంబులున్
గోటికి హెచ్చులై పరఁగు ఘోరనిళాచరకోక్కుట్లత్తు
సాటికినెక్కునప్పారము సాహసవంతుఁడుగాంచె ముందఱన్.

ఎ. ఇట్లాలంకాపుటఫేదనంబున్ పీత్తైంచితనమనంబున్ 23
ళా. ఘోరాకారులుకామనాపులుమహాక్రూరాత్ములత్యగ్రుల్
శూరుల్ వీరలు గన్న బోధిమిపురిత్తోశీధించులాపెట్టాకో
యారూపంబున్ బోవుగాఁ గనిన వార్గేషుగావింతుర్మో
నారీరత్నము సీత నందు గనుగా నాకెట్లు సిద్ధించునో. 24

వ. అని తలంచుచున్న యనసరమ్మున.

25

ఉ. క్రుంకేబయోజబాంధవుడుగూండ్రకుఁబత్తులునే రెస్టేడన్ బొంకముతీసేఁ చామరలు పూచెనుగల్యలు తారకావశ్వర్ బింకముజూఁగాంతి నళిబృందముకూరైఁ దమంబుబరై నే, పంకను జారచోరగులు వాలి చరించిరి కౌతుకంబునడ.

వ. ఇట్లు నిశాసనమయమునందు దనమేటిగాత్రీఁ బసు మాత్రంబుగా గుదియించి యగ్గిరి డిగ్గి చనుచు నల్లసల్లనఁ బుర ద్వారంబునొడ్డకు జేపి వానరకులప్పంగవుండు పురప్రివేశంబు నేని.

27

ఉ. మేడలురచ్చుకొట్టములు మిదైలు మచ్చులు నాటకూటముల్ మాడువు లంగశ్వర్ దనుజమండిరముల్ పురగోపురావశ్వర్ వాడలు దేవగేహములు వప్రిచయంబులు వేష్యవాటికత గోడలునాడిగాఁగఁగఁగఁజరుడప్పామచోచ్చిచూచుచన్.

క. మఱుపులు సందులు గొందులు

నిరవులుఁ జోరరానిచోట్లు నేకాంతంపుం
దెరువులు నంతఃపురములు
వెరవున గపికంజరుండు వెదకం జోచ్చెన్.

29

ఆ. గాలిలీల శీతకరణాంతివిభ్యాతి

ధూమరేఖీలీలీ దూతి చోచ్చి
యసురమండిరముల నక్కుడనెక్కుడ
గల్లయు దిరిగి వెదకే గపివరుండు.

30

వ. ఇట్లు తిరిగి తిరిగి వెదకుచుఁడనమనంబున.

31

క. మాయాబలుండు రాక్షస

నాయకుఁడిటు బట్టి తెచ్చునాఁ డతని శుహో

కాయము నుగ్గాకృతిఁ గని

తోఱులి తన తనువు నెచటుఁ దొఱగెనో యకటా!

మ. అటుగా కీతుడె యస్యాదేశమున నాచుబ్బాట్లుఁ బెట్టించెనో

ఘుటయంత్రీస్తివారిమధ్యమునఁడా గ్రోర్యంబునన్నదాఁడె

నో, పటుబావాబలశక్తి నాక భువనప్రాగ్గేశమం ఘంచెనో

చటులో గ్రాకృతిరాముబాణములకున్నశంకించిమెందుంచుకో

ష. అని యాగతి వితరిక్తించి

34

ఈ. తుర్మింతు విథాతజండెములు ధూర్జట్టిశైలము వ్రిత్తువిష్ణునే
వింతుగ్రీహంబులందిరుగ వేయుదుబూర్జపయోధులేదుంగా
రింతుమువ్రీఃంబులా భూరిన్ గణియింతును భూతలంబుఁగ్రీ
క్రీంతునహీందలోకమునుగీడ్వుడఁజేయుదుసాహసంబునన్.

ఉ. కొట్టుదు సింహుఁ భావకునిగుండెలు వ్రిత్తుఁ గృతాంతుఁ
జెందుదుఁ, మట్టుదె ద్రైత్యనీఁ వరుఱవమానముఁగొందు
నుగాలిఁ దూలుగా బ్యట్టుము గిన్న రేశ్వరుని ప్రాణము
కల్లుదు శూతిఁ దోలుదుఁ, జ్ఞట్లు దుర్మింతు రావణుని
సాగనలోచనుఁ జూపకుండిను.

36

క. ఈమాడ్మిఁ జేయ దేవ

స్తోమమ్ములు చర్మదవజనుఁ జూపెద రీండెఁ

- ఏమిటికిఁ గీడు తగి దని
రాముఁడు వలదనుచు మరలి రమ్మనునొండెఁ. 37
ఎ. అని యనేకప్రీకారంబుల నాలోచింపుచు నాక్కు
గోపురం బారోహించె నాసమయంబున. 38
- క. పావని కనుగొనె నప్పుడు
పావన విథ్యాత సుగుణభావోపేత్తు
సేవితదనుజవారీత్తు
భూవనితాజాత నిత్యపూత్తు సీత్తు. 39
- ఎ. ఆరామంజూచి శ్రీరామచంద్రునిదేవినిగాఁ దలం
పుచు నగ్గోపురంబునుండి డిగి సూక్ష్మమాపంబుఁ గైకొని 40
శుశ్రావుపు వృక్షం బారోహించి యందు.
- సీ. పత్తిఁ బాసినట్టి యాపదకంశ్శు బలుమాఱు
వివిధమాయలచేత వేగి వేగి
వీరదానవకోటి వికృతవేషంబులు
కనుగొని చిత్తంబు కార్ణగి కార్ణిగి
తనదిక్కులేముకై తల్లడిలుచు నాత్తు
లోపల మిక్కెలి లోగి లోగి
క్కరక్కిరంబుగా నాడు మాటలు
దౌరుగడి కన్నిటఁ టోగి తోగి
- అ. రాముఁ జలముక్కాంచు రామునిఁ బేర్క్కాంచు
రామ! రామ! యనుచు రముఁఁ వలుకు

గపివరుండు సూచి కామినీరత్నంబు

సేత యనుచుఁ బొంగై జిత్తుమందు.

41

మాల్లటి నెఱుమంబున రాశణానుమందు... నీత్తాపహృత.

శ్రౌదయుడై పన్నీలు మజ్జనరథాణ్ణి దివ్యాంఘరంబులు గట్టుకోని
కర్మారసమ్ముల్తితం బైన శ్రీగంధంబు నెజపూతపూసి... పారి
జాతపుష్టంబులు ముణ్ణిచి మష్టంపుఁదాచి నివ్వటిల్లెదు జవ్వాచి
మెత్తి దశశిరంబులయంమను రత్నముకుటుంబులు ధరించి మణి
మండితంబు లగుకుండలముఁసు పూని భాకుప్రిథా... వీలసితంబు
లగుపతకరంబులును ముక్కాచోరంబులును భుజకీర్తులును భావలు
పురులును నంకులీయకంబులును నవరత్నసగితంబగు నొడ్డ
ణంబును నమరించి చంధ్రిపాసవాస్తుండై.. కందర్ప విలాస
సుందరుం డగుచుఁగిన్న రకింపులుపగుఁఫ ర్యాసురోరగసద్విద్య
ధరాంగన లుభ్రయార్ష్యాంబుల.. నాలస్తుభుబులు షట్టి మాక్క
కచ్చత్రీంబులును దాలవృంతంబులును విజామురంబులును ధగి
యుంచిర్మాగ్గొండ్లలు కరదీపికాసవాస్తుంబులు గైకొని ముందఱ
బిఱుంద నేతేర న్నాకారామంబునకు.. జనుదెంచే.. నప్పుము
గంధవాతూలంబున్నం దూలు ప్రమ్మలతయునుంబోలె వడకడ
వడంకుచుఁ దనసుందరాంగంబులు.. హాస్తారువన్నుకేశంబుల
మాటియు.. గప్పియు.. నడంచియు నిగురుగప్పిన నిప్పుచందంబున
ధూళిధూసరరే బగు రత్నంబుకై వేడై మేఘుచ్ఛన్నం బగు చంద్ర
బింబంబుథంబున నిత్తడిపాదిగిన కుందనంపుశలాకలాగ్నన్నామా
అపడి యున్న జానకిని గదిసి..

42

క. నీతను గొట్టోని కోవిలు

దాతతన్యవాక్యఫణీతి నతికుతుక్కమున్న
జేతోభవన్శిత్తంబక్క

పాతంబులు జోల నోచ్చి పలుకుగఁ జూచ్చె. 43

లయగార్హించి. తోయజదశ్శాక్షి ! వలరాయఁ డిటు లేచి పట్టఁ
సాయకము లేచ్చి యఖు దేయగఁ దొడంగెన్

దోయదపథంబున నమేయరుచితోడ నుండు

రాయఁడును మించి వడుగాయగఁ గడంగెన్

గోవుల్లఖులు గీర్ధములు గుర్వయుగఁ సాధివ్రజము

లేయెడలు జూచినను మోర్యయుచు. జెలంగెన్

నాయెడుగ్గాపారసము సేయ కవివేకమున

నీయెడల నుండు. టెది న్యాయమె లతాంగ్! 44

వ. అని మతిగుషు.

45

సీ. అలకేశ్వరుం డుపాయనముగా నిచ్చిన

యంచితచీనిచీనాంబరములు

దివిజాధిరాఘుండు దిన్దినంబును నిచ్చు

పారిజాతోల్లసశ్వర్షిస్సవములును

దత్తీశాధీశుండు తగఁ గాన్క లంపిన

సురభికమ్మారాదిపరమశములు

బాతాళముననుండి ఘణినార్వాభాముండు

వృత్తీంచినటువంటి భరమణములు

తే. గలవు నాయింట నేప్రాద్ము గడిమ లేక
దేహపరిత్రై పీ గావించి మోహ మలరఁ
గాము కేళి సుఖింబులఁ గలయు టొప్పు
విడువు మడియాన రామభూవిభునిమిఁద.

46

శీ. ఎవ్వానివీటికి నేడువారాసులు
పెట్టనికోట్లై పెచ్చుపెరుగు
నెవ్వానినేవింతు రింధార్థిదిదేవత
లనుచరబలు లయి యనుదినంబు
నెవ్వానిచెరసాల నేప్రాద్మనుందురు
గంభర్య సుర యత్త గరుడకాంత
తెవ్వానిభండార మిర వొంవ విలసెల్లు
నవనిభానంబుల వివిధభంగి

తే. సకలతోకంబులును మహాత్మావావుత్తి
నెవ్వనికిఁ జెల్లు బుష్టుల మెగ్గెక్కు తిరుగ
నాకె తక్కుంగఁ గలదె యేనాఁ నైన
మద్భుజాళక్తి ప్రతిపోల్చ వద్భుతంబు.

47

శీ. శ్వసనుండు లోగిలి సమ్మార్జనమణఁ జేయ
నబినాథుడు కలయంపి సల్ల
భావకుం డరుదెంచ పాకంబు లోవరింప
శమమండు వెను ఇరిచర్యు జేయ
భాక్తారి కల్పకప్రసరంబు లోవరింప
దమజేశ్వరుండు కై దండ యిడఁగ

వరవాహనుండు దా నగథివెచ్చుము వెట్ల
నీళానుఁడు విభూతి నెలమి నీయ

శై. గురుఁడు పంచాంగం మొష్యుము సరవిఁ జెప్పు
సమరకిస్న రగంధర్వయత్తభుజిగ
సిద్ధకింపురుషాంగనల్ చేరి కొలువ
వైభవంబునఁ జెలు వొంచువాఁడు దనుఁఁ! 48

ఉ. ఎత్తితి శంకరాచల మహీసుబలంబున బంతిలాగునఁ
మొత్తితి సర్వదిక్పతుల మూర్గినగర్వము నిచ్చి పాఱఁగా
నొత్తితి శతుర్భూపతుల నుగ్రిరణంబున భూమి ద్రైశ్యఁగా
మొత్తితి భోగికంతము లణ్ణాఘుజసంబున "మేటికీర్తులు". 49

శై. జడలు ధరియంచి తపసుల చండముసను
దమ్ముఁడును దాను ఫోరదుర్ముల్లందు
కూరగామలు గూడుగఁ గుమచునట్టి
రాముఁ డేరీతి లంకకు రాఁగలందు. 50

అ. ఇంకఁ జేమ సేన రీఁదంగ నోపరు
కట్ట లేరు చుట్టి పట్టేరు
జిలంధి దాటు లాపు ఛాలదు నరులకు
వచ్చు చెట్లు చెపుమ వారిజాత్తే! 51

క. దానవు లెష్యుడు చూచిన
మానవులను గెలువ గలరు మచి నూహీంపఁ
మానవభక్తులు లై మను
దానవులను గెలువ నరులతీరమే జగతీఁ. 52

క. జగదీశుడు మానవుడఁ
నగరే భుజుక్కిచేత నాకెషు ర్ఘన్ను
నగధరుఁడో నగధన్యఁడో
నగధేనిమొ కొంత కొంత నోర్సో బోరన్. 53
వ. ఆసంగతి యటుండ నిమ్మురై. 54

క. నీకన్ను ల సౌఖ్యాగ్నిఫుళ
నీకుచములు గలుగ్గమేలు నీముఖికాంతుల్
నీకరములలావణ్యము
నీకస్తీలందు లేవు నాకుం జూడణ్ణ. 55

మ. సురక్షాతల్ సరిరార్థ యత్సత్తులున్ సూటింపగారారు కి
స్వరభామల్ ప్రతిరార్థసిద్ధవసిత్తుల్ న్యాయంబుగాఁబోలరా
గరుడస్తీలసమాన లెంతోచవుకల్ గంధర్వలోల్చులున్
మతేయేరీ నిమ్మిజ్ఞిప్పి చెప్పుఁ దరుఱుల్ మత్తేభక్కుంభ స్తనీ!

క. వీడ యలంకారముగా
నాడుము భయ ముడిగి మృధురమైనమృదూకుల్
జీడిసల సేలుకన్ను లు
జూడుము కన్నత్తెప్పు లెత్తి సుదతీ! నన్నున్: 57

వ. అని యిట్లు నీరీకి వచ్చిన మచ్చపఁ జీలుచన్న
యూనీచుని దుష్టభాషణంబులకు రోసి తృణాంబు చేపటి జనక
భూపాలనందన యిట్లనియె. 58

క. పతి దైవముగా సెప్పుకు
మత్తే దలఁచుచునుండున్నటి ముగువులు జైసుపన్

బ్రతిన గలయటినీతోఁ

బ్రతివచనము లాండుకంటై బొపము గలదే.

59

క. పరదారా వేత్తకు లగు

పురుషుల కాయెపు సశించుఁ బుణ్యము సెడు న
త్యురుషులు దూషిరేషఁగుఁ దువి

నరకంబునే ఒడుదు రసెడిన్యుయము వినోవే.

60

వ. అదియునం గాక.

61

క. తనసాహనంబు తోనే

కొనియాడునుతండు హీనగుఱుఁ డని వినుచున్

నిను నీవ పోగుఁంటివి

వినుఁ గూడదు నీదునీతివిరహేత భాషల్.

62

ఉ. సంగరేరంగమందు నతిశోర్యమునన్ రఘురాముతోడ మా
తంగతురంగసద్భుటజ తాంగబలంబులు గూడి నీవు పో
రంగను నోప కిప్పుము వీరాధభిరాడులపాటుఁ జూచియున్
దొంగిలినన్ను దెచ్చితివి తుచ్ఛసుఁబుల్కులుపల్కుఁబోడియే.

స్త. కూడటిముడికి సై కురులు గూడనినాఁడె

బెదరక తాటకుఁ బీఁచమణఁచె

గాథేయుఁ దొనరించుక్కితువును రక్కింపుఁ

బెక్కుండుర్కుదై త్యుల నుక్కుణఁచె

నవనిపై విలసెల్లు నథలరాజున్యులు

వేరీలు జూపుగ లేని విల్లు విజేచె

శైలారాటవులలోనే గృహ్మరూపమైదు
ఖరదూషణాది రాక్షసులు జంపే

తే. బాదరజముస నొక తాయు బడుతీఁజే సే
లీల మాయామృగంబును గూల సే సే
రాజమాత్రుఁండె మేదిసీరక్షకుండు
రామభూపాలు డాదినా రాయమిండు.

64

తే. అట్టిరామున కీయబ్బి యనుగు నెంత!
లంక యన నెంత! దనుజులపొంక మెంత!
నీ వనుగు నెంత! నీలావుచేవ యెంత!
చెప్ప నేటికి నీవె చూచెదవు గాక!

65

శా. ఏరాలాపము లాడ సేల వినుమిా విశ్వప్రకాశంబుగా
బారావారము గట్టి రాఘువుడు కోపసూర్యు దీపించగా
శైలారాజున్ సినుడాస లావుకలిమిన్ గోటీరయు కృంబుగా
గ్రూరాష్ట్రంబులమ స్తముల్ దునిమిభుక్తుల్ వెటుభూతాళ్ళికిన్.

శా. ఆరూఢ్చప్రతిమానవిక్రమక శాహంకార లేజోనిధిన్
శ్రీరామున్ సుగుణాభిరాముఁదెగడన్ జేణున్నినాన్నజిల్లా
దారన్ దొంగిలితంచు నిష్ఠురగతిన్ దండించి ఖండింప ము
న్ను క్షుటైననుదాటివచ్చు వలుకున్ నేడెల్లి శాంతింపుమా!

వ. అని తమ్ముడు క్షీకిం గౌనక ఏరాలాపంబులాడ
నారావుం దొడుపునష్టిన్ కాలూహిచందులబున్ నుగుఁండై
మండిపడి యుట్టనియె.

66

క. ఆటిదిగా యని కూరిమి
 పాటించినకొలిది నన్ను బలుకగా జొచ్చేన్
 మాట్లాడకుండ నాలుక
 తూటులుగా జేయకున్న దోసము గాదే! 69

క. కుమ్మాడక నాముందరఁ
 గయ్యమునకు గాలు దువ్వు గడగెను దీనిన్
 దయ్యాలకు బలి వెట్టెద
 వృయ్యలుగా నతికి మెల్లవారును జూడ్క. 70

క. కాకున్న దీని బలిమిని
 లైకొని నాకాంక్ష దీఱ భూవజకేళిన్
 జేకొనక విడిచిపెట్టినఁ
 గైకొనునే నవ్వుగాక గర్వముపేర్చిన్. 71

శా. భీమాటోపథుజ్పతాపమహిమన్ భీమాచలం బెత్తిన్ను
 తార్మాద్వయపుధిగీళ సైన్యముల సంగ్రామంబులోనోర్చు యు
 దామపోర్ధ్వి జెలంగుచుండెదుకశా థాముండనాముందటన్
 రామున్ గీముని జైప్ప గిప్ప నగరా రాకేందుచించాననా!

నీ. అఖులలోకముల నాయూజ్ నిల్చి సేక
 హేలను బుప్పకం జ్ఞై తిరిగి
 వేల్పుమూకలచేత వెట్టి సేయించితి
 దితివంశవల్లభుల్ నుతులుసేయ
 గణములతోగూడ గై లాస మెత్తితి
 బట్టుపైన పూతుల బంతిపగిది

వనజగర్భనిచేత వరమంలు సై కొణటి
దండ్రిగూనత్యాగతపథు సత్వి

శే. చెఱలు పటితి గంధర్వసిద్ధాంధ్ర
భుజగసుర యక్కిన్న శమ్భుంతుల
నిటి సామర్థ్య మెవరి కేసాండు గలకు
మహాసి సాక్షిక్కునికి కొక మంజుషాయి 73

శే. నాకు నెదిరింప నొక వేదవరునీ నొడ్డి
వెఱవ కీర్తి దుర్భావ లఱచు దీని
జిహ్వ మెదలంటఁ బట్టి యాంశితకంద్ర
ధారఁ దునోమాఁడి ధృత్యుఁడి కూతువైతు 74

వ. అని చంద్రిషసంబు జింకేఁచ్చి లేవ నుంకించుతటి
సాందరు పీయసుండరు లడ్డరిఁబు స్థాచ్చు 75

శ. ముతవరుడో ధనంజయుడో సౌర్యతసూజుడో యాతుధానో
ఇఁడి, శరధివిభుండో సాండ్రపురాణముక్కుంతుడో భూగిభూము
ఇఁడి, గురుభుజుశ్శక్కు గెక్కునుచు గోవముసూవగ నీకునెంతయి
త్తు రుణిషుమరబ్రతాఁచున కొన్నికార్యముసేయగుండునే!

క. ఏటికి మిండిటు క్షీరుగు
గాటపుజుం కెళ్ళుఁ ఉన్నతులు గతులున కీ
యాటది యిఁఁడు వకులు నీ
మాటికి పున్నుఁడి కొన్నికార్యిడుజులున. 77

వ. అని శాంతీషచసంబులఁబీరియింబు సెప్పినఁప్పుంకరు
పుతుల విన్న పరభాలఁ పుట్టిఁచ్చి యొరాణుసచక్రవర్తి వై దే

పొకిగావలియున్న ఔక్కజటా ద్విజటా తృజటా మర్మణి వా
యుముఖీ శూర్పుణి లాచిగ గల కైత్యకాళిమల వంక
గనుంగాని.

78

క. గడువిచ్చితి నిరుమాసము

లాడబఱుఫుకు నేర్చినట్టు లాడబడ కున్నన్
గడికండలుగాఁ గోసుక

వడతులు భక్కింపుఁ డింతిపలలం బంతెన్.

79

మ. అని రోషానుణితసేతుఁండై యత్తిభీమణ కార్యంబుఁ
దాల్చి పలికిన,

80

క. తనపతి నిందించుటకును

దనథ్యియముల్లు చెప్పి వినక. తుక్కినమిదన్

దను జంపుఁ డన్నమాటకు

నినకులవల్ల ఖనిచ్చేసి యేడ్చెవ్ బెల్లుచన్.

81

స్తో. జూవకి శోకింప సాధ్యకిన్నరయకు

గనుడోర్కామరకాంత లెల్ల

వెంటనే శోకింప విని గంధవంపుఁతుఁ

డాత్ముఁఁ జంతేంచి మాగ్రిహమున

నీముచుడైత్యుఁపై నిప్పుడే అంఛుంచి,

చెండాడ నాచేతుఁ జెక్కెనేని

కార్యంబు లెస్సుగుఁ గాక. పత్యుము. తూలి

బలుఖిడి పీసిచే బడితి నేని

తే. సేతుఁ గానంగ లేక కృశించి రాము

భద్రుఁ డుడయిన స్తుతయుఁ భూర్జం మెడల్లు.

లక్ష్మీసుండును జూడ నాలస్వి ముడిగి
తెగును న్నటైన గార్వంబు తెఱగు దప్పా. 82

చ. అని పవనాత్మజండు దివిజారిపయిం దేగ వేళ గాదు భూతనయకు నాదురాక వసుధావరుమేలు నెరుంగజెప్పి మిాదను మఱి చూతమంచు నుచితస్తి నూరకయుండెనప్పుడు దనుజవిభుండు వోయె నిజధామముఁ జేర సతీస మేతుఁడై.

ప. అప్పుడు యామినీ చరకామినులు రావణానుమతం బున ననేకవిధంబులగు మధురాలాపంబుల మిథిలాధీశుకుమారింగురించి బోధించి కార్వంబు సాధింపనోపక యలసేయుంటఁ జేసే యొకిస్తింతసేపు నిదిర్చించుచుండ మేల్కైని తిర్చిజటి యను నిశాచరి యిట్లనియె. 84

మ. కలగంటేణు వినుడెంతులార! మనలంకాద్యుప మిాయచ్చి పల ప్రాలన్ మనరానఁజేశ్వరుని శుంభద్రిత్సు కోటీరముల్ కలనఁగూలరఘుాద్వాహయండెలమితోగంధద్విపంబెక్కిటయుజ్యులకాంతిక విలసిల్లునీతుఁ గౌనిపోషన్ మిన్న కే నిప్పుడే.

క. శుద్ధాత్ముఁ డై నరాముఁడు

శుద్ధాంతఫు దేవి గాన శుభసూచకముల్ శుద్ధ మయు తోచు చున్నవి సద్గం బీమాట వేదసిద్ధాంతముగాన్. 86

క. కావున నిక్కోమలియెడు

గావలి యున్నట్టేమిారు కరినోక్కులుగా

నేవియు నండకుఁ డింక నీ
దేవియ రత్నింప మనకుఁదిక్కుగు మిందణ. 87

ఎ. అని చెప్పి మతియును. 88

క॥ అమ్మా వెఱవకు మదిలో
నిమ్మగు మతి వేడ్కు నుండు మికుఁ నీమగుఁడుకు
నెమ్మగునిన్నుఁ గొనిపోవును
మమ్మందఱ మనుపు మమ్మా మఱవక కరుణణ. 89

ఆ. అనుమ దనుజకాంత లంశుత నెడఁబాసి
నిదుర వోయి రంత నదరి సీత
తనకు దిక్కు లేముఁ దలపోసి దుఃఖింపుఁ
బవనసుతుఁడు మనుజభాషఁ బలికె. 90

క. ఉన్నాడు లైస్టు రాఘువుఁ
దున్నాఁ డిదె కపులుఁ గూడి యురుగుతి రానై
యున్నాడు నిన్నుఁ గొని పో
నున్నాఁ డిది నిజము మర్యైతనయూ! 91

శ్రీ. ఆమాట లాలించి భూమిజు తనలోన
వెఱుఁ గంది శింశుపావృత్త మరసి
చూడంగ నప్పుడు సూక్ష్మరూపంచున
నొడికమూ ఛాఖిలనడుమ నున్న
కపికుమారునియావ మహరూపముగుఁ జూచి
ప్రాణతంబులోని వ్యాంబు నొంది

దనుజమాయలచేతో దఱచు వేగులు జేసి
మాత్రాడు నేరక రూపు కున్న

తే. భావ మూర్ఖించి తమ్ము నాదేవి యూత్తు
సమ్మకుంపులు దెలిసి యూక్కొమ్ముఫ్లియాది
నుండి క్రీధదికి లంఘించి నిండుభుక్కి
మెర్కిస్కె నిలుచుండి క్రరఘులు మోడ్చు పలికె. 92

ఉ. తమ్ముఫ్లిసూడి పుర్ణాగ్రణథామయడు. రాఘుఎంపచ్చి మా
ల్యవం | తమ్మున సైన్యసంఘము ముదంబునే గొల్యాగ్
నుండి భూమిపై | మిమ్ములు జూచిరండునుచు మేటికపీం
ద్వీలయుచ్చి యందు మొ | తమ్ముగ మమ్ముగొందలను
డత్తీణభాగముచూడు బంపుచుక్క. 93

క. అంగను బొడగన నీ వి

య్యుంగను గడుఁ జాలువాడ వరచును నాచే
నుంగిర మంపెను శ్రీరఘు
పుంగవుఁ డిదె కొమ్ముటంచు భూమిజ కిచ్చెఁ. 94

ఉ. ఇచ్చిను జూచి రాఘురోష్యరుముద్రికగా నెఱింగి తా
నిచ్చును మెచ్చి యూకువలయేకుఁ యూత్తుగతంబునందు సీ
వచ్చినదానిభామమును వల్లభుచందము నేర్పడంగ నే
జచ్చెర నంతయఁ దెలియజెప్పుముపమ్ముకప్పుటునట్టుగఁ.

వ. అని విచ్చోంచే యట్టనియై. 95

క. నిను విశ్వసింహ జాలను
విషేషింపుణు ప్రతీతింగు విభునిభుతులు నా

కనవుడూ భావింతియ్యగా

వివయంబున విన్నెవించే విష్ణుటుష్టాపితిఁ.

శ. రాముని దాసురించి విను రామము దెత్తుకు నచ్చు తేశ కీ
హోమవిభూషణావులు సేర్పుడు బుంధ్యమహాద్రిష్టే చిన్న
మే మహి తీసి దాచిభీము ఖాపతి యచ్చుటి కేగుదేరగా
దామరసా ప్రసంగముడు తాసవిషాపినజూచి మొచ్చుచుం.

నీ. అర్కసంభవునేకున్భయంబు దయజేసి

చుండుభిక్కాయమ్ము మాలఁ దన్ని

యేదుతాచులు సర్వ మేకమ్ముగాఁ దుర్గించి

ప్రశ్నాభిషిక్తుతుకు క్రి గూల సేసి

సుగ్రీవునకుఁ దార సుదర్శినా నిష్పించి

అంగదు యునరా జనంగ నిలిపి

వారలతో దను ఘావుర్మైవ్యాయు

శేష్మునిఁ గొలువంగ సేసుదేంచి

తే. మాల్యపంతంబునం దుండి మనజవిభుడు

నిన్ను పెడకంగ పండత సన్నిధిశలఁ

బనుచునప్పాడు కృత్స్మిణథాగ మరణు

నంగదునితోడ గొండలు మరుగు చేరు.

తే. వారిపంపున నపల్లిలు వారి చౌటి

వచ్చి సకలంబుఁ జాచి యోవంకో గంటి

రాపూలాడు తచ్చి నిన్ను మగ్గీరుబు రాలు

బులుకు, నుస్తుతు, నుస్తుండ్రు బ్రాహ్మణమును.

వ. ఇవ్విధంబునఁ బలుకుచుండినను నమ్రక యతనిం
గనుగొని రాముఁ డేరితివాడో యతనిచయం బెత్తింగింపు
మనవు డావాయువందనుండు రఘునండనునకు వందనం బాచ
ఓంచి భూమినందన కిట్టని చెప్పుచున్నాడు. 101

సీ॥ నీలమేఘుచ్ఛాయు బోసు దేహమువాడు
ధవళాబ్జపత్రీనేత్రీములవాడు
కంబునన్ని మైనకంతంబు గలవాడు
బాగైనయటిగుల్భములవాడు
తిన్ననై కనుపట్టు దీర్ఘబాహులవాడు
ఘున మైనదుందుభిస్వనమువాడు
పద్మరేఖలు గల్లుపదయుగంబులవాడు
చక్కనిథీనవత్తంబువాడు

తే. కపట మెఱుగినిసత్యవాక్యములవాడు
రమణీ! రాముండు శుభలక్ష్మణములవాడు
ఇన్నిగుణముల రూపింప నెసగువాడు
వరున సేమిత్రీ బంగారువన్నెవాడు. 102

తే. ఉరుతరాటవిలోన మహాగ్రీతపము
వాయుదేవుని గుటియించి వరును జేసి
యంజనాదేవి గనియె నన్నుభృతోడ
నర్స్తజునిమంత్రీ హనుమంతుఁ డండ్రీ నన్ను. 103
వ॥ అనియట్లు దాత్మర్యంబునఁ బట్టునట్లుగా విన్న వించి
దేవీనీదేవుండయున శ్రీరాముడునాచేతి కిచ్చి యంపిననూత్న

శత్రుంగుళీయకంబు నీకు సమర్పించితి నింక నాకు రిక్తహస్తం
బులతోఁ జనుట దూతల కుచిత్తమైన కార్యంబుగాదు గావున
నిన్న దర్శించినందులకు శ్రీరామునకును నమ్రక పుట్టునట్టు
లుగా నీశిరోరత్నంబు దయచేయవలయు ననుటయు నా
కుశేశయనయన యిట్లనియె. 104

క. నానాధుష్టేమ మంతయు

ధీనిధి! నీచేత వింటిఁ దెలియుగునైనఁ

నీనిజరూపము చూడక

నేనారత్నంబు నమ్ర నీ కీయజుమా. 105

వ. అనుటయు నాహనుమంతుడు. 106

క. చుక్కలు తలపూవులుగా

నక్కజముగ మేను వెంచి యంబరవీథిఁ

వెక్కన మై చూపటిన

నక్కమలి ముదము నొందె నాత్మసితికిన్. 107

వ. ఇట్లు తనమహాన్నతరూపంబు చూపి యెప్పటి

యట్ల మరల సూక్కరూపంబు గైకొని నమస్కరించిన నాహ
నుమంతునకు నద్దేవి తనశిరోరత్నంబుననుగ్రహించి యిట్లనియె,

చ. రవికులవార్ధిచంమ్రీ డగురామునిసేమము చాలవింటి నా

వివిధము లైవపాట్లు పృథివీపతికిఁ దగు జెప్పు గైలై నే;

డవిరశభంగి నీవలన నచ్చుగ నే నుపకార మేమియుఁ

డవిలి యెనర్ప లేను వసుధాసులి వర్ణలు బ్రిహ్మకల్పముల్!

వ. ఇట్లు నీవించి మఱినును.

110

క. ఏయెడు భాచిన భరణి

నాయకు శ్రీపాదయుగము నాచి త్తమో

శూయ దసి విన్నవింపుము

వాయుతనూజుండ! ఫృణ్యవంతుడు! తెలియున్. 111

శే. ఇప్పుడు రావణుడై తెంచి కషటబుంది

గర్వమునుజేసి న స్నేహి కాశు లూడై

నన్నియును నీవు చెవులార విన్న తెఱగు

పరికి దయ పుట్టగా విన్న పంబు సేర్చు. 112

శీ. నిదుదపెన్ను తేపేసే జడలుగా సవరించి

మలినజీరాంబతం భూలియు గట్టి

భూమిరజంబు విభూతిపూతగు బూసి

శనదివ్యమూర్తి జిత్తమున సెల్చి

నిరశనస్తితితోడ నిలిచి భూశయ్యను

బవళించి నిదుర యేర్పుడుగ విడిచి

తారకబ్రహ్మమంత్రింబు బరింపుచు

గరినరాక్షసదుర్గములలోన్

శే. నహితలంకామవోద్యోవగవానసిము

దపమునేయుచు నున్నాను తన్ను గూర్చి

పాకుఁబ్రిత్యక్త మగుఁమధి వాథునకును

విన్నవింపుము సత్యపుషున్న ! స్తు. 113

వ. అని చెప్పి మఱియును. 114

చ॥ జనకునిభంగి రామవృషంద్రునీ నమ్మను దల్మమాటుగాఁ
గని కొలువంగ నేర్చుగుణగ్ల్యని ల్లత్క్ష్వాణు నీతిపారగున్
ఏనఁ గన రానిపల్చు లవివేకముచేతను బల్మిక్షనట్టియా
వీనుతమహాఫలం బనుభవించితి సంచును జాటి చెప్పమా.

క. ఆమాటలు మది సుంచక

సామానముఁ గ్రావు మనుచు నయవినయగుణో
దాముడు రామునితమ్ముడు
సాముత్తీర్కి జెప్పవయ్య సాహ్సివర్ణీ 116

వ. అపి యిట్లు జనక రాజతవయ షల్కినపల్చుకులాలకించి
హనుమంతుం డాజనధితో నిట్లనిమై. 117

క. ఇనుఁ దుదయంపకమునేను

వననిధి లంఘించి మనుజమల్లభుక్ డనున్
నిముఁ గ్రాన్నిపోత్తెడ్ వీపున
జననీ! కూర్చుండు మనిన సంతోషమునన్. 118

క. నీ వంతవాడు వనుదువు

నీవెంటునె వత్తునేనీ నెగడతు కీర్తుల్
రావణునికన్న శిక్షితి

భూవరుడే దొండ యంద్రు బుధనుతచరితా! 119

వ. అదియునుం గాక రామచంద్రునిఁ. దష్ట నితిరుల
సంటుదానం గాను గావున నీతో రాదగడు మఱియును. 120

క. దౌంగిలి తెచ్చినదై త్వ్యని

సంగదు లగువానివార్త సాహస మొప్పున్

సంగరముఖమును జంపక

దౌంగిలి కొనిపోవు దగునె దౌరలకు నెందున్. 121

వ. మఱియు రామచందుర్మీంకు తీర్పజగ దేకపీరుండును
గోదండదీక్కాగురుండును రాత్కుసకులాంతకుండును నగుటం
జేసి రాశివాసదౌర్పిషా యగు రావణుని సంగర రంగంబును
బ్రిఫ్యాతంబుగా జంపి కొనిపోవుటు ధర్మంబు. నీవు రామచం
దుర్మీనకు బరమభృత్యండవును బుత్తోసముండవును నగుటం
జేసి నీవెంట నురుదెంచుట తప్పు గాకపోయిను బగ తీర్పక
వచ్చు టుచితంబుగాదు కావున నీవు రాఘువేశ్వరుల కిన్ని
యుండెలియ విన్నపంబు సేసి తడయక తోడ్కొని రమ్మనిన
నద్దేవికి నమస్కరించి హనుమంతుం డెట్లనియె. 122

ఉ. నీవిభుడ్చబ్బి దాటి ధరణీతలనాథులు సన్నుతింప ను

గ్రీవసుచేణముఖ్య బలబృందముతో నరుడెంచి నీమనిన
రావణు నాజిలోమనిమి రాజనమొప్పగ నిన్నుగొంచునే
నావళితోడ సీపురికి నారయ నేగు నిజంబునమ్ముమా. 123

వ. అని విన్నవించి నమ్మీండై యద్దేవిచేత దీవనలు
ఓంది మరలి చనుచున్న వాండై తనరాక రావణున కెఱుంగఁ
జేయవలయు నని తలంచి, 124

సీగ్గ మేడిని సమముగా మేడలు గావించి

కేళీగృహంబుల నేలఁ గలిపి.

కమలాకరంబులు కలచి గారలు వెట్టి
శ్వేతజాతీంబుల విఱుగు దన్న
పుష్పగుచ్ఛంబులు సుశోకి పాఱగు వైచి
తేనెలు రాల్చి పూఁడేనె లుడిపి
పొదరిండ్ల పొడపులు చదియగా నుగ్గాడి
చప్పరంబుల నేల చదును జేసి

తే. వనముగాచెడి రాక్షసవర్గములను

వీరవరులను సైనిమిది వేలు జంప

సీతు గాచెడి రాక్షసస్త్రీలు బెదరి

పాఱిపోయిరి రావణుపాలి కంత.

125

వ. ఇట్లు రావణుం జేరి వాడు.

126.

క. దేవా ! నే డొకమర్కుటుఁ

డేవిధమున వచ్చినాడో యెఱుఁగము సీతా

దేవి గని మాటలాడియుఁ

బోపుచు వన మ్ములు బెఱికి పోర్చిడి కడక్కు.

127

తే. వనము గాచెడి రాక్షసవర్గములను

దండి నొక్కనిని మిడి వోవ కుండఁ బట్టి

వేటిభుజశ క్కి సందఱఁ గీటడంచి

పాలి యున్నాడు సాహసవంతుఁ డగుచు.

128.

వ. ఆని .. విన్న వించినంతనే కోర్చరక్కాంతల్లో చనుం

డగుచు సహ్యింశతిలో చనుండు విచారించి వాడు రాముని

పంపున వచ్చినదూత కాఁబోలు, వానిరి జంపురి డని, పదివేల
రాక్షసులం బుంపిన. 129

క. ఉగ్రాక్షాతుం డగుచు ద

శగ్గీపుం డసుప తన్నజనంథుంబులు దా

మాగ్రాహమునఁ జన్మను బలో

దగ్గోక్కోధాత్ము లగుచు దాక్కిరి కడిము. 130

ఉ. తాక్కిన యంత ణాయుజుడు తా సదలించి కరోర్కేఖుతో
వీక నెదిచ్చి పేచ్చి రణభీధి సిశాచరసైన్యు మెల్లు నొ
కూర్కునవెంటనంటినష్టుగ్రీబలంబున్ బౌఅఁబౌఅగ్గా
దోకనుజ్ఞట్టిమోదెబలు మర్దములందశను మ్యాడెనందఱు.

క. అందునఁ జావక ఏగిలిష

కొందఱు పజు తెంచి యసురకొల్పున మెల్లు

యందఱ మ్మీంగెన్న దానపు

లందఱకును వీదు దార్శాంతకుఁ డగుచు. 132

ఉ. అని విన్నపీంచిన రాక్షసేశ్వరుండగు రావఁఎంమ
మండిపడి పింగాఛాక్షుని దీర్ఘజిహ్వుని, నశ్శ్రవత్సుని, శాస్త్రాల
ముఖుని వక్రిచాసుని, బనిచిన, వారును దమతమబలంబులం
గూమకొని రథారూథులై వచ్చి యార్పుచుం దాకి శస్త్రీ
త్తుంబు లడ్డరించిన పశి మెల్లు లేక్కుగొనక, యక్కరువలి
కొమకు దర్పంబునం, బేచ్చి వాల మల్లార్చి, యెద్దిర్చినబలం
బున్ బుతుఫిడ్డాదోలి పింగాఛాక్షుని, దుర్మించి దీర్ఘజిహ్వుసి

చీర్ఘనిద్రిపుచ్ఛ వక్షినాసునిఁ బతాక్రిమంబునఁ జ్ఞార్థ ఉఱుసేసి
యశ్రవశుని భస్మరబుఁ జేసే శాస్త్రాలముఖుని మర్దించి నిర్వ
క్రిపరాక్రిమంబున గర్వించి మరలిఁ మకరతోరణంబు నాగో
శోంచి యార్ఘుమన్న సమయంబున. 133

క. చావక మిగిలినదైత్యులు

రావుకడ కేఁగి వేగ రావుత్యులపేఁ

ట్లా వాయుజుసాహసమును

పేశ్చధములు జెప్పు నతుడు విష్ణుయపడుచుకు. 134

శ. కుటిలఘోర్మికుటిదుర్విరీషుములు సోమిధానలజ్యాల లు
త్యుల్యుమేవర్యామంత్రిసూనులమహాగౌహింధులన్ గుమ్మికుల
నృటుబాహాబలు లార్యరం ఒనిచె శుంభదిగ్విక్రిమాటోపమ
ర్ములపారీంద్రిము మాద్దస్తుద్విడి సంగ్రహమలచుగావింపుగన్.

వ. ఇల్లు పనిచేన నాయార్ఘురును, 136

సీ. శతకోటివిక్రిమప్రాతి మానుడై నటి
తశజహయ్యు డత్యంతసాహసుందు
రోహానలాభుల శ్వేషాహి యైనటి
రుధిరాతులు డత్యగ్రోమాపయతుడు
పర్మసేన్యకాననపావకుండై నటి
రక్తరోముడు మహారణాబలుండు
శతాకాత్మిమలోక గజసింహాయైడై సుటి
శూలపుంప్రాదు. అయ్యకాలయముడు

తే. వ్యాఘ్రికబహుండు పృథుతర్వవేరిజయుఁడు
సనితహస్తండు సాహసోదారబలుఁడు
వీర లార్యురు. నత్యగ్రీవేషములను
రూఢి వెడలిరి ఘనరథారూఢు లగుచు.

137

క. తమతమబిరుదులు నెఱపుచు

దమకంబున వెడలి రధికతండము గౌలువన్

ఘుమఘుమభేరీరవసం

భ్రీమముల్చో మంత్రీసుతులు పావనిమాదన్. 138:

వ. ఇట్లు కదిసి సింహాదంబు లగబరంబునం జెలంగ
గజతురంగశతాంగసుభటనికరంబుం గూడి జస్తాప్తుంబులం
బూడివిన,

139

తే. వాల మల్లాచ్చన బ్రీహ్నండగోళ మెల్ల
నగలనార్చుచు భుజయుగం బప్పలీంచి
రణము చేయంగ మకరతోరణము డిగ్గ
మంతు కెక్కినయాహానుమంతుఁ డంత.

140

సీ. ఒకొక్కరథముతో నొకొక్కరథమును

విటతాంటనంబుగా విసుఁగ గౌటి

యొకొక్కరథముతో నొకొక్కరథమును

జాపచుటుగఁ బట్టి చావు గౌటి

యొకొక్కరథయముతో నొకొక్కరథయమును

గడిముతో నులైనలిగఁగఁ గౌటి

యొక్కాక్కాభటునితో నొక్కాక్కాసుభటుని
వడే దిర్పి చెక్కులు వాఱు గౌట్టి

శే. బాహుబలగ్యమునఁ బేచ్చి ప్రథమసీమ
మంత్రీసూనుల నార్యార మడియు గౌట్టి
మకరణోరణమున విక్రిమమ్ము మెజయ
భీకరాకారు కైయుండే బెచ్చుపెరిగి. 141

క. ఆరణవీధిని నిలువక

పాటిన హతశేషు లెల్ల ఒల్పుడి రాజ
ద్వారమున బొబ్బ లిడి రా
ఘోరాజని మంత్రీసుతులు కూలి రటంచుకు. 142

వ. వారిపాటు విని రావణాసురుం డదరిపడి తూజ్య
హతింబజ్యదిల్లిహతాశనంబోలి మండిపడి ప్రహస్తనూజుం
డగు జంబుమాలింగని నీ వా వానరాధముని వధించిశీఘ్రమ్ము
రమ్మని యనిపిన. 143

ఉ. అప్పుడు జంబుమాలి భయదాకృతి వీరరసా ప్రేగ్నమ్ములు
నిప్పులు రాలు బేరలుక నిండుగ నూర్పులు పర్యజీత్రీమై
యొప్పాగరొప్పాచున్ రణమహాత్ముకుడై గజవాజిబృందముల్
విప్పాగ వెంట రాగుఁ గపివీరునెదూర్కొని విక్రిమంబునన్.

క. అదలించి వాయునందను

బ్రిదరంబుల నేయ నంతు బవనజు డలుకు
గొదగొని బలముల నన్నిట్టు
జడియంగా మోదె నొక్కాపాలముచేతుకు. 144

ఆ. రథము నుగ్గు నేసి రథసారథినిఁ జంపి
రథతురంగములఁ బృథులళ్ళకి
బట్టి వాలములను బడ్డ గొట్టి చంపిన
జంబుమాలి కినిసి సాహసమున.

146

క. అడిదంబును గదయును గొని
పుడమికి లంఘించి వాయుపుత్తుర్చినినిటలం
బెడపక వేర్చిన ధరణిం
బడి మూర్ఖ మునింగి తైలిసి బలయుతుఁడగుచుఁ.

క. ఆలంబున నాతనికర
వాలంబును దుర్మించివైచి వరభుజశ్త్రీణ
నేలం గూల్చెను విక్రిమ
శాలీణ వడి జంబుమాలి సాహసక్షిలీణ.

148

ఆ. అట్లు జంబుమాలి యత్యంతబల శాలి
గర్వ మెల్లుఁ దూల కలన వార్చిలి
పోలిసె ననుట దైత్యపుంగవుఁ డాలించి
యూత్కు సంచలింప నాగ్రీహించి.

149

క. సాహసము వెలయ సమర్పి
తౌనవాంబున దుష్టకపినిఁ జంపు మటంచుఁ
బౌహుబలాధ్యుని నదినిక
రాహవసంహారు వీరు నష్టకుమారుఁ.

150

ప. అంపిన నతండు.

151

శ్రీ. చిత్రమాణిక్యరంజిత వేత్రీవిభవంబు
 భానుకోటిప్రీభాభాసితంబు
 భీకరధ్వజదండబిరుదాలవాలంబు
 శస్త్రమ్మిష్టపదకరసంయుతంబు
 ఉంధురాధికజనబహుహాయో వేతంబు
 కుటిలదికాపులదృగ్గోచరంబు
 ఘుననభోమూర్ఖార్థిభ్యుతైకగమనంబు
 వరతపోలన్నాత్మివై భవంబు

శ్రే. నైన రథమెక్కి మదవారణోఘనుభట
 ఏరహుంకారముంకారవార ములియు
 గదలె హనుమంతుపై కి నాగ్రీహ మెసంగ
 మదముదైవార నక్కమాను డలుక. 152

క. అటు చని పావనిఁ గని ది
 క్తటములు సెదరంగ నార్చి దండడి భూభృ
 త్తటముపయుఁ గురియువర్షో
 త్తటధారలరీతినంపధారలు గురిసెడ. 153

ఉ. వాయుజుఁడప్పుడంపగమివాలముఖంబునదుంచె గ్రుంచిన్
 వాయుజుమిఁడఁ గ్రీమ్ముఱ నవార్యబలంబున నేసె నేసెన్
 వాయుజుఁ డుగ్గుఁడైతునిమె వానిశరావళినెల్లఁ బిమ్ముఱ్ఱు
 వాయుజునాట నేసెఁ గడువాఁడిశరంబులనత్తుఁ ముద్దత్తుఁ

ప. ఇంటేసిన. 155

ఉ. తాలమహిజరాజుని రథంబును గూలుగ మోదే మ్యాదినన్
నేలు బదాతీయైనిలిచి నేర్పున వాడు శరాల్చి మారుతిన్
ఫాలము నొంచె నొంచినను బావనిమూర్ఖులి లేటి దానవున్
దూలుగ ముఖిచేఁ బాడిచెదోర్చులశక్తి రణాంగణంబునన్.

సీ. పొడిచిన మూర్ఖులి వడి దేఱి దైత్యండు
గదగొని వైపై వత్తంబు పగుల
వైచిన మారుతి వడి వానిగదఁ బుచ్చు)

కొని వానిదేహంబుఁ గుదియనేసె
నేసినఁ దనవీక నోసరంషక పాడు
గగ్గనంబు కెగ్గసె నాక్కణమునందే
వాయుతమూజండు వదలక తనవెగలు
నెగసిన గదగొని యేసె నతని

తే. నతడు గదఁ చుర్చింప ఖ్రిధ్వన నతులశక్తి
వాడు మారుతితోడలు నొవ్వుంగ నడఁచె
నంత సోలుచు నాహనూమంతుఁ డెగిరి
పటుకొని వాని భూమిపై గొళ్లిచంపె.

157

తే. అంత హతశేషు లగువార లరుగుదేంచి
సంభ్రమంబున దానవచక్రివ ట్రై
గాంచి కొలుషైల్ల సందడిగొఁగ జపుము
బహువిధంబుల హానుమంతుఁ బ్రిస్టు టైంచి.

158

సీ. అత్మండు తెగ నశ్శువత్తుము తెగటోతె
రక్తరోముడు నీల్లె రణముల్లోన

స్తనితహస్తండు మృగే శాస్త్రాలముఖుఁ దీలై
గింకరవర్ధంభు గీటడంగె
శాస్త్రాలకబభుండు చచ్చె దుర్జయుఁ డేగె
శతమాయుఁ డోరిగెను సమసె వక్
సాసుండు మఱి రక్తవాసుండుఁ గడతేతె
శూలదంష్ట్రిండు నేలు గూలిపోయె

టే. మడిసె యూపాత్సుఁ డటు జంబుమాలి తునిఁగె
బింగళాత్సునిపే రంతె బిలముసాచ్చె
ననముకావలిరాత్సుసవర్ధ మడఁగె
దీర్ఘజిహవ్యాండు నేటితోఁ దీఱిపోయె. 159

వ. అని వేఱువేఱ విన్నవించిన నసురేందుఁడు విని
తునమనంబున. 160

మత్త. ఏని వానరుఁ డంచు నిక్కము విశ్వసింపఁగుఁ జెల్ల దీ
దానవావళి మిర్మింగబుట్టిన దయ్యమో యటు గాక వై
శ్వాసమం డిటువంటి రూపున వచ్చి నిల్చెనో కాక యా
మేసు గైకొని విష్టుఁ డీడకు మేటియై చనుదెంచెనో. 161

మత్త. కాక యేవర మైన నాకఱకండుఁ డిచ్చిన నుచ్చి రూ
నాకవల్లభుఁ డెల్లకాలము నాకు నోడిష్టుతీమై
లోకభీకరమైనరాత్సులోక మెల్ల నడంపఁగా
నీకరాశపురూపు నిప్పుడ యాడ కంపఁగ వచ్చెనో. 162

మత్త. కాక తక్కినవార లెప్పురు గర్వసంవద మింగా
నాకు డీకొని థాకతోడ రణంబు సేయఁగ నోప రే

లోకమం దిటు కోర్తు లెక్కడ లోచు దానవవీరులై
జోక వీనికిఁ గల్లేనేనియుఁ జూఱ పుచ్చుడై సర్వముఁ. 163

వ॥ అని యి ట్లనేకప్రికారంబులఁజించి, యత్కునూ
రుం డలంచి షలుతెఱంగులఁ బలవించుచున్న తండ్రిఁ గాంచి
మేఘునాథుం డిట్లనియె. 164

క. దేవతల్లోడఁ గూడను

దేవేంద్ర్మీనిఁ గెలిచినట్టి దేవరకుఁ మిఁ
కీ వగ పేట్కి టేట్కి

దేవా! చిత్తంబులోన దీనునిభంగిఁ. 165

క. వానరునిఁ గొండఁ జేసుక

పూనికఁ జింతింప నేల భుజబలశక్తిఁ
వానిం జంపెద నొండెను

దీనునిఁ గాంచి షట్టి తెచ్చెద నొండెను. 166

వ. నాపుడు రాకుసేశ్వరుం డతనిమాటలకు మనంబున
నలరి సీవు విరించివరదత్తుప్రితాపవుతాశనండవు చావ
విద్యాప్రివిసుండవు తపోబలసమర్థుండవు దేవేంద్రుగ్ర్యవిమర్థు
నండవు మత్సమానశౌర్యచాతుర్యధర్యండవుఁ గాపున సీ
కసాధ్యంబగు కార్యంబెద్దియుఁ లేను సీ విపుడు పోయి వాని
సాధించినమ్మనిపంచిన. 167

శ్రీ మాణిక్యతపనీయమయవిమానముళోడఁ

గెంభుటుబిరుదుషైక్కెంబుతోడ
సరి చెప్పగా రాని శాస్త్రిప్రములతోడఁ
బల మైనదివ్యచాపంబుతోడ

నాహవకోవిదుండైన సారథితోడ
 ఘనసత్త్వజవతురంగములతోడ
 గనుపట్టి దిక్కుల గగనయానముతోడ
 బాలసూర్యోదయప్రభలతోడ

తే. గరము విలసిల్లురథ మెక్కు గంధనాగ
 తురగరథభటవందిసందోహపటహ
 శంఖకాహాళదుందుభిస్వనము లొలయ
 మేఘనాథుండు హనుమంతుమిాద వెడలె. 168

లయగోహి. పెక్కులగు గుఱుముఁఁ జ్ఞాక్కుపురథంబులును
 నెక్కువగు నేనుఁగులుఁ గ్రిక్కిసిరిసి రాగా
 రక్కుసులు సేరి యిరుప్రిక్కులను గొల్యో గడు
 నుక్కునను మిాచె చలమెక్కుడుగుగునంత్నే
 గ్రీక్కుదల భూతలము చుక్కులొగి రాల శిల
 లుక్కుసిలి నాదములు పీక్కుటిలి ప్రొయ్యన్
 డెక్కుముల మించి జన మెక్కుడుగుఁ జూపుదళ
 మక్కుజముగా నడువదిక్కులువడంకన్. 169

వ॥ ఇట్లు భయంకరాకారంబున వెడలి కంఠపుంక్క
 తులును భేరిభాంకృతులును నంబరంబునఁ జెలంగఁ బొంగి చను
 దెంచుచున్న రాక్షసునైన్యంబుం గనుంగొని హనుమంతుండు
 తోరణ స్తంభంబుపై నుండి బధిరీభూతదిగంతరంబుగా భీకర
 గతి నార్చిన. 170

క. కలగినవి దేవగణములు

జలధులు ఘూర్ణిలై గిరులు చలనం బొందెన్

జలజ ప్రచంద్) లాదిగిరి

జలధరములు వటియ లగుచు జడలం ఒర్చెన్. 171

క. అప్పుడు దానవవీరులు

నిష్ఠలు వర్షించునట్టి నిశిత్తాస్త్రములన్

గపిప్రి కెందోగవానలఁ

గపిప్రన్మై లంబు బోలఁ గపివరుమిదన్. 172

తే. అంపవర్ధంబు తనమింద జోంపములుగ

లీలఁ గురియంగ నవి యెల్ల లెక్కఁ గొనక

భువికి లంఘించి యష్ట డద్ముతముగాఁగ

వాల మల్లార్చు రొకమహసాల మెత్తి. 173

తే. తేరు లన్నియు గూరాటితేరులుగను

గుఱముల నెల్లఁ గావేరిగుఱములుగ

నేనుగుల నెల్ల వెడరూపుఁచునుగులుగ

దశము లన్నియు మటి హరిదశముగాఁగ. 174

వ. ఇట్లు సమయంపం జూచి బలంబుపై కుఱికి. 175

సీ. కరియూథములమిందఁ గదిసి మావంతుల

తోడఁ గూడఁగఁ బట్ట తునియు గొట్టి

గుఱంపుఁ చౌజులకును దాటి రాతులఁ

గలయంగఁ బట్టి చెక్కలుగఁ గొట్టి

రథములుపైకి మగ్గుబుగా లంఘించి

రథికులతోఁ గూడ రసను గొట్టి

బలములమీద నిబ్బరముగాఁ గుప్పించి
వాలముఖంబును దూలు గొట్టి

శే. పటహనిస్సుణకాహళపటిము లురియుఁ
ద్వారికిట శస్త్రిష్ట నిచయముల్ తుమురు చేసి
ఛత్రములు దుర్భించి పడగలసత్వు మణఁచి
పవనసూనుండు సాహనపోర్ధి మెఱసే. 176

వ. అట్టి సమయంబున. 177

చ. అవలమురీతి మండి దివిజారితసూజుఁడు తేరు దోలి య
య్యనిలతసూజు నేసే వివిధాయుధపంక్తుల వాసినెల్లు దు
తునియలు నేసేవాయుజుఁడుదోర్చులశక్తిన్నిదైత్యుడేయవో
కను దునుమాడేవాసిశిఖంబులనన్ని టేవాయుసూనుండుఁ.

క. గిరులును వందలకొలుఁడిగఁ 292.59

దరువులు సేయంగఁ గినిసి దానవుఁ డంతుఁ 1.17
దురమున నడుమనె తుర్మించెను

శరజాలముచేత నొక్కత్తణమున వానిఁ. 179

శే. గంధవహుపుత్తుర్మిఁ డప్పు డాగ్రిహముతోడ
రథముఁ గూలంగఁ దన్ని సారథినిఁ జంపి
గుఱుములు జంపి కేతువుఁ గూల నడవ
మేఘునాదుండు కినిసి సమారసుతుని. 180

వ. అహంకారంబును బ్రితిఫుటించి. 181

క. వాయవ్యాత్మిము సంతలు
వాయుజుమీదికి వత్తండువడి నేపిన నా

- వాయవ్యాప్తముఁ దూలెను
వాయుజునిఁ జంప నోడి వారనికరుణఁ. 182
వ. అధి వృథ యసుటం గని మతియును. 183
- క. కాద్రీం బడరఁగ నేసెను
రుద్రీప్తుం బతనిమాద రూఢిగ నతఁ డా
రుద్రీనియంశం బగుటను
కాద్రీప్తముఁ దేలిపోయె రభనం బాప్పుఁ. 184
వ. అమృషప్తుంబుగూడఁ దప్పిపోవుట. కాశ్చర్యంబు
నొంది యంద్రీజిత్తు మతియును. 185
- క. సురఖిచరయక్షకిన్నర
గనుఛేరగసిద్ధసాధ్యగంధర్వగణం
బరుదంది చూడఁగా ని
ర్భరముషీం దొడిగె యేసె బ్రిహ్మప్తుంబుఁ. 186
వ. అట్టి యవసరమున. 187
- క. సప్తాంబోధులుఁ గలఁగెను
సప్తదీపములు నణఁకె శైలము లదరై
సప్తానిలములుఁ దలఁకెను
సప్తశ్వాడు మార్మనుపడియె జగములు గదలై. 188
వ॥ ఇఱ్లనేకప్రికారంబులఁ గాలాగ్ని తెఱంగున వెడలి.
మిదుంగులులు చెదరి పడగు బ్రిహ్మాండమండలంబుం బట్టు.
కొనునట్టు చెనుమంట లుప్పురం బెగయ నేతెంచు బ్రిహ్మప్తు
ముంగని హనుమంతుండు తనమనంబున. 189

ఆ॥ తనకుఁ జిన్ననాఁడు దయచేసినటువంటి
వనజభవునిచెతివరముఁ దలఁచి
బ్రిహ్మమధత్రీ మధ్యా పతియంప నది చంప
కతనిఁ గట్టివై చె నవనిమాద.

190+

వ. ఇట్లు కటువడినకరువలిపుట్టిని జూచి రావణాసురుని
పట్టి తనలో నిట్లు లనుకొనియై.

191.

క. ఈబ్రిహ్మము తాఁకుట
కేబలియుఁడు బ్రిదుక నోఁప డీతుఁడు ఘనుఁకై
నీబౌహుబలునిఁ గట్టుటు
నాబలిమికిఁ దొడవ కాఁడె నాకులు మెచ్చన్.

192.

క. పెక్కండ్రీ దనుజవీరులఁ
జక్కుడినవీనిఁబుట్టీ సాహసముగ మా
రక్కుసులతేనియుదుకుఁ
జక్కుఁగుఁ గానిపోవు టదియ చంపుట గాఁడే.

193.

చ. అని తనస త్వ్యసంపదరయంబునఁ బొంగుచు మేఘునాఁడు
య్యనిలజుఁ గొందు నేఁగె దివిష్టరినభాస్థలి కచ్చుతంబుగా
ఘనరథదంతిఘ్సూటకనికాయభట్టావళి శత్రువీ ప్రక్కకే
తనవరశంఖకాహాశవితానరవంబులు మిన్న ముటుగన్.

వ. ఇట్లు గానిపోయి రాక్ష సేశ్వరుం డయన రావణా
సురుసమ్ముఖమ్మునం బెట్టినంతనే గాఁడుపుష్టుట్టిం గని.

195.

క. కుటీలభూర్ధుఁకుటీనటున
స్ఫుర్తభూమవిలాసపేవనపూత్సుఁతీజనితో

ద్వాటరోహాననక్కలో

త్స్వటనేతుర్చిం డగుచుఁ బలికెగటుములదురుగుగు. 196

ఉ. ఎవ్వుడ వౌరి నీకుఁ బ్రభు వెవ్వుడుచెప్పాము నీపిటొంటిమై
నివ్వనరాశి దాటి యిట కేగతి తచ్చితి నామ మేమి నీ
వెవ్వనిప్రాపునం జెఱికి తీవన మంతయు శంక లేక నిం
కెవ్వని ప్రాపునం దునిమి తీసుర్వైరుల నెల్ల నుగ్గితన్.

సీ. అమరవల్భుభోగ మంతయు గైకొని

వీతిహాతుర్చినిసిరి నూతి ముంచి

జమునికింకరులను సంహార మెనరించి

రాక్షపాధిశ్వరు శిక్ష సేసి

యంభోధినాథుని గాంభీర్య మణగించి

దోర్చులంబుల గాల్చి దూలఁ బెట్టి

విత్తనాథునిమణావిభవంబుఁ గౌల్చాడి

శూలహస్తని నొక్కమూల కదిమి

తే. అమరగంధర్యకిన్నరయక్షభుజిగ

గురుడసుహృకమునిసద్వరుల నెల్లఁ

ఒట్టి మును వెట్టి సేయంచు నట్టినన్న

విన్నయంతన గుండెలు వీరుల వేసు.

198

చ. శరనిధిదాటివచ్చుటయుచాలకనాపురిజొచ్చిచొచ్చియున్

వెఱవక బంటునై వనమువైళ్ల కుగ్రమంచితిత్రుంచిక్కిమ్మాలన్

చిరుడవుపోలె రాక్షసులఁ బెక్కురజంపితి చంపినెమ్మాదిన్

గరకడితోడ నాయెదుర గర్వమాతోషుత నిల్చి త్సదిరా!

క. ఖండించెద నీచేతులు

తుండించెద నదుము రైంపుతునుక లు గౌగ్గె

జెండించి నీదుకండలు

వడించెదఁ జమురుతోన వాచవి గలుగ్గె. 200

వ॥ ఇట్లు పట్టరాని కోషంబున నాట్లోపంబుగాఁ బలుకు
చున్న రావణాసురుం జిరికిం గొనక హనుమంతుఁ డెట్లునియె.

క. ఇనతనయునివరమంతైని

జనపతి త్యైనక్కి రామచంద్ర్మీనిదూత్తు

ఘునుడగు వాయుకుమారుడ

హనుమంతుం డంద్ర్మీనన్న నార్యుతువిశల్లె. 202

క. రామునిపంపున వచ్చితి

రామునిసేమంబు నిందు రంజిల్లెడి యా

రామునిసతి కెఱిగించితి

రామునికడ కేఁగుచుండి రాజున్న త్తిన్. 203

క. నారాక మిాకుఁ దెలియఁగ

బీరంబున వనము కలయఁ జెఱ్చికితి శ్లక్కె

శ్మూరాజి నాకు నెవిదిన

వారలఁ బంపితిని యమునిపట్టము సూడ్ము. 204

క. నినుఁ జూచి తిరిగిపోయ్మధు

మనమున మఱి కటుఁభుధితి మనుజూశన ! నీ

యను వెల్గంటి నింకను

వినుమా నొంబుద్దిఁ దెలియు వివరముతోడ్డు. 205

చ. ఘనుడవు నీతిమంతుడవు కార్యమేఖుంగుదుసాహసంబున
న్నిను నెదిరించి పోవుటకు నిర్నరవల్లభుఁ దోషలేఁడు నీ
వనిన జగత్త్రియం బలుకు నద్యుత్తమాపము సెప్పురామ నీ
యనుపమ భోగసంపదల కాఱడి తెచ్చితి విష్ట రావణా!

క. కడలేని బలము థర నె

క్ర్షుడలేని మహాధనంబు కరితురగంబుల్

కడగానరానిసంపద

చెడ కుండఁగ నీకు బుద్ది సెప్పెవ వినుమా.

207

శ్రీ. కుదియుంచి సింహాంబుకోఱలు సెఱుకంగ

శ్శేషాహిదాడలు చీల్చివేయఁ

బీడించి దంభోళీ బిడికిటుఁ బటుఁగఁ

గతినకాకోలంబు కడి కొనంగఁ

జైలఁగి బ్రిహ్మాండమ్ము చిప్పులూడఁగఁ దన్న

హంకారమున బడబోఁన్న నుఱుక

నంభోనిథానంబు లఱజేత నడఁపంగ

గిరివర్గములు దలక్కిందుచేయఁ

తే. గల మహాబాహునత్యవిభ్యతివిపుల

చండభుజదండసాహసోద్దండ విజయ

కాలరుదార్పివతారసంగార్మభీమ

మూర్తిమంతులు కవులు నత్స్తుర్తియుతులు.

208

పా. అదియునంగాక దశరథరాజునందనుండునుగౌసల్య
గర్భసంభవుండును దాటకాప్రాణాపచరుండును విశ్వమిత్రి

యూగసంరక్తకుండను నహాల్యాశాపమోక్షదీశ్వాగురుండును
హరకోదండఖండనండును జామదగ్ని బాహుబలభంగుండును
విరాధనిరోఘుండును ఖరదూషణత్రశీరశేఖరనుండును మాయా
మృగసంచారి మారీచనంహారకుండును గబంధాంతకుండును
వాలిప్రాణానిబర్హాణుండును నుగ్రీవరాజ్యసంసాపనపరమాచా
ర్యుండును ధన్యోద్యాప్రాప్తిణుండును నమోఘుబాణుండును
రాక్షసకులాంతకుండుతు గాకుత్త స్తాన్యయాంభోనిథి చంద్రీం
డును గరుడాసింఘుండును నగు శ్రీరామచంద్రీండు కరుణా
లంకారుండు గావున. 209

ఉ. వారక సీత నిచ్చి రఘువల్లభునిన్ శరణంబు జొచ్చినన్
నేరము లెంచి చంపమికి నీయెడ కెప్పుడు నేను బూటుగా
భారపడంగఁ జాలుదు శుభస్తితి నమ్ముము నమ్మకూర కే
పోరఁగఁ జూచితేనఁ బూరిపుష్టకమానఁడు నిన్ను రావడా!

ఉ. నావుడు మండి దైత్యకులనాయకుఁ దుగ్రీవిలోకంబులన్
బావకవిన్మలింగములు పైకొని పాఱఁగ వీరఫ్మోర్దై
త్యావభిఁ జూచి మించు మహావిశిథుంబుల వీనిఁ జంపుఁడీ
చూవలరాముఁడుల్లుచుభయాకులుఁడై చెడిపోవునట్టుగన్.

వ. అనిన విని విభీషణుం డైట్లనియె. 212

క. దూతపనిఁ బూని వచ్చిన

దూతలు తమనోరి కేమి తోచిన నట్లు

నేతల నాడుదు రాడిన

దూతలు జంపంగఁ దగదు దౌరలకు సెందున్. 213

- క. కూ కుండిన మిచి త్తము
 కాఁకెల్లను దీఱ ముజగంబులు బెదరన్
 థాక నదలించి తోకను
 వీటను ముట్టించి పోవ విడుచుట చాలున్. 214.
 వ. అని విన్నచించిన. 215.
- ఆ. నీతివాక్యకరణి సేఱయంగ విని రావ
 జేశ్వరుండు తోప మొడలి పలికె
 వీనిఁ దోక గాల్చి వెడలంగఁ దోయుఁ టీ
 పోర్చె యటకుఁ దిరిగి పోవుగాక. 216
 వ. అని యట్టానతిచ్చిన విని రాత్రించరు లతనిని సభా
 మధ్యంబునుండి బయటికి వెడలం గొనిపోయి రొక్కుచోట,
 ఉ॥ వాలము నిండఁ గోకలు జవంబున- గట్టిగఁ జుట్టి వానిపై
 దై లము చక్కఁ జల్లి పిత్తుఁడ్లి జనివోరులు సూడఁ బావక
 జ్యోలఁ దగిల్చి భూబ్మలిడి వాడుల వాడుల ద్రిష్టిచుండ వా
 తూలభవుండు దానికిని దూలక వ్హింజపుంబు సేయగన్.
- అ. అగ్ని దేవుఁ డప్ప థాత్రులోఁ జింతించి
 హితుఁడు నాకు లోకహితుఁడు పఫన్ను.
 డతనిపుత్తుఁడైన వానుమంతునకు నేను
 జలువ కూర్త ననుచుఁ జల్ల నయ్య. 219
- వ. అప్ప డచ్చటివృత్తాంతం బంతయుఁ దనకుఁ గానలి
 యున్న రాక్షసకాంతలవలన విని చింతాభరాక్షాంతయుజనక
 రాజునందని కరంబు శోకించి కరంబుల్ల ముకుల్చించి జగద్దితకార్య

ర్యాథుర్యండును రాఘవపిల్చియానుచరుండును మత్తోప్రణబం
థుండును జగత్తోప్రణందనుండును నైన హానుమానునకు
శీతలుండవు కమ్మని యగ్గి దేవునకు నమస్కారించి యగ్గి
మంత్రంబును బ్రిహ్మమంత్రంబును నుచ్చిరించిన నద్దానివలన
వానికి వైశ్వానరభాగవానుండు సల్లనయ్యో. బ్రిహ్మాత్మబంధ
నంబును నూడె నట్టి నమయంబున,220.

220

నీ. కొలువుకూటములకుఁ గుప్పించి గజవాజి
 ఛాలలమ్మాఁదికి జోక్ ల్రించి
 భండారగృహముల్లై కిని లంఘించి
 మెఱుగారు మేడలమ్మాఁది కుత్తికి
 చప్పరంబులమ్మాఁది కుప్పరంబున ద్వాటి
 యంత్సఃపురములకు గంత్సువై చి
 చవికలమ్మాఁదను సాహనంబున వార్ధి
 గరిడికూటంబుల సారిది నెక్కి

221

శా. అంధోరాశినివాలవహీన్ నతిశేర్వం బొప్పు జల్లార్చి య
య్వంభోజనన సీతుగాంచి తునవ్వుత్తాంతంబు తెల్లంబుగా
గంభీరధ్వని విస్మయింపుచు నమహ్యారంబు గ్రావించి నం
గ్రంథం బొప్పుగా వేడ్కుతోగదలై థీరపోర్టుఫిదిపింపగన్.

క. పోయెదు వాయుజు సెక్కడఁ
బోయెదు నాచేత ననుచుఁ బోనీక వడిన్
ధాయఁగ వచ్చిన లంకిణి
కాయము వగులంగఁబొడిచే గడువడిఁ గినుకన్. 223

వ. ఇట్లు లంకిణిం జంపి సువేలాచలం బెక్కి సింహా
వంబుసేయుచు, 224

క. వడిగా ధరశ్శంగంబున
నడుగులు వడి నూడి తొక్కిన్ యమ్ముత్తశ్శక్కిన్
జడరాళి దాటు బౌవని
మిడివింటం ఒసిఁడియుండ మిఁటినరీతిన్. 225

వ. ఇట్లు కుప్పించి యుప్పరం బెగసే వాయువేగంబు
నంజనుచు నయ్యాభిమధ్యంబుననున్న సునాభం బన్నుశైలంబున
తసదేహంబుదాహంబుఁ దీంచ్చికొని సమువ్రింబునుదాఁటి యవ్వ
లికిం జనియె నఫ్ఫుదు.

ఉ. వచ్చినపావనింగని జవంబున నంగదుఁడాది యూకపుల్
గ్ర్యాచ్చులు లక్కితో సెదురుగాజన నందఱఁగోఁగిలించి వా
రచ్చటికార్యమంతయుఁ బ్రియంబునదన్న కుగంగఁబోయే
వచ్చినచంద మేర్పుడుగ వారికిఁ జెప్పెను దప్పకుండుగన్.

క. రఘువరుఁ శిచ్చినముద్రిక
రఘువల్లభుదేవి కిచ్చి రభనంబున నా
రఘువరున కానవాలుగ
రఘువల్లభుదేవి చేతిరశ్శుముఁ గొంటిన్. 228

మ. అనిచెప్పనేవినియంగదానులు మహాష్టాడంబున్నేబొంగి పావనిబాహాబలసత్యముల్ వోగడుచున్న వర్ణింపుచుణ్ణ వేపునుఃపునరాలింగనమాచరింపుచునడిమాఖి.ఎపుచుప్రోక్ష్మచుంఘునతంబాడుచునాడుచుణ్ణ బలువిడిస్సర్వంబున్నాటుచుణ్ణ.

శా. నేనేచాలుదు రావణాసునుతల్ నేలం బడంగోట్టుగా నేనే చాలును వానిపట్టణము మున్నీట్లా బడందోయుగా నేనే చాలును దుష్టదానవళ్ళిన్ నిర్భుతీ దండింపగాచున్ నేనేచాలుదునంచుబంతములు పూనిక్కి-ఒబలుచున్ ద్రుఖ్యుక్క.

క. ఆరాత్రీ కీళు లండఱు

మారుతితోఁ గూడి నిలిచి మఱున్నా డచటునే

ధీరశ దుర్ధర్మశైలము

చేరం జని నిద్రీ చేసి చిత్తము లలరన్.

231

వ. అమృజున్నా డుదయంబున మధువనంబులోఁ ఒఁ వేశింప నుద్దోగించి యందఱకన్నను బెద్దవాడగు జాంబ వంతునింబిలిచి సీపు శీరామునకు హౌంతుండపు సుగ్రీవునకు మంత్రీవి కావున మాకు నోక్కుబుద్ది యానతిమృ. ఈకఫులు త్సుద్దాఖావశంబునం బొరలి మహాశ్రోమంబును బొందియున్న వారు గావున సుగ్రీవునిమధువనంబున నుండెను ఫలంబులం బరిత్పుపులమయి రాముని సన్నిఖానంబున కేఁగుట లెస్సుయని యంగదహనుమంతులు పల్కు జాంబవంతుందును నత్యాత్మను హందుననంగీకరించి కఫులం బురస్కరించుకొనిమధువనంబులోఁ ఒఁవేశించి నంత.

232

సీ. ఒక్కడాణోని కొమ్మ లూంచినఁ బండెల్లఁ
జ్ఞాని తేర భక్తించు నొకఁడు
బక్కడాణోని రేపు చున్నట్టితేనియల్
తడయక కొల్లాడి తార్గను నొకఁడు
బక్కడాణోని కోయుచున్నట్టికాయలు
మిన్నక యూటాడి మ్రోగను నొకఁడు
బక్కడాణోని గోళ్ల నొలిచినట్టిచివుళ్లు
బుక్కిళ్లకొల్లఁదిగా భాక్కు నొకఁడు
తే. తరువ్వుపై నుండి తరువ్వుపై దాటు నొకఁడు
పండ్ల కెటువంటి మార్గికైనఁ బార్గికు నొకఁడు
దిగువఁ గూర్చుండి తరువున కేగురు నొకఁడు
పెద్దహాడవున నుండి కుప్పించు నొకఁడు. 233

ఉ. కాయలవేటులాడుచుమ గంతులువై చుచుఁ బూవుదీవలం
దూయలలూగుచున్నరువులొపుచుఁబండ్లనుబూటునిండఁగా
మేయుచువెక్కిరింపుచును మిన్నక దాటుచుదోక లెత్తుచున్
గూయుచు నేల దూటుచును గుంపులు గూడి కపీంధు
లెంతయున్. 234

క. వన మంతుఁ గాసే చేయగ
వనపాలకు లేగుదెంచి వడిఁ గోపమత్తో
డను నదలించిన వారల
హనుమంతుఁడు మొదలుగాగ నగచరు లెల్లన్. 235

క. మెడఁ బట్టి వనములోపల
వెడలగ నటు పాఱ దౌర్జీబ్చి వెడలుం డన్నన్
దడయక దధిముఖుఁ డనుతమ
యొడయనికడ కేగి వార లుగ్రముగాఁగన్. 236

వ. విన్న వించినయంతనే. 237

చ. దధిముఖుఁ డఫ్టు మండిపడి తాఁ దనవారలఁ గూడి వచ్చి ఒ
ల్యోధముల సంచరించుక పివీరులఁ గోపముతోడజూచియా
మధువనమెల్ల గ్రోల్గోన మర్కుటవల్లభున్నాజ్ఞఁ దౌర్జీయ మ
మృధములఁ జేయనెంతఘనులంచును బాఱఁగవారినుదతిన్.

వ. ఇట్లు దండింపుచున్న దధిముఖుఁపై నంగదాదివన
చరులు గదిసే యాగ్రిహంబున. 239

క. కొందరుఁ గఱచియుఁ బొడిచియుఁ
గొందరుఁ దలపట్టి యాడ్చి కొట్టియు గోళ్లన్
గొందరు వ్రీచ్చియుఁ దన్నియు
నందరు నోప్పింప వార లాగ్రిహావ్హంతిన్. 240

క. వ్రీయ్యలు వాఱగ వ్రీచ్చినఁ
గ్రీయ్యగ రక్తములు గ్రీమృగా వడితోడవ్
గుమ్మ్య మొట్టో యని వా
రయ్యైడ సుగ్రీవుకడకు నరిగిరి భీతిన్. 241

వ. అరిగి రామలక్ష్ముణులం గూడి యున్న మహిరనంద
నుంగనుంగొని నమస్కరించి మధువనంబునందు జరిగివవృత్తాం
తంబంతయు విన్న వించిప వారలు నాదరించిసుగ్రీవుం డెట్లునియై-

క. దేవరషంపునఁ జని వా

రేవెరవున సీతఁ గనిరో యటు గాకున్నన్
నాననము పాడుసేయరు
పావని మొద్దలైనవారు భయవిరహితులై.

243

వ. అని రామభూపాలుండు వినసుగ్రీవుండు వారల
నూరాళ్ళ వారిదుండగంబులు వారికే యుండుంగాని వారలం
దోడ్కొని యతివేగమ రండని యనిపినం జని యంగదహనుమం
తులంగని యవనీశ్వరుం డీకుణంబున మిమ్మందఱ నచటికిరండని
ధూనతేచ్చుం గావునఁ జెచ్చెరుఁ బదుండని తోడ్కొనిపోవు
నప్పుడు వారల కెదురుగా వానరవీరులు గొందఱ ననిపిన
వారలఁగూడి చనుదెంచి శ్రీరామచంద్రునిపాదారవిందమ్ము
లకు సాప్టాంగదండప్రిణామమ్ము లాచరించి సామత్రీకిని వంద
నమ్ము లూనరించి సుగ్రీవునకు సమన్మర్మించి తనచేత మేలు
వార్తవిన నుణ్ణహింపుచున్న రఘుకులేశ్వరుల తలం పెఱీంగి,
హనుమంతుం డిట్లనియె.

244

ఛా. కంటిన్ జానకిఁ బూర్జచంద్రవదనన్ గల్యాణేనాలంకలోఁ
గంటిన్ మింపదపంకజంబులును నేఁగోతూహలంబూప్పగాఁ
గంటిన్ మింకరుణావలోకనము విభ్యాతంబుగాఁ గీర్తులన్
గంటిన్మాకపివీరబృందములలోగాంభీర్యవారాంబుథ్.

సీ. కట్టినవస్తుంబు కట్టుకొంగే తక్క

జీర్ణించిపోయన చీరతోడ

మదుగనివగలచే నోరంత పొర్చుదునుఁ

జెక్కంటుఁ జెర్చిన చేయాతోడుఁ

సుందరకాండము.

బుడమివైఁ బొరలాధునొడలు బూడిదబ్బీంగి
నిరతంబు దొరంగుకన్నెట్టితోఁడ
నిడుదపెన్నెటివేణి నడలించి జడలతో
నిరతనిరాహారనియతితోడఁ

శే. గినుక జంకించుడైత్యకామినులనడుము
దపముఁ జేయుచు దనుజబాధలకు నోర్చి
వనిత ప్రాణంబు దక్కు సర్వముఁ ద్వాజించి
నిత్యమును మిమ్మున్న మదిలోన నిల్చియుండు. 246

క. జానకిఁ భాడగనియును మిఁ
రానతె నాకిచ్చి పంపినట్టి విధంబుఁ
నే నాయము కెఱిగించియు
జానకిరత్నంబుఁ గొంచుఁ జనుదేఁ గంటిఁ. 247

శ. ఇవ్విధంబున సీతచిహ్నంబులు రామచంద్రీనకుం
జెప్పి దండప్రాణమంబు లాచరించి తనకు సీతామహాదేవిదయ
చేసిన శిరోరత్నంబు శ్రీరామచంద్రీనకు సమర్పించిన జూచి
యది యక్కనంజేచ్చి యూనందబాష్మంబులుగ్రీమ్ముదేవరమూ
ర్థిలి తెప్పిత్తిలి హా! వామలోచన, హా! పద్మగంథి, హా! సీత
హాసీతా! యనుచు శోకించి సుగ్రీవుం జూచి మనము లంకా
ప్రాయాణము చేయు భోవుదము గానఁ నిక సేనలం గూర్చు
మని యూనతిచ్చిన వాన దైశ్వరుండు మహాప్రాసాదం బని యం
గదహనుమజ్ఞాంబవత్సు మేణపవననలనీలగజగవాక్షగోముఖాదు
లగు సేనానాయకుల నలువదికోట్ల నియోగించినవారును

నాణ్ణక్కరు నూత్సేసికోట్ల బలంబులతోడ రామచంద్రుని
యిరువంకల నాడుచు బాడుచు మాల్యవంతంబువెడలి
రన విని నారదుని వాల్మీకిమహామునీశ్వరుం డటమిాది
పృత్తాంతం బెట్టిడని యుడగుటయును. 248

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సల!

జలజాసనవినుతపాదజలజాత! సుథా

జలరాజిభవ్యమందిర!

జలజాకరచారుహంన! జానకినాథా!

239

గద్యము. ఇది శ్రీగారీశ్వరవరస్రాదలబ్ధగురు జంగమార్చున
వినోద సూరిజనవినుతకవితాచమత్కా రాతుకూరి కేన
నసెట్టి తనయ మొల్లనామధేయ విరచితంబైన
శ్రీరామాయణమహాకావ్యంబునందు
సుందరకాండము సద్యము నేకాశ్వసము.

యుద్ధ కొండము.

ప్రథమా శ్యాసనము.

క. కామారివినుతనామా !

సామిారికృతప్రాణమా! సంహృతరక్తో

గ్రామా! వర్షామేఘు

శ్యామా! సంగ్రామభీమ! జానకిరామా!

1

వ. శ్రీ నారదమహామునీశ్వరుండు వాల్మీకి మునీశ్వరును కెజెంగించిన తెఱంగువినుపించెద సావధావచిత్త ఉబుతో నాక్షర్మించు మట్టు శ్రీ రామచంద్రుండు వానరసైన్యములో వెడలి నడుచుచుండ వానుమంత్రం డంతకునుండు తాను లంకకరిగి మగిడివచ్చి యచ్చుటవృత్తాంతమంతయు శ్రీ రామచంద్రున కెజెంగించియు దౌర్జన్య నుబుసుపోకకుగా మరల రావణం కుండుచందంబును రాక్షసస్త్రీల నంవాదంబునునింద్రు జిదతికాయాదికుమారవర్గంబు తెఱంగును గుంథకర్మవిభీషణాది స్వదరుల యణికిమును లంకిణిపొంకం బణంచుటయును తుంకలోపలకు బోయునచందంబును లంకాపురీ ధవానంబును పమ్ముద్రులంఘునంబును నదియాది యనసేల తాఁడేసివచ్చిన కార్యాంభులనెల్ల నెవ్వె రెవ్వె రేదేది యడిగిన వారికావుత్తాంతుంబు, నెఱిగించుచుండ మిగిలినకప్పులు, విషచు, దముజాతిఁఁ

మలు సూప్రచుఁ జనుచున్న చందంబు నుగ్గివుండు రామచంద్రీనకుఁ జూప్రచు నడుచుచున్న సమయంబున. 2

ఉ॥ కొందరుమంతేనములను కొంచునుగొందఱు వోమ్ములాడుచు
న్నొందఱు రామలక్ష్ములకుంబ్రియమాగతినాటలాడుచుకు
గొందఱుగంతులేయుచును గొందఱుపండిగిలించిచూపు చి
ట్లందఱుఁబోవుచుండిరి దయానిధిరాముడు సంతసిల్లఁగె.
శీ. పాదఘుట్టునలచేఁ బరఁగిన పెంథూళి

యాకసమ్మున్ మేఘుముట్టు పర్వ
వీకతోఁ దాకినవృక్షజాతం జెల్ల
పేరీల్కుడిఁ గొమ్ములు విఱిగి పడుగ
బలువడితోఁ బోవు పక్కినాజమ్ములు
భయముచే నందంద పాఱుచుండు
జూపించి రావణాసురునిసైన్యం బీట్లు
మనవారిచేతను మృందు గలదు

తే. అనుచు శ్రీరామునకు నర్కదనయుఁ డిట్లు
సంతసము ఫుట్లు జెప్పుచు సాగి సాగి
క్రీమముగా సందఱును గొంతకాలమునకుఁ
దిన్నుగాఁ జేరితి సముద్రీతీరమునకు. 4

వ. ఇ ట్లందఱును సముద్రీతీరమున విడిసి యున్నసము
యుంబున వానుమంతుండు బుద్ధిమద్వరిష్టండు గావున శ్రీరామ
చందుర్మినకునమస్తురించి రావణంకు రాజ్యంబునం బుట్టబుద్ధీ:

ఉడై యున్నవాడు. వానింజంపి సీతామహాదేవిం దెప్పించుపనికై
వేగ మన మందఱమును సంఘర్షించు యుండవలయు నపుము
రామచంద్రీండు తమ్మునితో. 5.

క. ఈవానరులను దోక్కుని

ప్రార్థించుతోడ వృక్షపర్వతశతులు.

వేవేగమె తెప్పించుము

పోపుద మటమాద వైరిపురముం జేరన్. 6.

వ. అని యుట్టునతిచ్చి స్ఫుర్ముద్రీతరణోపాయం బాల్మో
చించుచుండె నంత. 7

సీ. అక్కడ రావణుం డఖిలమంత్రీల వేగ

రావించి తగను వారలకు ననియె

మంత్రిస్త్రుములార! మక్కటుం ఊకఁ దేగు

దెంచి మనందఱం గొంచెపతేచి

రాక్షసవీరుల రణభూమిఁ బొలియించి

వనమంతుఁ బెకలించి వార్ధ దాటి

పోయెను పోరానిపోకలు భోపుచుఁ

వాడు శ్రీరామునియుద్ధ కేగి

తే. ఏను చెప్పునో తూమిఁద నామనుష్ట్య

లిద్దజును వానరులు గూడి యేపుమిఁ

వచ్చి లంకాపురములోనివారి సెల్ల

నేమి సేతునో యిష్టుడు నో కేమి దారి?

వ. అని యుట్టు రావణుండు నిండు వేరోలగంబునఁ
గూర్చుండి ఛోలాయహానమానసుండై పీచార్ణించుచుండ నాసు

మయంబున విభీషణుండు సాయంసంధ్యావిథిం దీర్ఘకొని తన
మంతుర్ముందానును గొల్పుకూటుంబున కేతెంచి పెదగద్దియువై
గొలు పున్నయన్నకు సాప్తాంగదండ్రప్రిణామంబు లాచరించిన
నతండును సంతోషించి యజునకు నర్వాపీతంబుఁ జూపినఁ
నాసీనుండై యన్న కీట్లనియె.

తే. అవధరింపుము దేవ! మహానుభావ!

మనపురమ్మునఁ బ్రికృతమ్ము చను తేఱంగు
విన్నవించెద నున్నది యున్నయ్యల్లు
కొంచె మవధానముగ నాలకించు మయ్య!

10

శ. అన్నంబు నీరును నక్కల లేకుండ.

భూటు లండఱును నుఖిపషుదు రయ్య
కంబాలఁ గట్టినగజబ్బంద మెల్లను
జవస త్వములు దూలి జడిసె నయ్య
హర్షంబుతోడైత హాయజాతమంతయు
మెడ లెత్తుకొని వేడ్కు మెల్లఁగ వయ్య
ప్రిజ్యలించుచు నున్న ప్రితిహామకుండంబుఁ
బాగలు గ్రిమ్ముచు నాటిపోవు నయ్య

తే. ఇట్టియపశకునములఁ గన్వెటు నుయ్య
సకలళాష్టంబు లెఱిగినజాణ వయ్య
యంపుగా జెప్పుచుంటి నాలింపు మయ్య
మేను రామునిపతి నిచ్చిమేయు వయ్య!

11

క. సీతను దెచ్చుట మొదలుగ

నీతి నయవాక్యములను నే జెప్పితి ని

చేతమునఁ బెట్టునెతివి

ఖ్యాతిగ నింక నైన సీత నాశని కిమ్మా.

12

వ. అదియునంగఁ మొన్న రాత్రి సీతయొర్ధ నావలి
యున్న రాక్షసకాంహ లందఱును సిద్ధించుచున్న సమయంబునఁ
ద్రీజట దిగ్గనమేల్కాఁచి నిమణించుచున్న శ్రీలను లేపిజెప్పిన
దు స్వప్నంబు విన్నపించెద నాకల్లింఫుము. రామచంద్రీంతు
మన్మలంక్కుపై ధరండువిడిసినట్లును నీవును గుంభకర్మంధును దక్కి
ట్లాంభిముఖులై. గార్దభంబులై సెక్కి పిశ్చభూమి కరుగుచున్న
ట్లును నింద్రోజిదాది కుమారవర్గంబును సైస్వంబును మూలబుల్లఁ
బును సర్వంబును నశించిపోవుచున్నట్లును సీతం జేణాని శ్రీరామ
చంద్రీం డయోధ్యకుఁ బోవుచున్నట్లును గలగన్నదఱు.
త్రిజటకల నిక్కంబై తోఁచెడిని. రాముండువానర్కుసైన్యరంబుతోఁ
గూడి నమ్మదతీరంబునకు వచ్చియున్నఁడని చారులు విన్నపిం
చిరి. ఆ రామునిదూతలు మరల నిచ్చుటకు రాకమున్నపే శ్రీరా
మచంద్రీసకు సెంబులమానంబుగా సీత స్వించుటయ లెస్స
కార్యము ఇంతచెప్పనేల? మొన్న నాక్కందూత వానరమేం
బునవచ్చితనపరాక్రమంబు సీకున్న బరివార్మునశునునెఱించి
పోయె నది గుఱు తుంచుకొమ్మా. అని యిట్లు నీతి చెప్పు
తమ్మునిపై గోపించి దిగ్గనకొలువుకూటంబువిడిచి యంతః
పురంబునకుపోయె. నాసముతురంబున నాసభతోనివారందఱును
దమతమమండిరంబులు కడాగిరి.

ప్రార్థించాలి 13

క. మఱునాఁ డెప్పటియట్లనె
సురుచిరముగఁ గొలువు సేయఁ జోద్వ్యంబుగ ని
దురఁ బోవు కుంభకర్ణుడు
ది సరిగా మేలుకొని వచ్చే సరభసలీలన్. 14

వ. ఇట్లువచ్చి గృహప్రవేశంబుజేసి సాంగాదిక్రియలు
నిర్వ్యతించుకొని భుజియించి మంతులతో నన్నుకొలువునకుఁ
జనుచుండుకుంభకర్ణునితో మరల విభీషణండును మంత్రి
సహాతుండై వచ్చేను. అనుజు లిద్దఱును వచ్చి నమస్కరించిరి.
దీవించి సేమం ఒడిగి యుచితాసనంబులం గూర్చుండ నియో
గించినఁ గుంభకర్ణుం డత్యంతమును నాసన్నుండై కూర్చుండైను.
కొంచెముదూరములోఁ గూర్చుండియున్న విభీషణండు మరల
వన్నతో నిట్లనియై. 15

సీ. దశరథరాముండు తనపత్రిఁ గోల్పోయి
వానరావళిఁ గూడి వచ్చి యెప్పు
డద చూడు మంబోధియంవలియెడ్డునఁ
గపిబుంబులతోడు గలిసి యుండై
రామునిసత్క్రమింబు రమణిచే ము న్యోటిఁ
మాతనితమ్ముండు నట్టిఁడంటు
పొరిది వారికిఁ బ్రాహ్మణు సుగ్రీవుఁ డున్నాఁడు
వార్థి నిట్ల ముంచినవానితమ్ముఁ

తే. డాతుఁ డెటు వచ్చి నిన్ను నుగ్గాడు కాని
సీతుఁ దే నని పంతంబు చేసే నంటు

వలదు వైరమ్ము సీత నీవలయు వేగ
నతని నని గెల్యఁగా జాల రమరవరులు. 16

తే. రాము గెలువంగ వచ్చునే రాజసమున
సీత నర్మించి తత్పుద్భాతములకు
నద్దిఁ బ్రిణమిల్లి శర ఇన్న నతఁడె కాచు
సత్యసంధుండు సత్కృపాసాంధ్రీ డతుఁడు. 17

ఆ. చంప వచ్చినట్టి శత్రువు నైనను
శరఱు చొచ్చునంత సదయుండగుచు
సభయ మిచ్చి కాచు టాతనిబిరుదంట
సీత నిచ్చి రాము జేర బ్రిముకు. 18

వ. అనిన విని యారావణండు కటుకటుంపడి విభీషణుని
తో రోమభీషణంబుగ నిట్లనియె. 19

తే. నీవు నాదాయతో గూడి నీచబుద్ధి!
బుద్ధి చెప్పేము నాకుఁ దమ్ముఁడవే నీవు!
కడగి నీమంతుఁలును నీవుఁ గంటితోని
నెరను సరవిగ నున్నారు నిశ్చయముగ. 20

తే. నాకుఁ దమ్ముఁడవయ్య ననార్యముగను
నాదుళతుఁలు బొగదుచు నాకు బుద్ధి.
సెప్పు వచ్చితి వౌరార సిగ్గు లేక
యుచ్చవర్తింపుచుండు టి. దేమిపనిర? 21

వ. అనిన విని విభీషణం డన్న కిట్లనియె. 22

తే. నిన్ను జంపంగఁ దలపోసి నీదుమంత్రి
వరుల గాచుచు నున్నారు వలదు గోత్రి
కలహా మించెడుబుద్ది యేకరణి నబ్బె
నన్న! యంకొక్కునొనమంట రూలకించు. 23:

వ. రామచందుర్మిం డాదినారాయణాండు సీత యాది
లక్ష్మీ, హానర బలంబు బృందారకసందోహంబు, గావుననీ వా
రామచందుర్మిన కెదిరి జయంబుగొనుట కడిందికార్యంబు. నే
జెప్పినబుద్ది ఏని వేగ నారాముని శరఖించొఱుము. నుఖంబుగ
మనుము. అని విన్ను వించిన హీతవచనంబులు కోగికింబధ్వాహ్వా
రంబు రుచింపనిపోలికను ఏనుల కసహ్వాంబులై యుండ రావణం
డు మండిపడి యట్టనియే. 24

సీ. పట్టువిషం బూలికించుపాములతో నైనఁ

జెలగి యుంపుగఁ జెల్క్కి సేయవచ్చు
గాని శత్రువులకు సైన్య గైవారములు సేయు
వానినిఁ దనపార్చించుంధు నైనఁ
జేరఁ దీసినయేనిఁ జేటు వాటిల్లును

గావువ వీనిబ్లర్య మణాతు.
విను కుంభకర్ణ నీతుతు రాకమునుపు నీ
చెడుగు నాకును బుద్ది చెప్పఁ భూనే
ఆ. ననుచు వటంకరించి యవ్విభీషణుఁ ఒట్టి
వేగఁ గత్తిభూసుఁ పేప్పియుఁ బోవ

నట ప్రిహస్తుఁ డప్పు డడ్డమ్ముగా వచ్చి
దేవ! నీకుఁ దగునె యావిధంబు.

25

క. నికేల యింతకోపము

నీకు హితముఁ జైప్పుచున్న నీతమ్ముని నీ
వే క్తుతివ్రీసి చంపిన
లోకులు నిను మెత్తురయ్య లోకస్తుత్య!

26

శై. గుణయతుండైన మనవిభీషణుడు లేని
లంక యేటికి సైన్యంబు లింక నేల
వైభవం బేల మామిదఁ బార్షిణ మేల
శాంత మవథారు దేవ! నీస్వాంతమంచు.

27

ప. అని ప్రిహస్తుఁడు రావణకోపంబును గొంత శాం
తపటిచె; నప్పు డన్నకోపంబునకుఁ దమ్ముడు కుంభకర్ణుండు
వడవడ వడకి యన్న కెమరాడ నోపక తమ్మునిఁ గాదనతేక
గద్దియ మిఁదఁ గూర్చుండియన్న యన్నకు ప్రమేక్కి నిదురగ్గ
వాంబునకుం జనియె నట విభీషణం జూచి యోరీ! నీవు విశ్వ
సఫూతుకుండవు, స్వామిదోర్మహివిఁ గాపున నీవు నాకొక్కుపేద
నరునిఁ బెద్ద జేసి చెప్పెద వాతఁడె పౌరుష శాలియేనినివాతనిఁ
జేరి సుఖంబున బ్రితుకుమనిన నతం డిట్లనియె.

28

సీ. విను రాక్షసేశ్వర విషుసన్ని భుండు రా
ముండు హా! పేదనరుండె నీకు

నతనిసత్యసితి యతనిపరాక్రిమం
బిపుడు నీ కెఱుగంగ సైటు లగును

అవనీశు బాణంబు తెలిరయంబున వచ్చి
 దర్శించునప్పుడైన దలఁచు నెన్ను
 బర్యతశిఖరముల్ పడినట్లు సీతల
 లిలఁ గూతునప్పుడైన దలఁచునన్ను;

శే. నీకుఁ దమ్మండ నాటచే నీవు బ్రీతుకుఁ
 కొఱకుఁ జెప్పిన నీ కింతకోప మేల
 వినుము నామాటుసీతు నర్పించి యతని
 శరణు వేదము హతిదు నీసాహసున్ను. 29

వ. అనీ చెప్పిన హితవచనంబులకు మఱింతకోపోద్దీపిత
 మానమ్మండై యాజ్ఞవులింబ్రీజ్వరిల్లిన హుతాశనుగతి న్నం
 జ్ఞాడి పెళ్ళ పెళ్ళ నొచ్చి గద్దియమిఁదం గూర్చున్న విభీషణునివ
 కుఁబుపగులందనిన్నన నతండు తసకన్ను లనుండితోరఁగు జలకణం
 బులు హ స్తంబులం దుడిచికొనుచు నాక్కణంబునన మంత్రీలుం
 కానును దనతలియైన్కై కసైయైదకుం జని సాహంగ దండప్ర
 కొమం బాచదించి యన్న చేసిన క్షుర్ధయం బెజీంగించి శరణ
 గతవశ్శులుండైన శ్రీరామచండ్రీని పన్ని థాసంబునకుఁ బోపు
 అమ్మన్నఁడ నని చెప్పి తూతువ్వుయసుమతంబు వడసే దీవసులు
 గైకోని చని సమాధ్యీతింబున విచారగ్రథుండై యుప్ప శ్రీరా
 మచండ్రీని గని విభీషణుపటు. 30

శ్రీ. థానుకుల్ శ్రూరను వరీదితో మరలాక
 జ్ఞాపేక్కనాయకు శరణు శరణు

తోటకాప్రాణవిదారణ రఘురామ
సకలలోకాధార శర్ణు శరణ
దిక్కునీవని వచ్చితిని దీనమందార
పరమపూరుష రామ శరణ శరణ
మాతృపితాందులమాడై సంరక్షించు
సర్వలోకస్తుత్య శరణ శరణ

ఆ. రాను వెఱచినాడ రక్షించు రక్షించు
మిష్టుడు నాకు నభయ మిమ్మియమ్మి
చూడు చూడు నిన్ను జోచ్చితి శరణమ్ము
ఇంకా కావు నన్ను గరుణతోడ. 31

ప. అని యావ్యధంబున రామచంద్రుని స్తుతి సేయుచు
జేరవచ్చుతఱిని సుగ్రీవుండు శ్రీరామచంద్రునింగని విశ్వాసం
ఖుస్సాపువాడై దేవా! వీచు రావణునితమ్ముండు విభీష
ణాండనువాడు, రాక్షసులు మాయలు సేయుచుగాన ఏనివధి
యింప నొజ్జు మొసంగు మనిన రామచంద్రుం డండులకుసమ్ము
తింపక యతం డెవ్వం డైన నేమి, శరణన్న రావణునితమ్ము
నినే కాదు రావణు నైనను గాచెప, శర ణని వచ్చినవానిప్ప
శంబులు గాపాడుట రాజులకుఁ బరమధర్మంబు. తోల్లి శిథిచ
క్రీవర్తిరాజ్యంబు సేము చుండ నొక్కాలుగం జేతెంచే శరణ
జోచ్చిన సభయంబిచ్చి తన దేహముం గోస దానిందఱిముకో
సివచ్చిన డేగ కిచ్చునటు; కాతున నాతని నాటియుడు గోని
శన్నుస్తుడు సుగ్రీవుండు విభీషణునిదోడ్క్కని తెచ్చి శ్రీరా

మచంద్రీని పాదారవిందముల్కై బడవై చిన నతండు విభీషణ
నెత్తి యాలింగనంబు చేసి యథాయ ప్రోదానం బొసగి నేడు
మొదలు సీవు మాకు హితుండవు, బంధుండవు సయాతివి, కావు
న నిన్న మాతమృలలో నొకనిగాఁ జూచుకొనియెద నని
సమ్మిబలికి విభీషణ! యంక వైరిప్రోభావంబుచెప్పామనిన దత్త
రథనందనునకువందనంబాచరించి కరంబులు శిరంబునథరియించి
యతం డైట్లనియె. 33

క. రావణుబలన త్వసితి

యావీరునిశౌర్యమహిమ యథినుతి సేయక
నావజముగా దతం డల
దేవంద్రీని వెట్టి గానును దినము నరేంద్రా! 34

క. ఒక్కాక్కాగవనివాకిట

నొక్కాక యేనూఱుకోటు లుందురు వైత్యున్
పెక్కారఁ గావలి యుంచును
దక్కాకమఱి యొల్లకడలఁ దానును దిరుగున్. 34

వ. తన కుమారవర్ధంబు లక్షయుంబదివేలు. వారల

నొక్కాక్కారికి లక్షమంది ఒంట్ల నేర్పాతేంచి యుంచిన, వారు
లంకాధులలోఁ గొందఱును నగరుచుట్టును గొందఱును మఱి
కొన్న చోట్ల మజ్జిందఱును గుంపుగూడి తిరుగుచుండురు.
అయినను బ్రీహ్మదులకై సను సాధింప వలనుపడని లంకాపట్ల
ణము విరాచేత సాధింపఁ బడఁగల్దమ. కావున మిం వేవేగ

సముద్రీనిం బ్రాహ్మించి సముద్రిబంధనంబు సేయవలయు సనిన
సంత మహాంద్రీపర్వతంబు డిగ్గి సముద్ర ప్రాంతంబున విడిసి
జాంబవదంగదసుషేణానీలమైం నాది వనచరవీరులచేత నలు
దిక్కుల యందుంగల పర్వతంబులును వృక్షంబులును బాషా
ణంబులును దెస్సించి కడలి కట్టం గడంగిన. 35

శా. కూపారుండును సంతసిల్లి జలజాత్మం జూచి మిన్నంది స.

ల్లాపం బుక్కతి బొంగఁ జూచి విరసోల్లాసంబున్ల రాఘవ
క్షౌపాలుండును గోపముం గదుర నీగర్వంబు నాచేత వ
మైన్పోనిప్పడటంచులక్కులుడువిల్లందియ్యుబెన్వీకతోన్. 36

మ. పరపోద్యత్కుటిలాక్కతిఁ బొములు చూపటంగళోణాప్రభో
త్కుర రేఖలునుగొల్లులన్ని గుడు గోదండంబు చేదాల్చిభూ
వరవంశాగ్రోసి రాముడుభూతముగావా రాశమీదణ వడిఁ
శరజాలంబులుపేర్చి వేర్చియుటయునిచ్చుక్ బ్రాణభీతిన్ వడిన్.

క. రామునిమెదుట సముద్రీడు

తా మానవరూపుఁ దాల్చి దైన్యము దోషఁ
రామునకు మొక్క యపు డా
ధీమంతున కనియె నిలచి తేజం బెనగఁ. 38

ఆ. ఇంక సేల తడయ నినకులాథీశ్వర !

కపులు బంపి వేగఁ గట్టుమయ్య
కట్ట గట్టి దాటు కమలాప్తకులచంద్రీ !
నీమ కీ ద్రిలతకు సెలవు గాగ.

39

వ. మిమ్మను దరిసించుటకు మిన్న १०८ బొంగితి నింతీ
యకాని కషటోపాయంబునఁ బొంగినవాడను గా ననిన రామ
భద్రిందు కరుణాసముద్రిందు గావున సముద్రినేప్పటి యిల్ల
యుండ నియమించి వానదులం బనిచిన. 40

క. రాముని షంఖునఁ బ్లవగ్
స్తోమం బ ట్లరిగి యరిగి దౌ డ్డస్కోండల్
క్షేమమునఁ దెచ్చి జలనిథి
రామాజ్ఞను వైచి రథిక రభసం బొప్పుక. 41

వ. ఇట్లు వానరవీరులు ఒర్యుతపామాణ వృక్షజాతంబులు
లక్ష్మోపలక్షులుగాఁ దెచ్చి వారాళిం బడవైచి తమ్ముభగుభథ్య
నంబుల కుప్పాంగుచు బ్రిహ్మాండభాండంబు బ్రిద్దలగున్నిల్లుగా.
నార్యుచు నటపోనంబులు సేయుచు గంతులు వెట్లుచు వెక్కి
రింపుచుఁ ఒరువులైత్తుచు మున్న దెచ్చివై చినపర్యుతాదులనెల్ల
దిమితిమింగిలములు మ్రింగ నా సమయంబున. 42

ఆ. తిరుగ దెచ్చివైనఁ దేలిరామందుట
నాత్ములోన సహశయంబు నోంది
రాజసింహలఁ డపుడు రత్నాకరునిఁ జూచి
యదుగుట్లయుషు వేగఁ నాతుఁ దనియై. 43

సీ. రావణుపంపున రాలైలై జేపలు
మ్రింగుమండై గదయ్యు మేదినీశ!
తిమితిమింగిలములు దిరుగుచు నాయంము
మండి రావణుపంపు నోనరజైయై.

నలుడు కట్టినఁ గాని నిలువ నేరదు కట్ట
 నలునఁ బంపగదయ్య సలిననేతో!
 యని సరిత్వతి సెప్పి యవ్వేళ జరిగిన
 ఏరు లిచ్చట మహా వీర్యమునను

తే. పర్వతంబులు తేరుగా భానుకులుని

పంపుచేతను వారథిఁ బరుగ వేగ

నలుడు నాపొర్చిదె పదియోజనములు గట్టి
 నంతలో సూర్యుఁ డస్తాదిఁ కరుగుచుండె.

44

వ. అంత సూర్యుఁ స్తమయం బగుటయు వాన రేంద్రులు
 తమ బలంబులంగూడి వేగునందాక సేతుబంధనంబునకుఁ గా
 వుండి రంత సూర్యోదయం బయినవెంటనే మహాబలశాలి
 యను హనుమంతుండు సుపేతూదిఁ కరిగి యానగంబుపొంత
 నున్న హేమకూటంబును నాగపర్వతంబును సెంహాచలంబును
 నగు మూడు కొండలు వాలపాశంబునం బెకలించి నిమ్మ
 పండ్డమాడైఁ బూలబంతుల వంతున నెగర్చువైచుచునే తెంచి
 నలుని కండిచ్చిన నాపర్వతంబులు మూడును దొంబదియో
 జనంబులు నిదుపుగలియండ నిచ్చియంధున శతయోజనములు
 నిదుపును దశయోజనంబులు వెడల్పుగా నీరథిని బంధించి
 నలుం డా వార్త రాముని కెఱింగించిన తోడనే యతండు
 లంక లగ్గలు పట్ట నుద్దోగ్గించి పనను నుత్తరపుగవను జాంఢ
 వర్ధతుఁ బడమటిగవను గవత్తుఁ దట్టేణపుగవను హనుమంతు

దూరుపు గవనుఁ బట్ట నియమించిన వారలను లంకాపురంబు
లగ్గలకుం జొచ్చి రాత్మనుల నుగ్గుసూచంబు గావించుచుండ
హాత శేషులు పరుగెత్త యావింతయంతయు రావణున కెఱిం
గించిన నతండు చింతాక్రీంతుడై దేవాంతక నరాంత కాతి
కాతికాయత్రిశిరోమహాతర మహాపూర్వ్యదుల రాములక్కు
ఇలం జంపి వారిశిరంబులు గౌని రండని పనుప వా రనుగు
దెంచి ఘోరావావంబునం దమశిరంబులె రామ లక్కుఇల
బాణంబుల కర్మించిన వారిలో జావక మిగిలినయతికాయుం
డరుగుదెంచి తండ్రియగు రావణున కిట్టు లనియే. 45

శా. దేవా! భానుకులావతంనుడు మహాధీనుండు రాముండు బా
హావిర్మాతమహాప్రతాపమున దైత్యవార్ణతముఁ భూరిషీ
రావేశంబునఁదుంచెబో మనమునం దాశ్చర్యముఁ భీతి
యున్దిష్టపణ వేఱ వచింపనేల యికఁ దద్దోరప్రతాపో
స్నాతుల్. 46

వ. అని యతికాయుడు విన్నవించిన నుల్కిపడి కుంభ
క్రూని మేల్కొలుప బనిచిన నతండును లేచి యావులింపుచుఁ
బండుగీటుచు లయకాలమృత్యువు వోలె నేతెంచిన నటి
యనుజుం జూచి దశముఖుం డీఱు లనియే. 47

క. అనిలో నీ వారాముని

ననుపమబలజాలి యైనయనిలతనూజుఁ
ఘనుఁ డగు లక్కుఇలఁ గూలిచి
విను, వారలతలు గొంచు వేగమ రమ్మా. 48

వ॥ అని యనిపిన.

49

స్తోత్రమృదంగాది భీమవాద్యధ్యాన

ములకు సముద్రముల్ పొంగి పొరలు

గపులపాలికి లయకాలుణో యనుచును

వినువీథి దివిజుం నెఱచి తొలగఁ

నతికాయుండును మహాహంకారమున వేగ

వెనువెంట రోషప్రివుల్ తైఁ జనగఁ

గుంభకర్ణుండు కాకుత్ సుపై బోయిన

దత్తైఁ త్తుర సముద్రములరీతైఁ

తే॥ గదిని యినువురుఁ బోరాడు గడగుటయును

గపులు వేవేగ వచ్చిం విపులశక్తి

సాధ్యగంధర్ఘపతులైల్ సరభసమున

జూచుచుండంగఁ బోరిరి సురుచిరముగ.

50

వ॥ ఇట్లు పెద్దయుం బ్రాహ్మద్ద వీరావేశంబును బోరుచుం

డు గుంభకర్ణుండు విజృంఖించి ఒలంబుల కుఱికి దిగ్జకర్ణపుట

స్ఫురితంబుగా నాచ్చుచు వాసరవీయల నసంఖ్యంబుగా మ్రింగు

తుకుర గడంగిన రఘువీరుండలిఁ బ్రహ్మప్రశ్నంబు ప్రియోగించి

వాని శిరంబును దునుమాఁఁ; నంత నతికాయుండు తన పిన

తండ్రిపాటున కలిగిన రాఘువేందుర్మిని కథిముఖంబుగా సిలిచి

దివ్యప్రశ్నంబులు ప్రియోగించుచుండ లక్ష్మీషుం డడ్డుసాచ్చి

వానాప్రశ్నంబులు ప్రియోగించి ఘోరంబుగా యుద్ధంబుసేసి

కడపట వారుగూ ప్రంబు వింట సంధించి విడిచిన నది యతికా
యుని శిరంబుం దుర్మించే; నంత హతశేషులైన రాక్షసులు
కాందిశేషు లయ రావణుం జేరె. 51

శే. దేవ! దేవాంతకుఁడు సచ్చె దీననృతీఁ

గుంభకర్ణుంకు సమసేను ఘోరలీలఁ

గెణువ నతికాయుడును మృగే దీని కింకఁ

ఖాని ప్రశికార మొనడింపు భూరితేజి! 52

వ. అని విన్నవించిన మండివసి రావణుం డింద్రీజిత్తుం
చంపిన నతం డాగ్రోహంబున, 53

క. పరవీరులు పై వై శ్యాము

నరుచే గొన్నట్టే చాపనారాచములుఁ

బరిఘుయు బ్రిహ్మాత్మముఁ గొని

దుర మొనడింపంగ వచ్చె దోర్భులశక్తిఁ. 54

వ. తదనంతరంబున. 55.

క. తండ్రోనతండులుగాఁ

జండాశుగనమితీఁ బఱపి శైలశరాళీఁ

గాండుయుంబుగఁ జేముచు

భండన మొపరించె దైత్యపతిపుత్రుండుఁ. 56.

సీ. మిశ్నుక రాకునౌష్ఠుల్మిలవిశ్వాదను

జ్ఞావగ్నసేనులమిందు జాపులశక్తిఁ

బ్రిహ్మాత్ము విడురింపుఁ బుట్టతన్నాఢంబుపుఁ

బఱు తెంచి వామర ప్ర్యుతప్రిమిందు.

బ్రిహ్మమంత్రిజ్ఞానపరులైనవారి ని
 ర్భుధంబుగాఁ జ్యోతి షట్టి క్తులు
 తక్కినవారల నుక్కడంగించినఁ
 గనుగొని యమఁద్రికంటుండు

తే. వైర మెల్లను నేటిషో, దీఱె ననుచు
ఖించి కెరలుచు విల్లెక్కుడించి పొదలి
శాంతతను బొంది రాక్షసచక్రవర్తి
కడకు నేగెను వడి ముదుగొముకుగుచు.

57

క. ముసినాయక వినుమండలు
దనమనుమలపాణు దెలిసి తన లోచ్చదానే
కనుగొనుచు జాలక పోయెన్న
యసంగను నపరాభిలోన నరుగైదు గుర్తింకే.. . 58

క. అరవిందభవని కరుణను
పర మందినవాయుసుత్తము వసుమతిమాచడ
మతి ఒప్పుమంత్రప్రపంచున
బిచు దె యున్నటి యథమిథిష్ఠులు కొకట్టుక.

వ. త్రికూట దక్కివా రెల్లరును మూర్ఖాగత్తులై చచ్చి
నయట్లు పడియున్న సమయంబున వాయునుతుండును విభీషణుం
దునుదమలో నెవ్వురుపచ్చిర్లో నెచ్చినవా రెవ్వలో విచారిం
పం దగుసాని మహారాజ్యాధికారంబు వథును నింగలప్పు గొఱ
వులు పట్టుకొని ర్ఘారంగంబుఁ గలయ శోధింపుచుపచ్చి శర
తల్పుంబువనున్న జాంబుపంచనిం గని విభీషణుం డెలునియే 60

క. భూలూకేశ్వర! వానరు

లైలను నృపవరుల్తోడ నిలమాదను మూ
ర్చిలియు జచ్చియు నున్న
రొల్లంబోవుచును దీని కుపమ యెటన్ను ॥

61

అ. అప్రదు జాంబవంతుఁ డసురేశ ! నీనంకఁ

గన్న విచ్చి చూడఁ గానరామ
వాయుసుతునిమేలువార్త నా కిష్ఫుడు
చెవులు సోఁకునట్లు చెప్పా మయ్య.

62

ఖ. అనిన విని హనుమంతుండును.

63

చ. పదములఁ జేరిమొర్కుచును బాణియుగఁబును మోడ్చిస్తే
కృష్ణ, బ్రీదికినవాడ నన్ను నతిప్రీతిని చేరగఁదీసి నీవిటు
బ్రీదికితి గాన నీకతనుఁ బార్ధ వముఖ్యునిసేవ లన్ని యుక్ బ్ర
దుకునిజంబుగానిపుడు వావనియంచుభ్రియంబుసేయుచు.

ఖ. వినుము వాయ్మునంథనా ! యాలవణసముద్రఁంబు
దాట్లే హిమవంతంబును నిషథాచలంభును గడచి మేరుతైలం
బును వెండికొండయును శ్వేతపర్వతంబును నతిక్రీమించి ఘృత
పాగరంబులంఫుంచి దోర్చిణిదిమధ్యంబునందున్న యోషధ శిఖ
రంబునం గలనంజీవన్యాది దివ్యోషధంబులు గానివచ్చి రాఘువ
పీతిగా సైన్యంబులప్రాణంబులునిలిపి కీర్తినడయు మనిషార్థిం
చిస నియ్యక్రూని. వాయునందనుండు వాయువేగ మనోవేగంభు
లం జని జాంబవంతుండు సెప్పిన దివ్యోషధాచలంబునే కొని

వచ్చి సకలసైన్యంబుల ప్రాణంబులుగాచి నిమేషమాత్రింబున
నట్టండ తొల్లింటి యునికిషట్టుననె నెలక్కాల్పివచ్చేనప్పాడు. 65.

క. ఇను ఉదయపర్వతంబున

గనుపట్టినఁ దెల్ల వాఱ గపిసైన్యములున్
జననాథుఁ గాంచి మొర్కిస్తరి
జనపతియును వాయుసుతున్ని సంక్లాఘించెన్. 66.

వ. అంత నింద్రీజిత్తుపరాక్రమంబునకు సంతోషించి
నిజంబును గల్ల యును దెలియుటకు రావణం డనుపఁ జారు లే
తెంచి యత్సౌహంబుతో యుద్ధసన్నద్దులై కెరలుచున్న వాసర
బలంబులం గనుంగొని మరలి చనుదెంచి రామచంద్రునిచలం
బున్న తెఱంగెతెంగించిరి. అదివిని కలంగియుఁ గలంగనిభంగి
నాశ్చర్యంబున్నంది రామలక్ష్ములులై కే గుంభవికుంభాశ్రవాక్
ప్రజంఘు శోణితాత్ములం ఛంపిన వారును యమతమచలంబుల
తోడఁ గరి తురగ రథారూథులై వెడలి సంహనాదుంబులు
సేయుచు వానరసైన్యంబులై గపిసి శరవర్షరథులు గురియుచు
బరిఘులం జక్కు సేయుచు నడివుంబుల వేరీయుచు ముగ్గరంబులం
జెందుచు మునలంబుల మోదుచుడఁ గరులచే మట్టింపుచు
మరంగమములచే ద్వార్కిసంఘుచు రథంబులం దోతి వెంపర
లాదుచు మహాపావంబు. సేయుసమయంబునఁ గపిబలంబు
లడరి గిరివర్గంబులు దరువర్గంబులు ననర్శంబుగ్గెకొని వృత్తి
ఘుటించి సోరాదుసప్పాడు.

- క. తేంపునఁ వాలికుమ రుఁ డ
కంపనుఁ డనువా డెదుర్పుఁ గనికోషమున్
గంబింపుఁ బట్టి వానిని
జంచెను వత్తంబు పొడిచి సాహసపృతిన్. 68
- వ. అష్టవ్యాధు. 69
- ఖ. కనుగొనికోణికితాత్ముడు సకంపన్ ప్రాణము గొన్ని వాలి నం
దనునిపయిం గడుం గీలిసి తార్కానితాఁకి రథంబు దోలినఁ
గనలుచు నంగదుంపు తురగంబులతోన రథంబు నుగ్గుగా
దనుజునిమిఁదు దానుతెకితన్నిన వాడుమను లెనేలపైన్.
- ఆ. అత్యాదు నేలఁగూల నాప్రిజంఘుండును
ఘునుడు భూపనేతుర్మీఁ డెనసి వాలి
కొడుకుమిఁద రాగుఁ గోపించి మైండుండు
ద్వివిదు డంతలోనె తేంపు మిగిలి. 71
- క. దనుజులు దోలు ప్రిజంఘుండు
గనుగొని యంగ్గాలినుతునికటములు పొదువున్
గనలి నిశాచరుశిరమును
ఘునతరదృథముట్టుఁ బొడిచి కడమై ధరకున్. 72
- సీ. ఘునుడు ప్రిజంఘుండు కదనంబులోఁ బట్ట
నత్తుయిటటుడు లక్షుఁపొస్సుఁ డంత
గడుగొని ప్రీసిన ఘునతలోఁ గుప్పించి
భుజశ క్రి నాతనిఁ బొడిపిఁ ఫట్టు

కొనిపోవునప్పుడు కోపించి యన్నుకే
శైఖితొత్తుడు వచ్చి శూరుఁ డగుచు
విడిపించుకొనుఁ జూడ వడిగ మైందుడు డాసి
కలన యూపాత్తుని గదిన పోరి

తే. సాహసంబున నొఱలంగఁ జంపుటయును
శైఖితొత్తుడు ద్వివిదుని జూడిఁ పొడువ
నతుడు మూర్ఖిలి తెప్పిరి యసురుఁ బ్రట్టి
శిరము కూలంగ నడిదంబుచేత వేర్చును. 73

తే. శైఖితొత్తుడు పోరిలోఁ జూర్న మయును
గుంభుఁ దప్పుడు కోపించుకొనుచు వచ్చి
ద్వివిదు సెదుతొపుల్లు నాటుఁగఁ దీప్రిశరము
లేస వడిఁ జంపె నాజిలో నేమి చెప్పు. 74

క. తమ్మునిపాటు గనుంగాని
పులమ్ముని పైంచుండు కుంభు సురుతురముష్టుకు
అంమ్మునుఁ బొడిచిన నతుఁ డో
క్రుమ్మునుఁ గూలంగనేసె వమరులు దలక్క. 75

ఉ. అంగదుఁ ఉంతుఁ గుంభునిశతాంగముపై నొకపర్ముతంబుభూ
మిం గలయంగ వేర్చుటయు. మేదినికిం నడిదాటి వాలివు
త్తుఁంగవిడైత్తుఁడ్రుఁడ్రుఁ మసలంబున ప్రేయన్నచ్చ
త్తుఁ, కంగని వజ్ఞిపాత్తుఁడు సగర్వముణ్ణ దగ కూడె
నార్ముచుణ.

మ. అట్టి యవసరంబున.

క. కాలాంతర రుద్రీలతో १

బోలుపు డగు కుంభుఁ డపుడు భుజబలశ క్రిం
వాలికుమారుని ధర్మై २

సూలుగ వడి వేసె నై దుకోలలచేత్తు. ७८

వ. ఇట్లు వాలికుమారుండు కుంభునిచేత బాణావీడితుం
డై పదుటు యెతెంగి రామచంద్రుడు వానిపై సుగ్రీవజాంబ
వద్దనుమదాదులం ఒంపిన. ७९

క. వారంద రథిపునాజ్ఞను

భూరుహములు గిరులు గొనుచుభువనము లదర్క

బోరన నార్యుచు గుంభుని

దారస్తై వేర్సి రంత దర్శనధత్తులై. ८०

క. వారలు వేర్సినతరుగిరు

లారయు డను దాకఁతుండ నవితునియలుగాఁ

గూర్చిరాత్రుంబులు దునుముచు

నారసముల వారివారి నాటుగ నేసేణ. ८१

క. ఏసిన గుంభుని రవిజుం

దాసనుచుమునందు నేసె నద రంటంగా

వేసినఁ గ్రీమృషి రవిజుని

గౌసేల వక్షరంబు పొడుపుగా నిలు ఒడియెఁ. ८२

తే. మూర్ఖ తేటి యారవిజుఁడ యోషుముషై

ప్రాని దైత్యనిఱొమ్ముపై ३ బొడువ నంత

శరధి మథియించుమందరాచలముమాడ్చి.

ధీరత యడంగి దిరిరు దిఖి పడియై. 83

ఉ. కుంభుడుగూలినంగని నికుంభుడుదాటబరిఫూయుధంబునం
రంభ మెలర్పు దిరిపి) దినరాజతనూజునిషైకి రాగ బల
సంభ్రమ మొప్ప వాయుజుడు శోర్యముగన్వద నడ్డమెనది
కృంభిగముల్కలంగఁగనగొబ్బనవక్షమ్మువై చెనార్పుమన్.

క. వేణైన పరిఫూయుధ మది
వీసము నాటంగలేక విత్తిగిన మగుల్క
గాసిలి దైత్యుడు పవనజు
నాసమయమునందు నేసే నడిదముచేతనే. 85

తే. అంత హనుమంతు దుగ్గోదై యనురగణము
నందు వాలంబు దగిలించి యాకసమునఁ
దిరిపి ధరణీతలంబునఁ దేవిష్టగ్గాటి
సంహనాదంబు జేసే నచ్చేరువు గాగ. 86

వ. అట్టి సమయంబున. 87

క. హతశేషులు ఘుటకర్మని
సుతు లాహావభూమి దెగినసుద్దులు లంకా
పతి కెఱిగించిన దుఃఖో
న్నతుడై యొక్కింతతడవునకు నిట్లనియెన్. 88

తే. మనకు గలయటిభాంధవగణము సుతులు
బొరలు బురివారమును గంధకరులు హరులు
గుట్టిలకపియూధములబారి గొఱియులగుచు.
దెగిరి ముషముట్టు నేటితో దీవ్రీగతిని. 89

వ. అని చింతింపుచుఁ గొంతవడికి దైర్యంబుంగాని, 90

క. దైతేయవల్లభుఁడు గదు

ప్రీతిఁ మకరాత్ముఁ జూచి పృథుతరశ్ కీఁ
మాతండ్రీ ఖరునిఁ జంపిన

దూతనిపై సూడు వేగు మరుగు మటున్ననే. 91

శీ. సింధురరథభట్టసైంధవంబులతోడు

దఱ చైన పట్టుఛత్రీములతోడు

ఒటుహాథేరీముఖ్యాఁహలవాద్యములతోడు

దట్టంపునానాయధములతోడు

వందిమాగధసూతబృందస్తుతులతోడు

గెరలాడు బిరుదు చైక్కెములతోడు

బహుళకాహాశంఖాభాంకారములతోడు

రాజులునవచామరములతోడు

తే. నడిచె దిగ్ంతిభూదారనాగకూర్లు

కులనగేంద్రీయుతముగ భూతలము గదలు

బదరజఃపాల్చి సంఘన్నభానుఁ డగుచు

దత్తుఁ దైనట్టిమకరాత్ముఁ డాత్తుణంబ.

92

వ. ఇట్లు భయంకరాకారంబుగాఁ గదలి వానరపీదుల
తోడం దలపడి పోరాదునెడ వానరబలంబులు తలచెడి పాఱు
ట గని రాజుంగవుం డోహో వెఱవకుఁ డని తన మతువున
కుఁ మరలించి మకరాత్ముఁ దేఱిచూచి చండకాండముల తం
డంబులు ఖండించి హరుల శరంబుల పాలుచేసే రథంబులను
సారథులతోడంసూడుఁ బృధ్యం గలిపి బలంబులు జలంబునఁ
తఱిమి సింహనాదంబు చేసినం గినీసి మకరాత్ముం డీట్లునియె. 93

క. మాతండ్రి ఖరునిఁ జంపిన
నీళో యుద్ధంబు సేయ నేఁ డిదె కలిగె
నాతీవ్రి నిశితసాయక
పాతంబులపా లొనర్చుఁ బగ్గీఱ నినుఁ. 94

మ. అనిగోవ్వుక్కు లువల్యుచుఁ గరలితీప్రాస్తుంబులా రాముపై
దనబాహోబలశక్కి నేయఁ గని కోదండంబునన్ దప్పుచుఁ
వనజాప్తాన్యాయుఁడేనె వానినట గీర్వాయుల్ ప్రశంసంపగ్గా
దనుజం డేనెను రామభూవిభునిపై దద్వాణ జాలంబులకు.

క. ఆశరము లుడిపి మఱియెక
యూషగమున వానిచాప మపుడు దునిమి యూ
దాశరథి రథము పొడిగఁ
గౌశలమున సేయ వాఁడు త్యాసలి కుఱికెన్. 96

అ. ధరకు నుఱెకి దుష్టదెత్యుండు గదఁ దీపిపి
భానుకులుని సేయ దాని నొక్క
విశిఖముననె తునిమి వేగంబె విభుఁ డగ్గు
శరముఁ దొడిగి వానిశిరముఁ దుర్మించె. 97

క. ఆమెద మకరాష్టుఁడు రిపు
సాయకములు దూఱనాటి చచ్చుట విని టై
తేయుఁడు గుండెలు వగులఁగఁ
చాయనిడుఁఖింబు పాలుపడి చింతిల్లె. 98

వ. శ్రుట్టు చింతాకార్పింతుండై క్రాంతతడ వృారకుండి
మేఘనాదునిఁ గనుంగొనియె. 99

క. అక్కట! నీవును నేనును
దక్కుఁగ మఱి తక్కినట్టి దశములు దెగుఁగఁ

నొక్కుకపీయైనఁ గానీ
యక్కడ రిప్పులందు నోచ్చిరనగా వింటే. 100
వ. అదియునం గాక. 101

స్థి. నాగపాశంబున నో డ్రెజిలో బడ్డ
ప్లావగు లీరీతిని బ్రిమశు. తెట్టు
బ్రిమ్మిత్తుమునఁ గూల్పఁబడి థాత్తి యెడఁబాసి
పోయిన కప్పులెల్లఁ బుట్టుతెట్టు
కుంభకర్మడు సావఁగొట్టిన వానమల్
చెచ్చెర జీవించి పచ్చ తెట్టు
అతికాయుఁ దడగించినట్టి కీళబులంబు
క్రీమ్మాళుఁ దోసెల్లఁ గలుగుతెట్టు

తే. రాముఁ డెస్సుంగ సాదినారాయణండై
వనచరావభు లెల్ల దేవతలు మున్నె
కాన లేనైతీ నీరీతిఁ గదనమునను
వారి గెలువంగ సవ్యారివశము చెపుమ! 102

వ. అని దీనాలాపంబు లాముచున్నఁతండ్రికి నమస్కరించి
మేఘునాదుండు మేఘుగంభీరవాక్యంబుల మఃఖోషశమనంబు
చేసి నేటితోడఁ బగసాధింతు నని పార్మగల్భుంబుగఁ ఒలికి
యనిపించుకొని గజవాజిశతాంగాదులగు చతురంగబులంబులు
గూర్చుకొని చత్రిచామరంబులు పిక్కటిల్ల స్తుమ్మసంబు నే
యుచు లంకాపురంబు వెడలి సంగ్రామరంగంబునకుం జని
తనబులంబులఁ, జక్కార్మికారంబుగా నిలిపి తన్నఁధ్యంబున రథా
వతరణంబుచేసి రక్కాంబగంభమాల్యంబులు ధరియించి లోహా

పాత్రింబును కృష్ణసర్వరక్తంబు నించి తర్వాణంబు చేయుఁచు
దద్యాధియు క్తం జై నశోమంబులు సేయుచుండునెడ నొక్క
కృత్తిప్రత్యుంత్యంజై నిలిచి మెచ్చితి వరంబిచ్చేద వేడు మనిన
పతండు తా నాకసంబుననుండి భండనంబు సేయునెడ గపుల
కుం గానరాకుండ నంధకారంబు గావించిన సేను వారీని
జయింతు నని పార్థించిన నియ్యకొనియె; సంత మేఘునా
చుండు నభంబున కెగసి మహాంధకారభాణంబు వేసిన
థానంజేసి పెంజీకటిం గపివ జీకాకై పాఱుచున్న పానరు
లంగని వాయునందనుండు శ్రీరామచందుప్రాప్తిశో నిట్లనియె. 103

క. వాయువ్యాప్తముచేతను

భాయము జు మృంధకారభాణభిశైషం

భీయెడ సేయుఁడు శ్రీరఘు

నాయక! యుని ఫిన్నవితప తప్యుచు పంత్వు.

104

క. విల్లెక్కువెట్టి మారుత

భల్ల ముసంధించి లివిచి పార్థివు డలుక్క

బెల్లార్చి యేసె గగనం

బెల్లన్న వడిఁ తూలు దైత్యు లైలైపై గూల్క.

ఆ. రాజతిలకుఁ డుంబరమ్మున కెగయంగ

వాముశరమ్మ దౌడిగి వేయు దుడవై

మాయశక్తి దౌలగిపోయున నంతల్లో

మేఘునాదు డుర్యోధన బడియై.

106

చ. పడియును మేఘునాధుడును పర్యులు బెగ్గిల నుగ్గిభాణముల్ని!

తొడిగి ప్రవంగ సేసప్పథ్యుఁ దౌరమ్మగా నడరింపనంతట్టు

జెడజెడ నార్చి మారుతివిభీషణు లుగ్రోత దానవావళిఁ
బూడిపొడిసేయలక్కుఖుడుపూనికనాతనిదాఁకెనార్చురుఁ.

క. అంతట దానవసేనలు

పంతము చెడి తలలు వీడు బారంగని తా

సంతయు వెఱవకుఁ డనుచును

గుంతము ద్రీప్యాచును దై త్యకుంజరుఁ డంతుఁ.

శా. సామిత్రీం గని గర్వ మొప్పుఁ బలిక్కు శౌర్యంబు సంధి
ల్లగాఁ నామిఁదం బఱపింపవచ్చితివె నానాగాస్తు సంఘం
బుల్లుఁ | నే మిమ్మందఱుఁ గట్టుటల్ మఱచితే నేడైను
జింతింపుమిఁ సీమాన త్వు విశేషమొల్ల మదిలో నిక్కం
బుగా లక్కుఁ!

ప. అని బాణప్రియోగంబు సేసిన.

110

క. వానిని ఒర్పితిశరములు దాఁ

బూనిక సంధించి తుర్మించి భుజబలశ క్రీఁ

దానవుని మూర్చు వుచ్చెను

భానుకులుం డంత నొక్క బాణముచేతుఁ.

111

ఆ. ఇంద్రీజితుఁ డప్పు డినకులోద్భవునిచే

మూర్చునొంది తెలిసి మూర్చుగతిని

థూసమానమైన బార్ధిణత్రియంబున

నతని నొవ్వు నేసి రూర్చు నంత.

112

సీ. సామిత్రి తా వాని చ్ఛాపంబు నడిమికి

ఘునతరాస్తుంబుచే దునుగు నేసి

వదిబౌణముఱు వాని బాహుమధ్యంబున
గాటంబుగా వడి నాట నేసి
తురగంబులను నాల్గు తూపులు దునుమాడి
సారథి నొక్కట సంహరించి
శరవృష్టి గప్పిన సురవైరి కోపించి
కాద్రివేయూప్తుసంఘంబు లేయ

తే. గరుడశరమును నునిమి లక్ష్మీపుడు కినిసి
వడి గుబేరాప్తు మతనిష్టై వైచె నసుర
దాని దునుమాడి వేగ నైందాప్తు మేసె
నరవరుడు దాని యూమ్యబౌణమును దుర్భించె. 113
వ. ఇట్లు తుర్భించిన. 114

క. వరుణాప్తంబును నేసెను
సురరాజువిరోధి రాజునూనునిమిందు
గర మలిగి రాముసోదరు
డరుదారఁగ దాని దుర్భించె నైందాప్తుమును. 115
వ. మతియను. 116

తే. కనలి దానవు డతనిష్టై గంధవుష్టు
సమితి నొప్పెదుగంధర్వశరముఁ దోడిగి
వేరీయు కోపించి దశరథోర్వుపసుతుడు
ఖండశశిబౌణమున దాని గం డడంచె. 117

వ. ఇట్లు గంధర్వశరంబును దుర్భించి యంతటం బోవక
దేవేంద్రుడు త్రంబైన భుజగాప్తంబు వింటు సంఖించి వేదంబులు
సత్యం బగునేసి రామచందుర్భిండు ధర్మాత్ముండైని యిందాప్తి
బృందారకదోషో యైన యింద్రజిత్తునిశిరంబు నీశరంబుదుర్భిం

చుంగాక యని వానిపై లక్ష్మింబు చేసి ప్రీత్యాలీధ పాద
పుండై నిలిచి కర్మాంతంబుగాఁ నిలిచి దిగిచి యేసెన నదియును
గాలానలాభీరజ్యాలాజాలంబు లుప్పుతీల్ల గగనంబునం బఱ్చెంచి
యక్కాఱుకురక్కసుని శిరంబునఁ దుర్మించిన,

క. కనుగొని దేవత లందఱు

దను బొగడఁగ మరలి రాముతమ్ముడు విజయం
బున వచ్చి మెర్క్క నాతని
మనుఁఁడు కోగిలించి మఱి యిట్లనిమెన్.

క. నీచేత వీఁకు తుర్మింగుట

భూచక్కిం జెల్ల మేలు పొందెను వినుమిా
నాచేత దళముఖుండును
నీమడు తెగు చెల్ల నిజము నిర్గులచరితా! 120

వ. ఇట్లు సాముత్తిఁచేత నింద్రజిత్తు తేగ నని చెప్పిన
వారదుని వాల్మీకిమహమునీందుర్మిండటమిాది కథావిధానంబెట్టి
డని యదుగుటయు,

క. జలజాక్ష! భక్తవత్సు!

జలజాసనవినుతపాదజలజాతీ! మధ్య

జలరాళి భవ్యమందిర!

జలజాకరచారువాంస! జాపకీనాథా!

ఇచ్ఛ్యము. ఇది శ్రీగారీశ్వరమర్పినాడల్చ గురుజంగమార్చున
పేసోద సూర్యిజ్ఞవినుతకవితాంచముత్తు రాతుంకూరి కేసన
యాఁ సెట్టితనయు మెల్లనాముఢేయవిరచితంబైన శ్రీ
రామాయుషు మహాకావ్యంబువందలి యుద్ధ
కాండమును బథమాశ్యాపము

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. అమలినశుభచారితాప్రా

కమలదశసమాన నేత్రీ కౌశికమితాప్రా!

ద్వైమణికులవార్షిసోమా!

సమదానురజనవిరామ! జానకిరామ!

1

వ. శ్రీనారదమహముసీశ్వరుండు వాల్మీకి కెఱింగించిన
తేఱింగెఱింగించెన నాక్షరింపు మట్టు.

2

ఆ. చారు లసుగుదెంచి సెఖుతీర్పిచే నిందాప్రా

జిత్తుఁ దీంతె ననుచుఁ జెప్పుటయును

బంక్రికిముఖుఁడు సుతుని బలుమాఱుఁ దలచుచు

వగవుఁ బుచ్చె నెల్లవారు వినఁగ.

3

వ. ఇట్లునేకప్రాకారంబుల గుమారుం బలువరింపుచు
ఘుణిథింపుచుఁ గొంతెతడవున కూడిట్లి దైర్ఘ్యంబు నూరుకొల్పి
కునకుమారుం జంపినవాపిని నే డవశ్యంబును పంగ్రాము
రుంగంబును జంపుదు నని నియమంబుచేసే తత్త్వాంబ.

4

సీ. శ్రేష్ఠసన్నిఖ్యాభముల్లో - సామజంబులతోడు

నమిలింగము గులువురులతోడు

గాంచనోజ్యేయ్యలుఁల్లో ఘుసుర్ధంబులతోడు

చ్ఛిన్నిలేని ఘుషములుబులముతోడు

గిమార్గురువర్లోదు కేతనయులతోడు

దఱ్మపైన వెట్లుఁఫత్తీములతోడు

భేరీమృదంగాదిపృథువాధ్యములతోడు

వరశంఖు కాపాపుధ్వములతోడు

తే. బాదఫుటునచలితోర్ధైభాగుఁ డగుచు
వనధు లెల్లను బిండిలిపండు గాగు
సడిచె లంకేశుఁ డధికపన్నా హమును
రామచంద్రీనితోడను రణ మెనర్ప.

5

మ. కర్మింకారములుఁ ముహజవతురంగవార్థత హోమావతుల్
వరకోదండనినాదముల్ నుభటదుర్వారాటుషాసంబులుఁ
గురుశంఖోజ్యైలనాదముల్ దశదిశాకోశంబుకానోక్కుటై
పరగస్పంక్తిముఖుండుదానడిచెనోపస్సాట్నిశాష్ట్యుసుఁడై.

ప. ఇట్లుచతురంగబలంబులు గొల్పు లోకవిదార్థముం
డగు రావముండు సమరంబొనర్ప నరుదేరం గని రాఘువేశ్వరుం
డతనికి దండనాయకులంబనిచిన వారును దదుగిరిపామాణపా
ణులై మెదురు నడిచి సింహానాదంబులు సేయ నుభయ బలం
బులుం దలపడి పోరాఫుసమయంబున నమర్వైరులు శస్తోర్పు
వర్షంబులు గుర్తియించి నోప్పించి నంత వానరవీరుఁగా మరల
దానవులపై బామాణపాదపంబు లడరింప నరిచలంబులు వితెగి
పికాపికలై పఱచున తైత్తిఁ బంక్తికంఠరుం దుడగుఁండై కెర
లుచుఁగ్గురనారాచంబులు చాపంబునందొడిగి పనసపవనతన
యునల నీలద్వివిధశరభకుముద గజగవము గవాక్ష గంధమాద
నాంగద మైందాదుల నోక్కుక్కరిఁ బదేసిబాణంబుల గుది
గొన నేసిన విఱిగి యగచరసేనలు సురుగు నయ్యవసరంబున.

క. చేరి వినూపాత్ముని డగు

తేరిపయున నోక్కుక్కాండ ధీరతతోడణ

శూరజుఁ డప్పుడు మిక్కెలి

శూరత్వం బడర నేసి చూర్చుము సేసెక.

8

ఆ. రథము విజీగినంత రణమధ్యమున నొక్క
వారణంబు సెక్కి వచ్చునెడను
వాలిక్కాడుకు దాని పటురోషమునఁ దోల
నుఱికి స్థవగుఁ గోల నుఱికె వాయు.

9

క. అత్యయబలుఁ డగు రవిసుతుఁ
దాత్కణమున నుస్సిఁడగుచు సద రంట విరూ
పాత్సునివక్షముఁ బొడిచిన

రత్నోవీరుండు కూలి రణమునఁ బదియొ.

10

వ. ఇట్టు కూలిన.

11

క. హంమృని యాతనికూరిమి
తమ్ముండును గనలి వచ్చుతపనజు నత్య
గ్రిమ్ముగ మార్కోని జడిగా
నమ్ములవర్షంబుఁ గురియ నాలోఁ బెలుచ్చ.

12

చ. శరములు తౌకకుండ నొక్కశైలమునందగ నోసరించి యూ
యరదము నుగ్గుగాఁ గపికులాగ్రణివై చిన వాఁడు సేలకుఁ
వరభుజశక్తి దాటి కరవాలున సేసెను దప్పుఁ గుర్మింకి వా
నరపతి కొట్టెనప్పు మహినాథుఁడు సంతసమంది చూడగా.

క. కదనమున నొచ్చి దానపుఁ

డదలింపుఁచు భానుసుతునియాదల వగులఁ
గదచే సడిచిన వాసినిఁ
గుదియంగాఁ బట్టి వై చెం గుంభినిమాఁదు.

14

క. అంత నుపార్యుఁడు మిక్కిలి

పంతము నెఱపుఁచును రథము పవనాత్ముజుపై

నెంతయుఁ బజుపుచు బోణము
లంతంతనె నాట సేయు నవసరమందున్.

15

సి. హానుషుంతుఁ డాడైత్యునర్దదంబుపై దాటి
చెక్కులు వాఱంగు ద్వారిక్కి వేసి
సైంధవంబులు జంపి సారథితలు గొట్టి
గొపుగుఱు పడగలు పుడముఁ గలిపి
వడి వానిచే నున్న యడిదంబుఁ కైకొని
చిరుసుగా నేసిన ధరను గూలి
కూబ్బును దెపిప్పి కోపంబు దీపింప
ననిలజునురముమూడంబకముల

తే. జాంబవంతుని నిరుమూడుసాయకముల
నడిగవాత్సుని సైదింట వాలిసుతుని
నేడు బాణంబులను దూలనేసే నంత
నవనుఁ బడి లేచి యంగదుం డాగ్రిహమున.

16

తే. వానిచే విల్లు విషిచిన వాడు కినిసి
పరిఫుఁ గూని యేయు మూర్ఖులి భరజే వార్పి
తెలిసి యంగదుఁ డాడైత్యుఁ దెగువ మరము
కిళు గడంచినగతి ముప్పీ బొడిచి భీంపె.

17

వ. ఇట్లు నుపార్చుయ్యాది రత్నోనాయకులూత్సంబునం
గూలిన.

18

క. తనక్కెటెదురను గూలిన
దనుజులు శెక్కుండ్రి జూచి దళశంకుధు తూఁ
గనలుచు సూతున క్షనిత్తెను
జననాయకులుకొఱ్ఱ త్రథనుఁ జనప్రియుమ్ముక్.

19

అ. అధివృత్తి దానతిచ్ఛినట్టుగా సూత్రంకు
రామచంద్రుమిలాద రథము వఱివై
లప్పుడు శంఖకాహళాదిరవంబులు
వంది జనుల నుత్తులు సండడింప.

20

ప్ర. ఇంక్కు శతాంగాగజతురంగ్ హోమారవంబులునుబహుభు
కింకిణీ ఘంటికానిః దంబులును రథనేమిస్వనంబులును దనుజ
భట్టాటుహోసంబులునుబోరుకలంగసంగరరంగొంబునకరుగుడెంచు
నక్తంచరేశ్వరుండు ధనుధరుం దైప్రాతిఘుట్టించు సమయంఒను,

క. తన కెదిరించిన రాముని

గని దనుజవిభుండు కీనుక గదురఁగ్ సట్టఁ జ
య్యోన నాగాస్తుమ్ములు దన
ధనుషునఁ గీలించి యేసే దనభుజు క్రిక.

22

క. అవి లెక్కు గోనక పొరఁబూరి

నవేనీనాయకుండు గినుక ననురాధిష్ఠువై
దివిజారు లులీకి పాటుగు

బవి సన్నిభుమైన తీవ్రిభోణము లేపుకు.

సీ. లంకేశు డవియెలు లక్ష్మీంబుసేయక

తీమిరాంబకములు సంధించే యేయ
నిబిడ్డుమై చీకటి నిండంగు బద్యైను

గపు లేలు సంధులై కళైత్తుకుంపై

నర్స్యోశ్వరుం డంత నగ్రుభోణంబులు

నెంధుకారం బంత నడ్డగుచ్ఛునై

వాసవారాత్రివై వ్యోమాభోణమునేయ

నెత్తండు చౌదార్పుస్తుష్టుకుసేసు

తే. రెండుబొణంబులును గూడి గం. డెసంగఁ
 జెనగి యాకాశమున నుండి పృథివీమిఁదఁ
 బడియె నద్యుత్తగలి జగత్ర్పితయముగను
 సురలుఁ గపులును దైత్యులుఁ జోద్యపడగ. 24
 వ. అట్లు మహాద్యుత్కరంబుగా సమరంబు జరుగుచున్న
 సమయంబున.

క. రామును మేనన్న బొణ.

స్తోమంబులు నాట నేసె సురరిపుఁ డలుకన్
రాముడు ఘననారాచ.
స్తోమంబులు నాట నేసె సురరిపుమిఁదఁ.

చ. ధరణిపుమిఁదనుం గునలి దానవనాయకుఁ డేసె నంత భీ
 కరశరభోష్ట్ | కాకఫణిగండకఘుంకబలాకథేకసూ
 కరకరిబుశ్యకూర్మశుక గృదభభలుకసీలకంత కే
 నరి వృకగృధ్రీకీటబకసైంధవసైరిభవక్త్రీబాణముల్. 27
 వ. ఇట్లు నిరంతరంబుఁ బ్రియోగించిన. 28

చ. పరువడి మిఁదవచ్చు పటుబొణచయంబులజూచి రాఘవుం
 డరుదుగ వాని నన్నిటి వియత్తలవీథిని దుర్మిచిక్రిమ్ముఱు
 సురపురిపుమిఁద నేసేబలసూదసమఖ్యలు సూచి మెచ్చని
 బృరముగ నగ్ని బొణము నభంబునఁ గీలలు పర్మచుండగఁ.

వ. అమ్మాహిత్తుంబువలన. 30

క. దహనముఖంబుల శరములు
 గ్రీహముఖములు గలుగునట్టి ఘనతశరముల్
 మిహిరముఖంబులశరములు
 బవలశరముగా గలి దైత్యపత్రిషైఁబ్రాహ్మ.

- ఆ. అంత దానంపేమ్రిఁ డాబోణతతు లెల్ల
దృణములట్టు నమమఁ ద్రీంచి వైచి
మయునిచేత గొన్న మహానీయ మగునట్టి
శంబరాఖ్యమేనశరము వైచె. 32
- క. ఆశరమున బహుశస్తుము
లాశుగతిం గలిగి గవియ నన్నిటి నొకట్ట
నాశము చేసను రాముం
డాశాషతు లలర మస్త్రథాస్తుముచేతన్. 33
- ఆ. శంబరాఖ్యశరము జగదీశుబోణంబు
వలనఁ జైడక రామువశ్శ మడర
నాచె నంతలోన నాకారిపై సేసె
విశిఖతతులు వేయు వేయుసెడను. 34
- క. రావణు డాబోణములకు
వేవేగను ప్రాతిఘటించి వేసినశరముల్
చేవమెనుఁ దాక్కి వడి ధా
తీర్పలయంబునను వడె ధరితీర్ప వడంక్క. 35
- ఇ. తల్లుడ మంది రామవసుధాపతి కడ్డము సాచ్చి లక్ష్మీణుం
డుల్లము నొవ్వునాటుచుము హాన్న తక్కపములోడ్దెత్తుల్ల
చేవిల్లును నాదయుం దునిమివేసి వడిఁ శరనప్తకమ్ముచే
ఖల్లిముడైన దైత్యకులపాలునివక్కముఁదూర్చి యూర్చినఁ.
- క. అంత విభీషణు డమరేం
ద్రీంతంకు నరదంబుఁ గూలు నట సేసిన వ
త్యాంతజమంజున ధరణికి
గంతుగొన్న వడిని బంక్కికంధనుఁ డలుక్క. 37

వ. ఇట్లు తపరథంబు గూలనేసేన విరథుండై రావణుండు మయద శ్రోబై నశ క్తినిబూని తమ్ముని సేయ బూచుచూ న్నంత శరక్కాగతపజ్ఞపంజరుం దగురాఘవేశ్వరుని తోబుట్టు కుగుటంజేసి లక్ష్ముఖండుకరుణాపరుండై విభీషణుం దనవెనుక నిడికొని యెడిర్చినంగని నీవు నావగర కడ్డంబ వై తెపి గావున నివ యాక క్తిశ్ఛత్తహతుండవు గమ్మని యేసిన నదియును శతఫుంటికారంజితంబును శతకోటినినదంబును బావకజ్యలాభీల కీలాన్వితంబున్నమై పఱ తేరంగణి సురేంద్రాదిదేవగణంబులు భయం బంది రాముతమ్మునకుదీశ్వామువగుం గావుత మని దీపింప జగంబులు తల్లడిల్లసముడ్రింబులు ఘుసర్పిల్లగులాచలంబులు పడకజంద్రార్కచింబులు తలంక నేగుదెంచి సామిత్రీయ శంబు నాటి థాతిం భడియై నట్టీయవనరమ్మన. 34

సి. పంక్తికంధరుఁ దేయు బాణంబు లవి లెక్క

సేయక రఘుకులసెంపుఁ దపుము
 తమ్మునిమొయు నాటి ధరణి గాడినశ క్తి
 నొగి వానుడులు తీయ నోపకున్న
 పవరీల దాని నొయ్యనఁ దీసి పోవైచి గ
 మును లైనకపులను గాపువెట్టి
 సేన రాముడ నైతిపేని మజసుకుండు
 దశరథుం దగుసేనఁ దపుకుండు
 తే. గలన నెదించి నాతిఁడు గయ్యుషునవు
 నితిచి సేనియు దమజేధుఁ నిడము గాగ
 నమరు లెజుగంగు జయ్యుదు నలనిచేతు
 జుత్తు, నిఱజిత్తుక్కాని నై రిత్తు మగుడు

వ. అని మతీయును.

40

క. రాముడు రావణుఁ డనుచును

భూమిపయుని నిర్మి రికైని పొనగదు నుండి
నామాట వినుడు లెస్సుగ

రాముడ నే నొండె భువిని రావణుఁ డొండెన. 41

వ. ఉండుదు మని వీరాలాషంబు లాడుచు రామచం
ద్వీండు ధనుధరుండై శరవర్షంబులు గురియించిన నసురేశ్వ
రుండును బ్రజిలిశరంబుల వాని నన్నింటినీఁ దూల నేసిను
గనలి రామచంద్రీండు తోడిగినయమ్మును వెడలుతూఫులును
విల్లు గుముసుపుముటుయు నెతుంగ రాసిచందంబును బింజపింజ
గఱచి పాఱుచుండువట్టుగా హాస్తంబు ముముచుటుయుఁ
జ్ఞాచుటుయు దెలియరాకుండ రావణుకాలుసేతు లాడ
కుండ శరలాఫువంబు నెఱపుచు నేయుచువ్వ యప్పుచు
విఱిగి శరీరభూషణంబు లురుల గిరీటంబులు దుల్లు దలలు
వీడ మరలి మరలి మాచుచు మ్ముగేంద్రీం గన్నగజేంద్రీని
చంచంబున భీతచేతస్మృండై దశముఖుండు లంకాఫురంబుఁ
జ్ఞాచ్చుఁ దదనంతరంబున. 42

క. ఆవేళ లావు సూఫుచు

రావణుచే శక్తి దాకి రణరంగమున్క

జేన సెడి పడినలక్ష్మీ

దేవ్యుఁ డగ్గుటఁగ రామదేవ్యుఁడు వచ్చేన్. 43

వ. త్రిట్లరుగుంచి.

44

తే. రక్తసిక్తాంగుఁడై థాత్రీ శక్తి నాటి

యున్నతమ్మునీ గనుగోని యుస్స రముచు

దుఃఖ మంతంత నాగక తొంగలింపఁ

దొడలపై నిడి బష్టముల్ దొప్పదోగఁ.

45

తీ. హఁ! భానుకులదీప! హఁ! సత్యసల్లాప!

హఁ! సుగుణకలాప! హఁ! సురూప!

హఁ! ధర్మసంచార! హఁ! వైరిసంహార!

హఁ! కీర్తవిస్తార! హఁ సుధీర!

హఁ! నిత్యసుజ్ఞాన! హఁ పుణ్యసంధాన!

హఁ! పూజ్యసమ్మాన హఁ! నిధాన!

హఁ! శౌర్యగుణవృద్ధ! హఁ! యుద్ధసన్నద్ధ!

హఁ! చిత్తసంపుద్ధ! హఁ! ప్రాణిద్ధ!

తీ. హఁ! మసీశ్వర సంరక్ష! యనురశిత్!

హఁ! గుణస్తోత్రసత్పాత్! యజ్ఞసేత్!

హఁ! సదాచారసంపన్న! హఁ! ప్రానస్మా

యనుచు శోకాతురాత్ముఁడై యంతకంత.

46

క. జనకునిషంపున సడవికిఁ

జనుదెంచియు నిడుమాకోర్చి సన్గునిపుత్తు

ననుఁ గూడి నడవ నేర్చిన

యనుజన్మా! యెందుఁ బోయితయ్యా తలషణ.

47

క. వనమునఁ గలఫలమూలము

లనునినమును భక్తియక్తి నర్పింపుచు మ

జనకునిభంగిని నన్నును

జనకజు బోషించి యెందుఁ జనితిని తండ్రీ!

48

క. నీవంటితోడబుటువు

నీవంటిగుణోత్తరుండు నిజ మూర్ఖింపు

భూవలయమంచు గలఁడే

భావింపుగ నీవె తక్కు బావనచరితా!

49

క. నెఱయక నిడ్చార్హరము

లెఱుగక పదునాలుగేండ్లు మోతమతితో మ

మృషిముట్టి నరసిన నిన్నును

మామ సగునె నీతి గల్లుమనుజుల కెందు.

50

క. ని న్నిచట విడిచి పురికిని

జన్నును నిను గన్న తల్లి సనుదెంచి నమ్మ

నిన్నుడుగఁ దడన మదిల్లో

జన్నుం వోపుచును నేమి చెప్పాము దుడ్చి!

51

వ. అని మటియును.

52

చ. వినుడు కపీంద్ర్మిలార పలవింపుచు మజ్జనకుండు నాకమున్
జనియె ధరాతనూభవ నిళాచరుచే జెటువోయె నేట్లింతో
ననుజుడు దీతె నింక నడియాసల నుండులు నాకు ధర్మమే!
చనుడు నిజాశ్ర్మిమంబులకు సంశయ ముందక మిానుగొబ్బు
వ. అని విభీషణం గనుంగొని, [నఁ.

ఉ. అక్కుల! నీకు నింటు గలయట్టినుబాంధవకోట్టిఁ బాసి నీ
విక్కుడ కేఁగుదెంచితి వహీనముదంబున మమ్ము నమ్ము పెం
పెక్కుగ రావణుండు తగ నేలడిలంకఁ గడంగ నీకు నే
దక్కుగఁ నిత్తు స్థ పర్మిన దప్పు విభీషణ! నీవు పోపుమా.
వ. అని యనేక పర్మికారంబులు బ్రులాపించుమన్న
రామ భూపాలునకు నుఁఁఁఁఁ డైట్లనియె.

56

ఊ. దేవర నీకు నీగతి మదిం దలపోయగ నేల తీప్రి మై
రావణుచేతిశ క్తి బవరంబున నాటుటుజేసి లక్ష్ముణం

డీవిథి నుండి గాని ధరణీశ్వర తూడు ముఖారవిందము—
జావడు సాపడియైడ నిజంబుగ నమ్మి మనంబులోపలన.—
ఉ. ఫున్నమచందురుందేగడి పొత్తెపటారెడిమోమదమ్మి
యున్ | గన్నలు కల్పుత్తేకులను గాంతి జయించేడఁ గాని
రక్తిముఁ | జెన్నదొలంగియుండ వఱజేతులుఁభాదములున్
దలంపగా | నున్నవి వర్షముల్ గలిగి యొప్పు తోఱంగదు
రాఘువేశ్వరా!

వ. అని విన్నవించుచు హనుమంతు గనుగొని నుపే
ఱం డెట్టులనియె.

క. ఈయనప్రాణము లెంగఁ

వాయుజ యలనాటిమందు వడి దేవతా నీ
వియైడ నచటికిఁ దడయుక
పోయి వెసఁ రమ్మి పోర్చుదు పొడువక మునుపే.

వ. అనిన భూకాంతుండు హనుమంతున కీట్లనియె. 61

క. రమ్మి వాయుతనుభవ

యమ్మిమో సత్యుత్తిఁ భడయు విాతనిప్రాణం
బిమ్మిగ రక్కింపుము నా

తమ్ములలో సీవు నొక్కుతమ్ముడ వరయుఁ. 62

వ. అని డాయం జని కౌగిటం జేట్టి దీవించి యంపే
నప్పుడు.

ఆ. పదము లూవఁ ద్రోక్కి— పదనంబు దిగఁ జూచి

చేతు లూని నడుము చిక్కుఁ ఒట్టి

కుర్రింగి నిక్కి— త్యుగసి కుప్పించి వడి దాటి

చనియె గగవీథి ననిలమతుథు.

64

వ. అట్టి సమయంబున,

65

శ్రీ. దనుశేఖర డావార్త విని కాలనేమి

వాము చోచ్చి నడిశేయ యతనితోడు
దనిచేత హతుఁ డైనథరణేషుతమ్ముని
ప్రాణంబు లెత్తంగఁ బవనసుతుడు
సనుచున్న యట్టియాపని విఫ్పు మొనరింప
గ్రీకున నటుఁ భోయ రమ్మటంబు
గాలనేమి యదేటికార్యంబు తగదన్న
వినక కోపించిస వేగ నరిగి

శ్రే. దోషాశై లంబు చేరువతోపయందు

వనము గావించి తగ మునీశ్వరునిరీతి
జపము సీయుచుఁ గన్నులు చక్కమూసే
నదుము నిక్కించి పద్మాసనమున నుండె.

66

వ. అప్పుడా కాశమార్గంబునఁ జనుచున్న యప్పవన
సుతుండు వనంబుం గాంచి తోపివ దప్పె ననిమనంబున సంది
యమొంది యమ్మునీంద్రీ నడిగి చనువాడై యతనికి నమస్క
రించి యట్టనియె.

67

క. మునినాథ నేను రాముని

పనికై చనుచున్న వాడుఁ బరమాషథముల్
గూని రావతె మది భావిం
చి నిజమ్ముగఁ నిప్పుడు తోపి సెప్పుమినాకుఁ.

68

వ. అని ప్రాణించి ధ్యాపించుపుషంబున కుడకంబు
వేడిన నక్కలుపుట్టింద్రీ క్షీట్టనియె,

69

ఆ. పవనతనయ రామభస్మీని పనిమాకు
దీర్ఘవలయుఁ గాన నేర్చుఁఁడు
బ్రాహ్మిణరక్షకొఱకు దోహాద్రీ కరుగంగ
వలమ వినుము నాదు వనమునందు.

తే. ఘనతరం జైన నంజీవివకరణ మొదలు
గాఁగ దివ్యాషధంబులు గలవు గాన
గొంచుఁ బోషచ్చుఁ గావున గోరుపండ్లు
తనివి దీరంగుఁ దిని నీళ్లు తార్మగు విచట. 71

వ. అనితనహ స్తంబున నుస్నవిషయు క్తం జైనకమండ
లూడకంబు చూపినం గని హానుమంతుం డవి చాల వనిన
నక్కపట మునీంమ్రీండు క్రూరమకరావృతం జైనకమలాకరం
బొకం డెఱింగించి పొమ్మనినుఁ ఒననాత్మజ్ఞంమ సరి 62

క. విమలమకరందలుభు
భ్రామరనికరపక్షపవనపరికంపిత స
త్కమనీయకుముదదక్కే రవ
కమలంబులు గలుగుఁలను గనుకొని యిచటన్.

సీ. మదుగులోపలు జొచ్చు కమపారనుదకంబు
గోలంగ దిగ సందుఁ గ్రాలుమొసలి.
పాదముల్ కబళించి పట్టినుఁ జరణముల్
విదళింపుఁ బట్టుస్తాని విదువకున్న
గడు సూక్ష్మగ్రహాశ్చడై క్షదుపులోపలు జొచ్చు
వేగంబె శేందించివెడలే నంత
నది దేవకన్యయే రూకాశముననుండి
తనదు వృత్తాంత మరతయున్ జెప్పి

తే. వీడు దైత్యండు నమ్మకు వీనిజంపి
పొమ్మ సంజీవిండకుఁ బ్రాహ్మణ గలుగ
నీకతంబున శాపంబు నాకుః దీతై
ననుచు దీవించి చనియే దా నమరఫురికి. 74

వ. అంత హనుమంతుడు తేజోవంతుండై యరుగు దంచి
కపటనంయమినిం గనిన నతం ఛిట్టనియె. 75

చ. తడసితి వేల యంతవడి దాఫుననే వసియించినట్టి యా
మదువున కేగి రాకునికి మాకనుమానముదోఁ చెనయ్యాయు
ప్పువు గలదేనఁ గొంతగురుప్రాజకు విత్తము కాస్కాషెట్టినీ
వడుగుము మందులెట్టివి ప్రియంబగునట్టివి నీకు నిచ్చెదణ.

చ. అనవుకుఁ గోపమె త్రై పవనాత్మజుఁడప్పుడు నీకుఁబూజగొ
మ్మని యురుముప్పి చేఖాడువ నాతుడు దీకొనిపక్కిరూఫుఁడై
తనుగచియంగవచ్చుటయుదాని నపక్కముగాఁగొద్దుంచినఁ
గినిసి మృగేంద్రుఁడై పొమువఁ గేసరిపుత్రుఁడు దానిఁ కూ
తే. అంత సుగ్రీవుఁ డై వచ్చి యనిలతనయ [ల్చినఁ-
బ్రాతికె సాముత్రీ మందులపని తలంప

వలము రమ్మని నమ్మ భూపరుఁడు పనిచె
మగుడి పోదము పదు మన్న మాట వినుచు. 76

వ. సుగ్రీవుం డని విచారించి కాకుండు ఔత్తింగి వాని
భాషుమధ్యంబునఁ భూడిచిన నతం డారూపంబు విడిచి శత
శృంగుండై నోప్పించిన నలిగి జగత్ప్రాణందనుండు వాలు
బున నడిచి కరంబులా చేధించి శిరంబు ద్వీంచివైచి సింహ
నూఢంబు చేసే జయలక్ష్మీంగై తొని. 79

క. దోషాద్రీ కేగి మందులు
 పోణిమి సీకున్నఁ గినిసె పొల్పులరఁగ నా
 త్వోణీధర మగలింపుచుఁ
 శాంతితలాగ్రమునఁ బెట్టి పట్టుక రాఁగె. 80

శీ. కావలి యున్నట్టి గంధర్వగణములు
 పదునాలువేలు కోపంబుతోడ
 నాహావం బొనరింప నందఱ నచ్చోట
 వాలముఖింబున వసుధఁ నూల్చి
 గగనమార్గంబునఁ గడుతీవ్రీ గతితోడఁ
 బోవ సందిగ్గాఁమ ఫురమునందుఁ
 దైలయు క్తంబైన తలలతోఁ బొరలాడఁ
 గలిగిన రామలక్ష్మీఖల తెఱుఁ

తే. భరతుఁ డారాత్రీ కలఁగని భయమునోఁచి
 తోడరి దుస్స్వప్పు బోపంబు దొలఁగిపోవ
 విప్రీపరులకు దానముల్ వేడ్చు నిచ్చి
 వెలుపలను నున్న భరతభూవిభునఁ గాంచి. 81

తే. రాముఁడే యుంచు నూహించి రాముఁడేల
 వచ్చు నిచటికి సౌమిత్రీ వనచరులను
 జనకునందనఁ దగడించి జగమెఱుంగఁ
 బగరఁ జంవక రాసేమిపని తలంప. 82

వ. అని యిట్టు నందియంపడి కాఁడనినిశ్చయించి యంతే
 వానుమంతుండు దక్కిణపాథోనిధి దటియం జనునప్పుడు దశా
 నమ్మపంచున సేనలఁగూడి మాల్యవంతుం డెదిరించి శస్త్రాప్తుం
 బులు గురియించి నొప్పించినం గని వాతూలనంభవుండు వాలు

మల్లాచ్చి యార్చివేచ్చి దనుజబలంబులు జలంబునందతీమి వాల
ముఖంబున గళంబులు పట్టి నానాముఖంబులం బాణవైచిన్
గని మాల్యవంతుంసు తీవ్రిశరంబుల నొప్పించిన సడరి యద్దా
నపేంద్రుని కంతంబున వాలంబుం గీలించి శిరగిరం ద్రోష్మి సము
ద్రోమధ్యంబును బద్ధవైచిన వాడును బాతాథంబునకుంజనియె
నాతుంబ.

83

శ్రీ. మాల్యనంతుని బోకాచ్చి మానుషమున
గగనమండల మందంద పగుల నాచ్చి
వచ్చునప్పుడు శతకోటి వారిజాప్త
దీప్తి గనుపట్టు బ్రాహ్మిందిక్కునందు.

84

వ. ఇట్లు వెలుంగుచున్న మహావథాచలంబు దివ్య
దీప్తులు గను గొని రాఘువేశ్వరుం డది సూర్యోదయం బని
మనబును దలంకి కపిరాజున కీటనియె.

85

శ. ఆండకనుగొంటిరేక లయనర్కుఁడు పూర్వగిరీంద్రీశ్వంగమం
ఉదయమునొండినింకనిటనుంచినదమ్మని ప్రాణవాయువుల్
భ్రమకుటదుర్లభంచకటపల్చుక్కుమ్మె కైటుప్రాదైమాకుఁడా
ఉదయతిత్తుర్మిదయ్యేగపులానవినుడిదే మిముజెప్పెదడ.

శ్రీ. మాకులంబున కైలును మహిషుఁడుపుఁడు
దానె క ర్మయైచుండియు ధర్మమునునె
యుదయ మండంగ మమము డిట్లుస్న యెకను
గొపరి చుట్టాలు బగవారి గూడవతెవై!

87

శ. తిఱుగును దా బొడిచిన

మాల్యక్కుఁడు ప్రాణమేల మగుపుణు భాషు

- గూలుగ సేసెద విల్లును

గోలులు దెమ్మనుచు సందిగొను నాలోనడ.

వ. రామచంద్రీనకు జాంబవంతుం డైట్లనియె. 89

చ. భానుడు కాఁడు చూమ నరపాలక మందులకొండదీపులీ
మానముదోచెగానియనుమానములేదువినుండు వేడ్కుతో
వాసరసేన నింకెదురు పాయుతసూజుని గొరవింపేరా
మానవనాథ పంప) మనుమాత్రీనె నచ్చెనతంపు తీవ్రిత్తణ.

క. అనిమిషులు సన్ను తింపగ

హానుమంతుడు దోఱిణై ల మతిశీఘ్రముగాఁ

గానివచ్చి నిలిచి రఘురా

ముని శ్రీపాదముల కెలమి కెయ్యిక్కినయంత్త. 91

వ. రామచంద్రీం డతనిం గౌగిలించుకొని సుషేషం
సూచి నీవిండలి దివ్యామధంబులవున సాముత్రీ పాఁణంబులు
తేర్పుమనిన నయ్యధిపున్నాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చి వనచరఫో
తుండై పర్వతం భైక్కి తొల్లి దేవత లమృతపానంబు చేసినతా
లును నారాయణుండు మోహినీమాపంబున నమృతము పంచ
సప్పుడు సూర్యాచంద్రీలనడుము నిఱ్మికిన రాహలవు శిరంబు
చ్ఛించినతావును బలిచక్కీవ క్రైయాగంబు చేసినతావును రాక్ష
సులు జన్మించినతావును శంకరభాగివానుడు పర్వతరాజుగాఁ
తును బెండ్లిమాడినతావును వానేరుతాకుర్త జూహీచు న్నీరీం
ద్రీంబువై సున్న త్యామధంబులు గొనివచ్చి పర్మియోగింప నా
త్యామధముల సాముత్రీంబునఁ జేసి లక్ష్మీసునకుఁ బ్రాణం
బులు మగుడవచ్చె నంశ సకలవారరులు నానందరసాఖిపైలి
రప్పుడు సాముత్రీ రామునకు వష్టస్త్రీంచిన రామచంద్రీండు

కౌగిటం జేర్చి హనుమంతుం దొనరించిన యుషకృతికి సంతోషించి యావర్యతంబును దొల్లించి యునికినే యుంచి రమ్మనిన నతం డల్లు కావించె నని నారదుండు సెప్పిన వాల్మీకి మునీశ్వరుం డటమిాది కథావిధానం బెట్టిదని యమగుటయు. 92

క. జలజాత్ ! భక్తవత్సల !

జలజాసన వినుతపాద జలజాత ! సుధా

జలరాశి భష్యమందిర !

జలజాకరచారుహంస ! జానకినాథా !

93

గధ్య. ఇది శ్రీ గారీశ్వరప్రసాదలభగుమజంగమార్చున్ వినోద నూరిజనవినుత కవితా చమల్కారాతుకూరి కేసనసెట్టి

తనయ మెల్లు నామధేయ వినచితంబైన శ్రీ
రామాయణ మహాకాష్యంబున ద్వితీయ
యాశ్వాసము.

తృ తీ నూ శ్వే సము :

క. విమల నుధాకరవదనా !

నుమన శ్చేతోబ్బసదన ! నుసిక్కదన్మా!

కమనీయరదన ! శత్రువు

మమ ! గఘుకుల సార్వభూమ ! జానకిరామా ! 1

నా శ్రీ నారద ముఢించుండు వాల్మీకి కెత్తించిన
తెఱుం గెత్తించెద నాకరింపుచు

2

క. కలకల పత్నులు గూయుగు

బలపులునె తొరకములు పడుమట్ట వోషు

జలజములు విరియు దూర్చున
బలపలనై తేల్లవాతి భానుడు పొడమై. 3
 సీ. ఆట మున్న దళకంతు డాచార్యు డైనటి
శుక్రానుమతి దేవాశుద్ధితో ద
రణజనురాక్రంబుగా రథములు గుఱ్మముల్
కవచంబు లస్త్రసంఖుముఱు గలుగఁ
బాతాళగుహలు జ్ఞాచ్ఛి వీతిహరోత్స్రీనిఁ గూడు
పాయక హరోమంబు సేయుచుండ
నాహరోమధూమంబు లాకసంబును ఒర్చు
గని విభీషణుడు భూకాంతువకును

తే. ఏన్న వించెను మాయన్న నిన్న నరిగి
హరోమ మెసరింఘుచున్న వా దుడుగ కిఫుడు
మొనసి యూ హరోమ మది తుద మృటైనేని
గలన బ్రహ్మదు లాతని గెలువలేదు. 4

క. ఈపని విఘ్నుము సేయగ
భూపాలక! కశుల నేడ్చుపుచ్చుము లేదేఁ
మిపని విఘ్ను మగు ననుడు
భూపాలవరైఁఁ డపుడు భూధరచరులు. 5

చ. గవయగవాత్తవాలినుత కంజహితాత్మజ నీలవాయుసం
భవసలగంధమాదనవిభాషితభల్లుకనాథముఖ్యులు
దివిజపీరోధిషై బనువు దీవ్రీత సేగి పురంబు సాచ్చి దా
నవపతి సేనలం దత్తమి నాకము భేదిల నార్థి యుత్తమిక. 6

క. గుహ సాచ్చి దనుజవల్లభ
విహితమే సాహసము విషిచి వేసు మునీవృత్తి

దహనగత ధూమ రేఖలు.

వహరహమును నీళు ప్రేల్య న్వర్ణంబగునే !

7

క. మగటిమి గలిగిన ఫురుషు తె

మగతసమును విడిచి నదున మగువలు సగతా

తగ దనక నేడు మఱుగున

విగతేవీమండ వగుచు ప్రేల్యం దగునే ?

8

మ. అని కేతెంచి సృపాలశేఖరుడు నావ్యాశిప్రీచేశంబున్ ఇ
నిను రమ్మంచునుబీల్చుచుండనిచటక్ స్వండవ్యాజంబున్ ఇ
దనుజాధిశ్వర వీరథర్మ మగునే శప్పించుకో నందు న
శ్వనచారుల్ సిగవటియాడ్యోగనుగ్రహ్యదుండునిశ్చింతుండై.

క. కదలక హృదయజ్ఞానము

వదలక మంత్రీంబుచొస్సు వడి తస్మక లోఽ

జెదరక వేర్లుచు నుగ్రిత

బెదరక కూర్చెండె నట గభీరపోర్ధిన్.

10

వ. అట్లు శిలా స్తంభంబుపగిదిని జలింపకున్న వత్సవి చేతి
యూహుతులపిడిచి పోవైచి స్తుక్షునంబులువలుగ్రాంకిస్తు
యిధ్వర్ణబుహామహివ్యంబులు నౌక్కింత సగ్గిలోఽ వోచి
హామాగ్నిం జిందఱువందఱి చేసి, భుజంబు లేక్కి మిహులు
పటుశోని లాగి తెలులు గదలించి ఏనులః ఓమశోబ్దు లీడికొదల
కున్నంగినిసి నాలితసూభువుం డంతనంతఃపురంబువకుంబోయి
యందున్న మండోదరినిఁ జుటువటి యామ్ముచు, బురువుగోని
పచ్చి దశనదనుముంవఱు నిలువ నక్కాంత దస్థాకాంతయై
తన కాంతున కిట్లనియే:

11

తే. రామచంద్రీండె యాదినా రాయణండు
గపులె దేవత లని నీఁఁ గనబడంగ
నెల్ల వేళల సేఁ జెవి నిల్లు గట్టి
విన్నపము సేయ నామాట వినకవోతి. 12

మ. మయ్యదై త్యేమ్రీనకుం దనూజనయి సేమంబూప్పీపత్తినైనై
జయవెట్టంగను నింద్రీజిజ్జనినై సర్వాంగనాపూజ్య నై
భయ మెస్సుండు సెత్తుంగనట్టిసును నియ్యంగిఁ వనాటుండుని
ర్ఘ్యయవృత్తిందలపటియాచ్యుగనుఁఁ బ్రాతె తినీముంగలన్. //

క. రామునిదూతులు నిన్నును

బాణములు వెట్టంగు జూడు ఒండువె నీకుఁ
నామానము గాపాడని
నీమూనుష మేటి కిఫుషు నిర్జరవైరీ!

ఉ. ఈమునినృతీకన్న దనుజేశ్వర రామునితోడ నేడు సం
గ్రామము సేసి గెల్చిన నఖుండరమావిభవంబు గల్లు నా
రామునిచేతు జచ్చిన సీరంబసు మోతుము గల్లు ఊనికై
యేమటి కింత్యదై వ్యమిసీ!యుచ్చదలంపుమురాక్షసేశ్వరా !

వ. తీని యనేకవిధంబులుగా దీనాలాపంబు లాడుచు
వెక్కివెక్కి యేడ్వం గన లజ్జంచి మహాగ్రాకారుండై లేచి
దగ్గశ్శేషకాండంబులచే వానరవీయల కరంబులు శరంబులు
ముక్కులు జెక్కులు నలుగ మేంతీనంబజచి వారు రామచం
దుర్మినిసమ్మిఖుంబునకుం బోయి తాము పోయి వచ్చినపని
విన్నపించి రట్టి సమయంబున,

తే. సగచరులు ద్రోలి క్రిమ్మర నగరి కరిగి
పంక్తికంతుండు క్షేర్యంబు పాదుకోర్చి

విస్ను దసమున వగపును జిస్ను వోయ
చెంతున్నట్టి తనకులకాంతు సూచి. 17

క. నా కేలు వట్టి వెలసిన
నీ కేలా చిస్ను వోవ సీరసనయనా!
నాకులు బెదరఁగ నిల యి
క్ష్యాకుకులోద్భవుల గెలిచి వచ్చేద నింకన్. 10

తే. తెలియ మయపు త్తిర్చి నాదుప్రతిజ్ఞ వినుము
వనచరులతోడ రామభూవరుని సేడు
చంపు లొండెను వానిచేఁ జచ్చు టొండేఁ
గాని లూరక మరలుట కానిమాట. 19

వ. అని వీరరసం బుహ్మంగ ఛ్రీతిజ్ఞాలాపంబులు దన
పట్టపు దేవి యగుమంసోదరి నోదార్చి కొలువుకూటంబున కే
తెంచి యచ్చట.

క. శిరముల ఏనుల గళములు
గరముల నురమున నడుమును గమనీయవదాం
బురువాముల భూషణావశ్య
లదుదారఁగ కాల్చి మోవానాకృతి మిాఱన్. 21

తే. గంధమాల్యంబరాదులు బంధురముగ
మేను గలయంగ థరియించి దానవేంమ్రీఁ
డంత రణథేరి వేర్చయించి పంత మరల
బిరుదురాహుత్సువీరులు బిలువు బనిచె.

వ. అట్టియవనరంబున, 22

ఆ. రోష మడర ఖిడ్డరోముండు వృశ్చిక
రోము డల్లు సర్పరోము డగ్గిలు

సర్వ డాది గాగ వచ్చిరి రాత్మన

పీరు లఘుదుదనుజవిభునిఁ గొలువ.

24

క. ఇరువదిచేతుల శస్తో

త్స్వరములు మెఱయంగఁ దాల్చి కొతుక మడర్ట

దురగములు నూఱు గట్టిన

యరదమువైఁ నూడుచుంచి యత్తివిభవమున్న.

25

సీ. భేషులుతమ్ముటల్ పెల్లునిస్సాణముల్

బూరగొమ్ములు కంచ్చీరణములు

మకిలకోవులు పీరమదైలల్ గిడుగిల్లు

ప్రైవెన తప్పుటల్ పిల్లగోల్లు

తారలు చిమ్ముటతారలు శంఖముల్

కాహాల్ పసిడెఫక్ట్లును బీడులు

గాలినుమ్ములు ఛోల్లుకై వల్ల రుంజలు

చత్రిసంఘుంబులు చామరములు

బోరగలఁగంగ దిక్కులు బూరట్టిల్లు

దనుజవర్గంబు లిరువంకఁ దవిలి కొలువ

వైడలె సన్నాహ మధరంగ పీరరవము

కదువు గట్టినచందంబు గానబుడగ.

26

క. కాలాగ్ని కాల్కురవ

కాలాంతక కాలదండ కాలాహిణా

భీలసముఢ్యదినకర

కాలాక్షత్తితోడఁ బంక్కికంతుడు వైడలెన్.

27

మ. ఇటత్తు త్స్వాహంబుగా యుద్దరంగమునకు బయలు

దేచేన సమయంబున.

28

చూర్ణిక॥ జయజయ కై కసీగర్భసముద్రీ సంపూర్ణసుథాకరా! జయజయ మయతనూజమనోహరా! జయజయ రాక్షస కులసార్వబోహా! జయజయ సాగరావరణలంకాథీశ్వర్య రా! జయజయ పాకశాసనభద్రీశ్రీహరణచతురా! జయజయ కుటీలవై శ్యానరఘులభేదన నిధూమథామా! జయజయ సమవర్తిసంపద్యోచ్ఛేదకా! జయజయ దనుజవల్లభ హల్లకల్లోలా! జయజయ యచ్ఛిశ్వరతోయజోమణబడచానలా! జయజయ పవమానసంహరా! జయజయ యత్ననాయక దుర్యారగర్యాపహరకా! జయజయ యాశ్వనైశ్వర్యహరణోద్యమా! జయజయ నవగ్రహనుగ్రహనిగ్రహా! జయజయ దశగ్రీవాలంకారా! జయజయ కై లాసన గేంద్రీత్మాటన కందుకక్రీడావినోదా! జయజయ భవానీశ్వర శ్రీపాదకమలశిరఃకంజాతపూజానమర్థా! జయజయ పుష్పకారూఢ సకలదిగంతవికార్మింతా? జయజయబ్రోహ్మావంశప్రీదిపకా! జయజయత్రీలోకవిజమ్మా! రావణేశ్వరా! జయజయ దిగ్ంబరాభవ.

వ. అని వందిబృందంబులుభయపార్శ్వ బ్యంబుల జయజయ ధ్వనులతో బిరుదు గద్యపద్యంబులు వక్కాణింప ముక్కుతు పత్రీంబులనడుమ మహిళామండలార్పిత చామరపవనకంపిత కుంతలుండగుచు ఏరరసంబు పురుషాకారంబు దాల్చినలీల నేతేర ముజగంబులు గడగడ వడంకే గులాచలంబు లొడ్డెగిల్లే జందార్కమండలంబులు తడఁబడె సక్షత్రీంబులు దుల్లే నట్టినమయంబును గరిబృంహితంబులు నశ్వరేహామారవంబులును

దనుజభుట్టపుసంబులును సురతార్పిసజనకంబులుగాఁ బటువూ
నిస్సాణాఖేరీ శంఖకాహాత్ భాంకారరవంబులును వృత్తిధ్వనుల
నీవ నంత రాష్ట్రపై మేఘుంబులు రక్తధారలు వ్యాంచె; బిరు
దధ్వజంబులు విషిగి పడియే; దురంగంబులవాలంబులనుండి
నిప్పులురిలె; దిక్కుల ఫూమంబు నిబిడంబై ప్రై; నట రాము
నిచే రావణండు తేగుట యనశ్యం బని సభంబును మోర్సే;
పట్టియవసరంబున. 30

క. భూనాయకు డతి వేగము

దానవసేనలకు సెదురు దార్శని పోర్కు

శానరసేనలఁ బంపెను.

శ్వానుజముఖ్యాధిపతులఁ బౌరువు మడర్కు. 31

మ. తరుకై లంబులతోడు నార్మచు భుజాదర్పంబులుప్పాంగవా
వరవర్ధంబు లెద్దిచు వచ్చునెడు నానాకారులాదక్కించో
తీరవార్ధుల్పోకటించిడాయుగితీనుద్విత్తేవ్యాధిదార్శాంచునం
గరముంజేయుగఁజొచ్చిరంత సురలాకాశంబునంజూడగఁడ.

తీ కచుల సెక్కించి భీకరలీలఁ ద్వార్ధిక్కించి

వాజులఁ దోలి తీవ్రిముగ సేయ

రథములఁ బఱపి శిరంబులఁ జక్కాడి

చెలఁగి పదాతులఁ జేరి పొడువు

బంతంబు చేకూఅఁ బ్లవగ్గోత్తములఁ గేరి

తరువులులఁ బామాణతతులులఁ బఱపి

కై లంబు లడరించి నంపురములు సేయు

గలఁగక దైత్యులులఁ గపులు గలసి

తే. పోరునష్టాను వానరపీరు లనుర
వరులమిాదను భావాణవర్ష సుధిక
లలు గుర్తిసుంప దనుజు ల్రావేశ విషీగి
తలలు వీచంగఁ బఱచిలి త్త త్తరమున.

33

నీ. మెండైన రథములమిాదికీఁ గుచ్ఛించి
విక్రీమహార్థిమై విశుగఁద్రోర్కిం
కరులకొమ్మలు పట్టి బిరబిర వడిఁ దీపిఁ
జగతీస్తులంబునఁ జదియు గొట్టి
తోడరి సైంధవకోటి కడకాథ్య విదళించి
షట్టి పెక్కాజెక్కులు వాఱు గొట్టి
కాల్పులంబులనైకీఁ గదిసి శస్త్రంబుల
తోడు గూడనె చుట్టి తునియు గొట్టి

తే. ఛత్రీములు గూల్చి చామరసమితి విషీచి
కెరలియార్చుచు బిరుదుటెక్కుములు చించి
వాద్యసంఘంబు లవలీల వసుధఁ గూల్చి
కపులు దోలిరి దానవగణము నెల్ల.

34

ఆ. అంతు ఒంక్తివదనునరదంబు సెదురుగా
నడుచువాయుపుత్తుర్నిసకును ఖడ
రోముఁ డనియె నతని రూపించి నాతోద
రణము సేయ వేగ రమ్మటంచు.

34

చ. విలిచిన రోష మెత్తి కడు భీకరస్తుతిని ఖడ్డరోముతోఁ
దలపడ వానిరోమనులు దాకి శరీరము నొచ్చి యంతోఁ
పల నొకపర్యతంబుఁ గొని పావని దైత్యనిమిాదసేయ ని
శ్చులతను ఖడ్డ రోముడును జక్కుగఁజేసినఁ దక్కుణంబున్.

చ. మఱియెకపర్వతంబుహనుమానుడుగై కొనివచ్చి క్రమ్మాశాం
మెఱవడి దీప్మి తద్రోధముమిఁదను పైచిన వజ్రధారచే
ఒట్టేయలు వాటి ధాత్రోబడుపర్వత మోయనఁ దేరిఁఁదని
ర్భురముగ ఖ్రిష్టరోముడు సపాటగుగూలెదురంబులోపలఁ.

అ. రోజు కలన ఖ్రిష్టరోముండు గూలులు

సర్పరోము డెఱిగి సాహసమున
వాలిసతుని దాక వానిరోమంబుల
విషము సోకి నొచ్చి వేగఁ దెలసి. 38:

క. ఆలోన సర్పరోమునఁ

దూలింపుచు వాని ముక్కుదూలము పగులఁ
వాలితనూజంకు దన్నినఁ
జాలంగా నొగిలి తెలిసి సాహస మొప్పుకు. 39:

ఉ. వాలితనూజు నెన్నుదురు వ్రోక్కులువాఱఁగ సర్పరోముడా
భీలత నాట్చి చేకొలఁది బేర్కునికొట్టిన రక్త ధారలఁ
దేలుచు నంగదుం డతని డీకొని పూని శిరంబు చెక్కుతే
వ్రోలి పడంగుగొట్టఁ బృథివీసలిఁగూలెను సర్పరోముఁడు.

క. ఆలోన సర్పరోముడు

గూలులు కన్నుగొనుచు మిగులఁ గోపంబునఁ దా
నాలో వృశ్చికరోముడు
నీలునిపై రథము దోతె నిర్భయవృత్తిఁ. 41

ఊరన నీలుఁ డంత నొక్కభూజముఁ గైకొని వానితేరిపై
శూరత నేని యాత్మణము చూర్చముగా నొనరింప నేలకుఁ
ధీరతదాటి భూరుహముఁదైంచుగనుంగొనినీలుడొక్కుమర
దారమహిషముఁ నయిచె ధారుణి వృశ్చికరోముఁడీల్లుగు.

సీ. వృత్తికరోముఁ డావేళు దుర్గంగుటుజేసి
వడి రోషమున సగ్గి వర్షుడడరి
తేర్తాగు తొక్కు కై శైరలి మండినలీల
ననమేనిమంటలు దరకొనంగ
రావణునెడురు బరాక్రిమసితీఁ బేచు
రామచందుర్మినిమాఁద రథమువోలి
ప్రీలుదంబును బెక్కుభావలు నుమవుచు
సాయక నిచయంబు లేయనెడు

తే. వానిశోర్యంబుఁ దెంపును వానిబలముఁ
జూచి భూపాలుఁ డప్పుడు వోద్యపడుచు
థనువునందును వారుణాస్తుంబు దొడిగి
యగ్గి వర్షునితలు దుర్గంచె నాక్షణంబ.

43

తే. అగ్గి వర్షుండు తెగిపోవు టనురపరుడు
కన్నులారంగుఁ గనుగొని కలుషవృత్తి
రామచందుర్మిని డాయంగ రథముఁ బఱపి
పలిక నుత్కుట గర్వప్రీభావుఁ డగుచు.

44

క. జాఱుకుమా బీరము చెడి
పాఱుకుమా రిఫులు సవ్య భయపడి వనముఁ
దూఱుకుమా పేర్కొంచును
జీతకుమా కపులు దోడుచేకొని పోరఁ.

45

మ. అనివిలైక్కిడి దైత్యనాయకుండు గోహాయత్తిచిత్తమ్మున్క
ఘనవచ్చార్యనినదంబు భీకరముగాగాపించి పెల్లార్చు య
జననాథాగ్రిషమాఁద నుగ్రిశరముల్నంధించి బిట్టేయఁగా
వినువ్యధిక్ సురసంఘుమ్మల్లాలువఁగావీక్షించె దేవేంద్రుడుఁ.

వ. ఇంగ్లీసు కనుగొని,

47

క. రథ మెక్సి రావణుండును

భృత్యుషిష్ఠ నుండి రామపృథ్వీషటీయుఁ
భృత్యును నేయుట తగ దని
వ్యధఁ శాందుచు నాచ్ఛైలోన వాసవుఁ డంశు. 48

క. మాత్రలి చేతను గవచుము

చాతుర్వ్యుము గలుగురథుము చాపుము వరుము
భూతలనాయకునకుఁ ఒలు
సారాతుఁడుపుఁ త్రైంచుఁ గదుమహాస్ను తమహిము. 49

వ. ఇంగ్లీసు పుఁత్రైంచిన,

50

చ. ధరణికివచ్చి మాత్రలిముదంబున రామునిఁజూచి మింకుఁగా
సురపతి పంపినాఁ డధిక శోభనకృత్యుములై వెలుంగు నీ
శరుములు విల్లు వజ్రికవచంబును దేరును వీనిచేత సం
గరుమున్దైత్యునిం దునిముకై కొను రాఘువుశ్రీజయంబులు.

వ. అని చెప్పిన మాత్రలిప్రియవచసంబులకు సంతసంచి
విభీషణానుమతంబున రామభూపాలుండు వజ్రికవచంబు దొడిగి
శరశరాసనంబులు గైకొని లుంద్రైస్యందనంబునకు వలగొని
వందనం బాచరించి బాలాదిత్యండు పూర్వాపర్వతం బెక్కు
చందంబున రథం బెక్కునంత జయజయ ధ్వనులతో సుగ్రీ
వాంగద హానుమదోషులైన వానరవీరులు మొర్కిస్త శప్పుడం
తరిక్కంబున దేవసంఖుంబులు సంగ్రామరంగంబుఁ జూడ వేడ్కు
పడి వచ్చి విమానంబులతో, గ్రిక్కురైస్ చూచుచుండి రాసమ
యరబున.

52

క. ४३ ५३ సభము నభంబును

ధర్మ శాస్త్రమును జలథి జలథి దార్శనికీ
సుకర్మిషుణు ససురక్రిష్టుణు
దురముక సేవురించి రథికమోర్ఖుల యుక్తి.

53

ప. ५४ వార్షికునుచు.

54

ఛ. వీరాలాపము ఉముచుం గదిని దోర్యుర్వంబుత్తోడన్ ధను
జ్యోతింబులు మిన్న ముట్ట సత్తిప్రంబైన శబ్దంబులక్
వారాసుల్ కలఁగఁగనాచునిజగర్యనూర్మాటనుప్రాంగుచుక్
గ్రూరాష్టంబులనేసివొండొరులవైఁగోదండపాండిత్యులై.

క. ధనుజేసుఁ దేయుశరములు

మనుజేసుఁడు తప్పుఁ మృంచు మార్కోని కడిమిక్
మనుజేసుఁ దేయుశరముల
దనుజేసుఁడు దప్పుఁ మృంచుఁ దత్తభుజశక్తి.

56

క. కంటున నేసిన శరములు

వింటన్ దప్పించుకొనుచు వెనబాణములక్
గెంటింపుచుఁ చమ గాత్రిము
లంటక యుండంగ నేటులూడిరి కడిమిక్.

57

క. మొదల నొకబాణ మావలు

ఒదులును బదిపదులు వేయుఁ బదివేలును నే
బదివేలు లక్ష కోటియు
జెదరక విలుకాయ్కమిఁద శీఘ్రుము పర్మై.

58

క. తొడగిన బాణము వింటను

దోడిగినయ ట్లుండు మిగులు దోడ్సోనవలక్

వెడలెదు శరములు లెక్కకుఁ

గడగుతు తనరాక చిత్రగతులన్ బరైఁ. 59

వ. అభిసమయమున.
బ.

60

చ. అభనమురాంతకాదులు మహాత్ములు వింటికివాడికన్న ను
ధిభువనమందువీకాగణతింపగఁ సెక్కుడటంచు మెచ్చుచుఁ
వభముననుండి ప్రస్తుత ఘనంబుగఁ దేతురు దేవకోటుల
ట్లుభుయబలంబులంబొగదుచుందురురామునిరావణానురుఁ.

చ. ధనుషుల ప్రేమత మేఘునినదంబులుగా శరదీ ప్రేషాలముల్
ఘనతరచంచలావఘులుగా మఱివూ క్రికదీ ప్రీ ధాల్రిమిఁ
దను వడగండ్లుగా క్షతజధారలు సంతతవర్ష ధారగా
ననయముఁ జెప్పునోప్పు విపులాహావమప్పుడు వానకాలమై.

తే. పం కీ కంఠుండు మిగులఁ గోపంబు గచుర
దేవగంధర్వశరముసంధించి తివిచి
రామభూపాలుమిఁద విక్రమము మెఱసి
వేసి వడి నార్చె దిగ్గంతివిసర మడల. 63

క. దానికిఁ బ్రతశర మప్పుడు
మానవనాథుండుఁ దొడిగి మానుష మడరు
ఖానిక సేసేన దానిఁ
బోణీయక తుర్చించి వైచెభువనము లదరు. 64

క. తుర్చించినఁ గనుగొని దనుజుఁడు
మించినకోపమున రామువిఁదను వడి సం
ధించి స్ఫురద్విష బాణము
వంచింపక యేయ దానివలనన్ జాలు. 65

ఆ. నాగశరము లోదవి నానాముఖంబుల
వచ్చునపుడు మనుజనల్లభుండు
గరుడబోణ మేసి ఖండించెనన్నింటి
మంట సూరలు సూచి మెచ్చి పోగడ. 66

చ. అగ్నస్తుధవోయునక్ డనుజుఁడ్ఁగ్రోహమునిక కత్తి శూలము
య్యదనునఁద్రిష్టివైన విషులార్ఘులు బేర్చుచు వచ్చు దానిసై
వదలక ముంచుగా ద్రీదశవల్లభుండిచ్చినశక్తి నేసినఁ,
బొడలుచుబాతీత్రుంచెమడిభూషణజాలమునాత్రీశూలము.

వ. ఇట్లుశూలంబును దూలి పోయున. 68

క. సూతుని రథమును వాఱులు
గేతువులు దూలంగ నేసి కినుక మెయిం జే
నేతను నొప్పించిన సృష్టులు
డాతటి దైతేయవిభుని నమ్మత మడరన. 69

క. సూటేగోని యసురతలు కి
రీటము లవలీల కుల్లి రివ్యున నొసలు
భీటలు వాఱ శతాంగము
ఫోటకములగుండై లవిసి కూలుగ నేసెన. 70

ఉ. ఆయైడైత్యనాయకులు డవాంకృతి రాముని మేన నాటగా
వేయుశరంబు లాయముల వేగమే గాడిన రక్తశూలముల్
కాయముదౌప్పాదోగవడిగ్రోమ్ముడునప్పుడుచూడనొప్పుఁబు
ద్వార యతలోచనుండుచరమాదిప్రతటిందగుభానుడోయనన్.

ఆ. అంత రామచంద్రులు డత్యంతకుపితుడై
బాణవృష్టి గురియు ఒంక్రిముఖుఁడు

కాలు వేసు చెయ్యి కడలింప నోపక

మొదల లేక రథముమార్గ నొరిగె.

72

స. రావాలుండు సాంమృసిల్లి పోవు చెఱింగి కాలకే
తుండు తేను దూరంబుగాఁ గొనపోయునఁ గొంతుబోదునకు
దనుషేందుర్మిండు మూర్ఖ దేః యోకి పగవారలు నవ్వు దగ
దసక రథం బిల్లు తేఁ దగునేఁ యని కోపించినఁ గాలకేతుం
డును యుద్ధ మధ్యంబున దేవకి సంకటం తైన రథంబువెడలఁ
గొనపోవుటు యోటముగాడని ధర్మవిమలు సెప్పుచురు
గావున నేనిల్లు దెచ్చితి నని విన్న వించిన మాతునివాక్యంబులకు
మెచ్చి పసదనంబు లిచ్చి మసరథంబు రామునిపంచం బఱవు
మనిన నట్లు కావించినఁ గనుంగొని.

73

క. ఆత్మనిరథమున కెదురుగ

మాతలి! మసరథముఁ బఱపుమా యన నతుఁడుఁ

వేతీవోగతిం బఱపిన

భూతలపతి వలికె దనుజఫుంగవృత్తోడ్డ.

74

ఉ. భూరిభుజప్రాతాపమునఁ బొంగుచు నిర్జరకోటి మాటికిఇ
బోర జయించి తంచుఁ బలుపోకలు పోచువు నీవు భీతిమైఁ
దారక నిల్చినాయెడుఁ బ్రాతాపముసూఫును చూపవేని నా
వాడిజగించ్చుఁ డడ్డువడ మచ్చినఁ జంపుదు నిన్న రావణ!

ఉ. అలమలోవ వాహనుల వాలము సేసినయుట్లు కాదు నా
పాలిశరంబు తీనుడుటిప్రాలు వారింపుగఁ బాలుపడ్డ దీ
వేళ వృథాపుషుణ్యములు వేయివిథరంబుల మానతేక తో
గాలుడు కన్ను గీటె విదే కాలము క్రగ్గతె నీకు రావణ!

చ. హరిగోవిందిపై బ్రాహ్మణాంతకుఁ గింతకుండైత్తుగేత్తుగ్గవా
ర్యవగిం గామ్మ గామ్మ ఖనవల్లభు లీలభు రుదుఁ లీముఁ సం
గరమున నోచ్చిస్టు దశకంథర సీకు జాముఁఁ వచ్చునే
సురస ఏథ్యచు నుఁఁర్చణశుఁచు ఒమోఖిగథ్యిను చామువుఁ.

క. మణి దలుఁఁ సుఖురెతీం ఒట్టి

ప్రతీతలను మునివరులు ఒట్టి సృష్టిములు గాఁఁవు
స్నుతీఁ జెఱిచినట్టి దుక్కతే

ర్థితి నిష్టుఁఁ సీవు నాశుఁ ఒక్కిట్టి నిచట్ట.

ఎ. అనిగర్యాలాపంబుఁఁమున్నయుఁఁసుఁకుఁబూర్చి
గీర్యాణాథిశ్వరుం డగు రావణాసురుఁ డిఱ్చనియె.

క. అంతటి భూరిపరాక్రమ

వంతుఁడవో టెఱుఁగు దేని వసుఁఁశ్వరుఁ! నా

పంత మెజెంగియు నెజెంగక

యింతప్రగల్భముల నాఁడ నేట్టి సీకుఁ.

క. సీలావును నాలావును

వాలాయము సురలు సూచి వర్ణింపగఁ సే

డాలములోపలు జూఫురు

మేలా గర్భుఁ లిష్టు డైకులతిలకా !

మ. జననాథాగ్రీణి! నాప్రతిజ్ఞామిషుమాశాంతాత్తుఁడై సీకునై

వనజాఘ్రుండిటవచ్చు కొవు మనుఁన్ వైశంబన్ గోరిన్

వినువీధిన్ మరల్లు జూచి వెఱవన్ బరంబు సంధిల్లుగా

నిసుసీతమ్ముఁపిఱిపుండుఁలన్ నేలంకకుఁబోజుఁఖా.

వ. అని కోపోద్దిపితమానసులై వీరాలాపంబు లాదుఁచు
ఖిద్దఱును సుద్దవిడిగద్దింపుఁచు నోలమాస్సానక మిఱైన కోసం

ఒన శరీరంబులు మఱచి జయోల్లాసంబు లుల్లవిల్ల నొసళ్లు
బొడము పెన్ జెమట మొత్తంబులును రక్తపూరంబులును
బెరసి కాలువులై పాఱుచుండ మెఱుంగు కఱకుటంపగములు
దాటినం జుఱు కెఱుంగక తమకంబును నిష్టురబాణ సంఘట్ట
నంబులను బృథుల రథనేమి స్వనంబులను ద్విసహస్ర తురంగ
హేమారవంబులను భులుల సింహానాదంబులను గగనంబు వగుల
జగంబులు కలంగ సముద్రంబులు ఘుస్టిల్ రాత్రి వడక
ధిగజంబులు క్రొగతిల్లు బడ సభోభాగంబున దేవగంధర్వసిద్ధ
సాధ్య కిన్నర కింపురుషాదులు సూచి వెఱంగువడ నిది పగ లిది
రాత్రి యని యొఱుంగక తమకంబున నే డహోరాత్రంబులు
పోరాడి యలసి బాణప్రయోగంబు లుజ్జగించి యొకినొకరు
సూచుచుండ సయ్యవసరంబున. 83

క. సరసీరుహామితార్పిన్యయుఁ

దరు దరు దని సురలువోగడ నసులేశ్వరు న
క్షురములు శిరములు దెగిపడ
నురుముష్టిని దీనివేసే నుగ్గార్పములఁ. 84

క. తెగిపడిన తలలు జేతులు

దెగినట్టే మొల్చుచుండు దీవ్రిత యడర్క
జగతీశుఁ డఫుడు మదిలోఁ

దెగకుండుట చిత్రమనుచు దీకొని మజినుఁ. 85

క. ఒకకోలు దలలు జేతులు

బ్రికటంబుగుఁ దుర్గించినంతుఁ బాహులులు దలలు
వికచాంబుషములర్చిని

పకలేశుడు వెఱఁగువడగుఁ జయ్యన మొలిచ్చె. 86

- క. తొడిగెడిశరములు ధర్మై
బడియొడు మన్తకము లేదుపడకుండంగ స
ష్వాడు రామమహిత్తలచన్ను
డెడతేగుండంగ నేసె నేమనిచెష్టు. 87
- వ. అట్టి సమయంబున, 88
- ఆ. వింటు దొషుశరము వెడతెషుశరమును
దిరుగ మొలుచుతలలు దెగినతలలు
వెట్టివార్టుకై న నెఱుఁగంగ రాకుండ
రాముఁ డేయు దొడుగె రణములోన. 89
- ఆ. శరము దొడిగి తీవియు జక్కుంబువలె నుంపు
శరము విడుచునఫుడు చాప మగును
జూడ నొప్పు నౌర శోభితం బగురాము
చేతివిల్లు సెప్పు జిత్తుమగును. 90
- ఔ. కాంచనఫుంఖవివ్యవిశిఖంబుల బాహులు మన్తకుంబులున్
ద్వీంచిను ద్వీంచినక్కె కడుఁదేసి మెలర్పుఁగ నుద్ధవించు స
త్యాగంచనరత్న భూమణవికాయము దీస్తులు వృజ్యురిల్లఁగా
గాంచనగర్భన త్తవరగర్వవిశేషముచేత సారెకున్. 91
- చ. పొరు బారి దుర్గించినన్ దిగిరిపుట్టెచందము గోలనార్థిపై
వెరవుగు బూనుచందమును వేసెనుచందము బొఱుచంద
ము, నురమునుతింపగా నరుమగాడె తలంపుగ దేవతాళికిన
శిరములచిత్తుమున్ సృపతిచేతివిచిత్రము తూపుచిత్రమున్.
- ఔ. రావణుడేయు బాణములు రాముని బాణము లొక్కుపెట్టునన్
రావణు మేన నాటియును రామునినాటియురక్క పూరముల్

పూఫుంతో టిమోదుగనుబూర్యగిరీంద్రిము మించి భానునిఁ
జేవురుకొండ కాలువలసిందురముక దలపెంచునెంతయుఁ.

క. ఒత్తిలి రాముడు దైత్యుని

కుత్తుక నొకకొల దుర్మించి కుాల్యుటు దొష్టో
సెత్తును గ్రీమ్యుకమున్నే
మొక్కములుగ దలలు మొలానుటదొష్టో.

94

వ. అని దేవసంఘములు గౌసియాడ శ్రీరామచంద్రీం
కు దైత్యునాయకునితలుఁ జేతులుం దుర్మించితుర్మించి విసివి
నం గని విధిమామండు నరేంద్రీన కి ట్లనిటో.

95

క. బోలుగ నాతనినాథీ

మూలంబున నున్న యమ్మతమును మొదలను ని
ర్యాలమయ్గా శ్రీరఘు భూ
పాలక ! తేగ వేరీయు మగ్గి బాణముచేత్తక.

96

క. ఐది లైగిపోయినపిమ్ముటు

బదితలలును రెట్టి గలుగు బాహులు నురలఁ
జెదరక తునుముగ తునుముగ
దుది ముటుగ మొలుచు నూటలోమ్ముదిమారుల్.

97

వ. అంత నంతం ఒవునని విన్నవించిన వినిరామభూపా
ఱం డట్లు గావించిన

98

క. ఒకతలయు రెండుచేతులు

నకలంకసితిని గలున ట్లితనిఁ నే
ఛొకతలకుఁ దెచ్చు నొ వని
ప్రీకటెంచిరి నురలు రామభద్రుని సెలమిన్.

99

- తే. ఆంత నమృతంబు తేర్వోవ సనరవిభుని
మేని బాహులుఁ దలలును మెస్సు కడగి
హోయ కనుష్టై నష్ట డమ్మతము గాగ
కెందుచేతులు నొకతల గంకు మెగుల. 100
- వ. ఆంత దై శైంద్ర్యింకు తన మనంబున 101
- క. ఎవ్వరు నెఱుగని మర్గం
బివ్విభునకు నెఱుకపులుప నెఱు గావించే
మవ్వమున నీ విధీమున
కూర్చువ్వేల్ల నడంతునంచు గూర్చిరతతోడడ. 102
- తే. తొల్లి వరప్రాప్తి దౌరకినయటువంటి
రక్తాభ మనుమహాశ క్రీతి దివిచి
గంధఘుష్టుకులిత్మై కనుష్టై
వితుల తేజంబున పెలయుచున్న
దానిఁ బ్రియాగింప దారుణానలతీవ్రీ
శిథిలు ది క్రీతి ములుఁ జెలఁగుచుండ
ఘునఘునారావుమై ఘుంటానినాదంబు
శుర్మితిపుటంబులకు సశుర్మితము గాగ
- తే. జండతరముగ నట నిధీమునిమై కీ
జచ్చు లుమియుచు నుగ్రీమై నచ్చుదానిఁ
గాంచి రాముండు నిశితమార్గణముచేతు
దృణముకై నడి నడిమికీ ద్రోచిమై చె.
- వ. ఇట్లు తనశ క్రీతి వృథ యగుటః గని దాన వేంద్ర్యిం
డు మాన వేంద్ర్యినిమై గరం బలిగి నిట్టూర్పు నిసుడింఫుచు
పసిమునల ముద్దర పరశు పట్టిన పార్పిసగదాదండ్రోదండ్రభిండివా

లాదిసాధనంబుల నవక్రీపిక్రిమంబున నాలంబు సేయుచుండు
గని విభీషణుం దులికి దేవా! ఏడు రెండుకరంబులతోడనే
మొండుగ యుదుంబు సేయుం దొడంగె నింక శిరంబులుఁ గరం
బులు మరల నుడ్చువించేనేనఁ గార్యంబు దప్పుటకు సందియంబు
లేదు గావున వీని నీలోన నబ్రిహ్నిత్తుంబున నడఁగింపు డగు
నని విన్నవించిరి.

104

మ. అనమూండుజ్యోలచాపదండునబ్రిహ్నిత్తుంబుసంధించియొ
య్యాను గ్రాంతముగాగడుఁదివిచిప్రిత్యాల్ఫిథపాదస్థుడై
దనుజాథీశ్వరుఁబోహుమధ్యమువడిందాకంగ లక్ష్మింబుగా
గొని బిట్టుసే నదల్ని తీవ్రితరమా కోపంబు దీపింపఁగఁ.

క. ఆవేంటు వడిగ నాటిన

రావణుఁ డతివివశుఁ డగుచు వారీతె ధరిత్రిఁ

దేవతతి పోగడి యప్పుడు

పుంపులవర్ధంబు గురిసే భూవరుమిందుఁ. 106

ఉ. సంగరభూమి రావణుఁడు సత్యముదూలి ధరిత్రిఁగూలినుఁ
గుర్మంగె భరంబునుఁ ధరణి కుర్మంగేఁ గులాచలవర్గమేల్ల వే
గుర్మంగెదిశాకరీంద్రిములు గుర్మంగెమహారగవంశనాథుఁ
డుఁ। గుర్మంగెడులీకులేశ్వరుడు కుర్మంగె వరాహముగ్రుష్టు
తేలఁగన్.

107

క. జగములకు సైల్ల బాధకుఁ

డగురావణుఁ డాజిఁ గుంల నంతటితోడు

బగ దీతె ననుచు రాముఁడు

తగుఁ దన విల్లెక్కు డించి తమ్ముని కిచ్చుఁ.

108

సీ. అఖుల్లోకమ్ముల కానంద మొదవెను
సురలకంటికి నిద్రిసోకె సంత
మునులు జేసిన తపాబులు చాల ఘలియించే
దౌడరి సాధ్యులకు దుందుడుకు వాసె
గుహ్యకావళికేని గూడు నోటికిఁ బోయె
సిద్ధులతలఫ్పులు సిద్ధినొందె
దరీకరంబులతల్లడం బడుగెను
కిన్నరసంఘకంబుకీఁ తొలఁగె

శై. గుడగంధర్వభేచరగణములకును
ఔమ మింపారె జనపరిణామ మమ్ము
వేడ్క లింపాదె బాధలు విఱుగ డయ్యే
సంగరంబున దైత్యాండు సచ్చుకతన.

109

ఉ. అంత విభీషణుండు తనయన్న పదంబులమొద వార్పి. య
త్యంతవిషాదముఖిజనితాశ్లోకణంబులు రాల నేడ్చె లో
కాంతకు దైననానమువోద్ముతద్వమసరాక్రమంబు భూ
కాంతుని ముంగలన్ దడవి గద్దదకంతకమాయనేత్రాడై.

వ. అట్టిసమయంబున మందోదరి మొద్దులైన యంతస్ఫురు
సుందరీసందోహంబు లేతెంచి తమ పార్చిశ్యురుం దైన రాక్షస
కుల సార్వభోముం గని వక్కంబులు శీరంజులు మోదు
కొనుచు బహు విథరబులు బ్ర్యాలషించుతుఁ బరీషేషించినిని
యుండ. భూకాంతండు శాంతాలాపంబుల. నమునయించి
విభీషణం గనిస్తు దుఃఖిం బుడిగి విరాయన్న కూనగ్నిసంస్కా
రాదిధుల నాచరింపుమనిన నతం డట్లు కావించిన యనంతరభ.
విభీషణని లంకానగరంబునకుం బట్టంబు గట్టించిన నతండు

సుగంధద్రవ్యంబులును నవరత్న ఖచితంబులైన భూషణంబులును
జీవినాంబరంబులును గానుకగా నిచ్చినం బరిగ్రోహించి యవి
యైల్లను మాతలి కిచ్చి ప్రియోక్తులం దనిపి యనిపిన నతండు
స్వరూపునకుం జనియె నయ్యవసరంబున. 111

సీ. ఆలోన రాఘవుం డావిథీమణుఁ జూచి

సత్రీశియు క్రిమ్ము సరగు బిలిచి

పంక్తికంథరు నాజీ బరిమార్చితి సటంచు

మనుమతీతనయకు వార్త సెప్పి

నీదేవి మెదలగు సీరజాత్సులచేత

నతివకు శృంగార మమకు జేసి

కొంచు రమ్మని చెప్ప నంచితగతి నేగి

సరమాదిసతుల కాసరణి జెప్పు

తే. సతులు నిర్గులజలముల జలక మాణి

పటుపుట్టంబు ముదమును గట్టఁ బెట్టి

చందన మలంది సురభిపుష్పములు ముడిచి

మేలిమణిభూషణంబులు సాలు దొడిగి. 112

క. ఇందిరతో సరి యగు నా

సుందర్గు దైర్చీలోక్యమాత సూబ గొందఁగు దా

రందలమును గొనివచ్చిరి

కందర్పవిభుండు రాముకదుకుం బీర్చితిక్. 113

వ. శ్రీటు గొని వచ్చి రామభూపాలుని సమ్ముఖింబున

మసిచిన నద్దరాతనూజాత పతికి వినయభక్తి తాత్పర్యంబులు

వెలయు బ్రీణమిల్లిన నతండు వనితారత్నం బగుసీతం గనుం

గొని య్యట్లనియె. 114

క. కులసతీ జేఱ గొనిపోయిన
యలశాత్రీపు గెలువ నోపఁ దనుపలుకులకు
గెలిచితీఁ బగ చంపితి నిక
నెలఁతా! నీయిచ్చు జనుము నే నిన్నూల్లు. 115

ఆ. అనుచు బలుకుపలుకు లవసీతనూజాత
కృములకు వాడి గలుగునట్టి
నారసములు సోకె నాటిన యుష్ణైన
సరసిజాత్క్షీ మూర్ఖుజాల నొంది. 116

చ. నరవర! నాదుచి త్తము మనంబుననీవ యెత్తింగియుండియుఁ
బరుషము లాడ నేమిటికీ భాషము నాయెడలేదు కాదుపో
సురలునుతింప మేటిసాదజ్ఞోచ్చేదమెచ్చుఁడున్న రామభూ
వరునిమనం బొడంబడిన వారిజులోచన సీత యూతట్టిఁ.

క. హృదయేశు డలర వప్పుడ
సాదఁ జీచ్చెను భూమిపు త్రీసురలు నుతింపు
ముద మంది పద్మభవుఁ డా
యుదనం బ్రిత్యక్త మయ్యే నొ నా ననుము. 118

ఆ. అంతే బద్మగర్భుఁ దవసీశు డగురామ
భద్రీఁ జూచి పలికే బరమపురుష
వనజనేత్రీ సీతవలన దోషము లేదు
నమ్ము వసుమతీఁ నాదుమాట. 119

ప. ఆని పలికిన పితామహుని మాటల కుభూయసేనలును
సంతసిల్లినవి. అనంతర మగ్గిన్నభగవానుండు నయ్యంగనం గొని
వచ్చి మరలపతివ్రోతాభరణం బగు నిద్రరాతనూజాతం గెట్టా
మ్ముని యప్పగించిన నయ్యుడు దశరథుండు ప్రిష్టన్నుండైన శ్రీరా

మచంద్రుండు సతీనమేతుండై తమ్ముండును దానును నమస్కరించినఁ గుమారద్వయంబును గోడలిని నాలింగనంబుచేసి తెద్దుఃఖంబులం బాపి చనియె; నష్టుడు సకల దేవతలు నిట్టనిరి.

క. మాక్షిషుకు జనన మొరదతి

రాకాసులరాజుఁ జంపి రక్షించేతి వా

లోకంబు లెల్లు గృపతో

సాకేత పురాధినాథ! సమ్మానిసుతా!

121

క. అని వినుతి సేసి కలస్క

జసిపోయన కపులసెల్ల సోశ్చ్యవ బ్రిముకుం

డనీ వరములిచ్చి యంగిరి

ఘనులూదేవతలు మరలి గగనరంబుసక్క.

122

వ. తుడనంతరంబున.

123

తే. భానుపుత్తోది వానర బలముతోద

ఖన విభీషణ ముఖ్య రాక్షసుతోద

మజీయ జానకితోద లక్ష్ముణునితోద

బుష్ట్యకుం బెక్కి చసీరును సాభూమివిభుండు.

124

వ. ఇట్లు పుష్టికార్యాఫుర్డై చనుమండి రామభూతాం
తుండు కాంతార్చుర్చుర్చునకుఁ జేయుత్తిచూపుచు సంగ్రామ
సలం బిడె రావణకురభక్కర్మాముతైన రాక్షసబలంబును మర్మించిన
తో విడె సువేలాచలం బీదె సముద్రీంబుస్క బట్టించిన సేతు
చరథనం బిడె విభీషణాడు ముమ్ము త్రశుంచిచ్చిన ప్రీదేశం
విడె సుగ్రీవుని కేమ్మైంధ్యానగతం బీదె వాలిని సేలాస్కాల
సేనివు బీదె భామసిలదనుండు ముమ్ము బూడగన్నాన్నలు
బిదె బుష్ట్యముకాంచలం బిదె పర్మితున్నభవుండు ముమ్ము

బూడగన్నతా విదే పంపానరోవరంబునిదే కబంధుం డను
దానవుని వధించిన ప్రీదేశం బిదే జటాయు వను పత్తిం
దుప్రిండు నిన్ను ॥ గౌనిపోవునప్పుడు రావణామరునితోడం
బోరి మడిసినసానం ఏదే : జనస్థితినం బిదే దశవదనుండు
నిన్ను ॥ జెఱి గౌనిపోయినచో ట్రెడె మాయామృగంబును బడ
నేసినచో ట్రెడె ఖరదూమక్కాదులు నాతోడఁ బోరి పోలసిన
తా విదే శూర్పుణిఖ యనుదాని ముక్కుపెట్టులం జెక్కిన
యిక్కుయిదే సుతీక్కుస్తుం డనుముసీందుప్రిడు వ్ర్తించు నాశ్రీమం
బిదే యగ స్త్యశ్రీమం బిదే యతీమహముసీందుప్రినిపత్తి
యనసూత్యాదేవి యంగరాగంబులు సీకిచ్చిన చక్కి యిదె
వినాధుం డెనురాత్మసుండు నిన్ను ॥ బట్టికొని పోవుచుండ విడి
పెంచినచో ట్రెడె చైత్ర్యకూటాచలం బిదే భరతుడు మునల
వ్యాఢంబజీచి మరలం గౌసిపోవ వచ్చినచో ట్రెడె గూమది
యుల్లదే కనుంగొను మనిషప్పుడు భరతాయ్యాజాశ్రీమంబుఁ జీరం
జీసి యచ్చుటుఁ బుట్టుకంబు డిగి రాయముస్తీందుప్రిపకు వమప్ర
శించిన సతీండు రావతసిద్ధిపితచ మహాసంపంబునోరాది యనిల
పుంభపో! పోషేగఁ సీపేగఁ సందిగ్గాశ్రీమమ్మునఁ సుప్పు భరతువకు
మార్క త్యుచేంగించి రమ్మని యనిపిన.

125

ప్రశ్న. అతుదెంచి కూరచే బావని

సురుచిరస్తాఫ్యాయ్యభరతు శోభనచంతుఁ

విరచితప్పుణ్యస్తురితుఁ

నిరవమస్తు-ర్తి నిత్యనిరతుఁ భరతుఁ.

126

వ. కనుంగొనివందనంచుసేసి కరంబులుమోణ్ణి వినయం

127

ఆ. భరతునకును రామభద్రీ దేతెంచిన
వార్త జెప్ప వినుచు వాయుసుతుని
గారవించి నిండు కోగిలు జేర్చుచు
నగ్రీజన్మనైమ మడిగి యడిగి.

128.

క. తల్లులు మువ్వురకును రఘు
వల్లభు దేతెంచినటివార్తను దెలుప్ప
బల్లిదు డగుతనతమ్మని
నల్లన సాకేతఫుర్కి ననిషె వేడ్క్కు.

129.

ప. అట భరద్వాజాశ్రీమంబున మజ్జనభోజనాదు లాచ
రించి నాటిరాత్రి నిలిచి మఱురా డమ్మన్నింద్రీని ఏడ్క్కొని
శ్రీరామచంద్రీండు ఫుప్ప కారూధుండై చనుదెంచుచున్న
యప్ప డన్నకు భరతుండు సకలసేనాసమేతుం డైతల్లులుం
దమ్మండును నెదు రేగి రాఘువేశ్వరుపాదారవిందంబులకు
వందనం బాచరించిన నతం డనుజన్మలు గౌగిలించికొని
లక్కుణసహితుండై జనకరాజనందనం గూడి తల్లులు మువ్వుర
కుం బ్రిషమిల్లి వార లతిస్నేహంబున నిండుకోగిత్త నొత్తుచు
దీమింపు దమలోఁ దాము పెద్దపిన్న యంతరువుల వండనంబులు
సేసికొని మరలి నవదిగార్మంబునకేగి యచ్చటు బుప్పకంబు
డిగి దానికర్చనలిచ్చి కుబేరునివిటికిఁబామ్మని యనిపి భరతు
మందిరంబు పర్మివేశించె నట్టిశుభసమయంబున.

130.

క. దానంబు లిచ్చి భద్రీ

స్నానంబులు సేసి భూమణంబులు వ్యాత్తు

చీనాంబరములు బరిమశు

మానంబులు దాల్చి రథికశోభనలీలు.

131

వ. ఇట్లు రామాదిసోదరచతుపుయంబును భూమినంద
నయును దశోవేషంబు లుజగించి రాజచిహ్నంబులు గైకొని
దానవవానరబలంబులం గూడికొని పడ్చిసోవేతంబులైన భోజ
వంబులం బరిత్రుపులై యారాత్రి గడజి మఱునాఁడు గజతుర
గస్యండనాచి వాహనంబు లెక్కి ఛత్రిచామరాదులు మెఱయ
శంఖభేరీ భాంకారంబు లుల్లసిల్ల వందిమాగధుల బిరుదుకై వా
రంబులు సెలంగ నయోధ్యాపురంబు బ్రవేశించి నగదులోనికి
పుత్రెంచి వసిష్టానుమతంబున శుభముకూరార్తంబున భద్రాం
హసనంబున బట్టభద్రుంకై రామభద్రుండు భూసుమలకుదా
నంబు లొనంగి యర్థారుల కీసారంబు లిచ్చి విధీమణసుగ్రీవాం
గద జాంబవద్రనుమదాదులు బ్రియవచనంబులం దనిపి వారి
వారికిం దగినపగిదిని గట్టుంబు లిచ్చి వీట్టొలిపిన వారు నిజ
స్థానంబులకుం జని రంత మహానందంబున. 132

ఆ. అశ్వమేధయాగ మన నొప్పాజన్మంబు

నెలమీ జేసి దివిజు తెల్ల మెచ్చ

లీలఁ ఒదునొకండువేలేండ్లు ధర యేలు

ఒరమధర్మ మహిము బ్రిజలు వోగడ. 133

తీ. సకలాపథక్కీయా సంజీవకరణిచే

జెలగిదిక్కులను రక్కింపు జాలు

ఒంధురోన్నతశత్రుసంధానకరణిచే

సుటీలారులను రంభు గూర్చు జాలు

సంతృష్టిత్వాదనసౌవర్ణకరణిచే

సద్గుల దారిద్ర్య మడపు జాలు

ననుడిననంథాన మనుశల్యకరణేచే
బురుషార్థనికరంబే బో)ను జాలు

ఔ. సిద్ధివిద్యానురాగప్రసిద్ధుండైన
రాజచంస్త్రం డితం డని రాజు లెల్ల
నన్నుతీంపుగ విలసిలై జగతియంము
భాగ్యవిస్తరి గామభూపాలశోర.

134.

నీ. కుటీలతే నడులంము గుంతులంబులయంము
బొంకు జూచములందు బూతులందు
లేమి నైర్మిరులయందు లేమలనడుమందు
భంగ మంబుఖులంము బరులయంము
గోపంబు ఖులులంబు గూర్చిరవ్తనులంము
వడుకు వీషలయందు స్వనులందు
బంధంబు రతులంము ఒట్టుశీరోజములందు
మోహంబు ధనమంము మునితులందు

తే. జిలత కవులంము దషసులచిత్తు మందు
వర్ణమిళితంబు నిత్తురువందు యవను
లంమననె కాని యొండెడు జెందకుండ
లీల ధన యేలె రామభూపాలవరుడు.

135.

క. ఈరామచరత మెష్వాదు
వారక వీస్తుట్టివారు వార్సిసనవాము
గోరి పతించినవారును
శ్రీరామునికరుణ మేలు సెంతుదురెలము.

136.

క. జలజాత్కు ! భక్తవత్సల !
జలజాననవినుతుపాడబుజాత్కు ! నుథ్యా

జల రాళ్ళిభవ్యమంవిర !

జలజాకరచారుహంస ! జానకినాథా !

137

మాలిని. కువలయదళనేతారీ కోమలస్నిగ్ధగాతారీ
భావముఖునుతిపాతారీ భక్తపృత్యాత్మిచెతారీ
రవిశత్సనమధామా రక్షితాత్మాంఖీర్భామా !
కవిజననుతనామా కావుమా మమ్మ రామా ! 138

గద్యము. ఇది శ్రీగౌరీశ్వరవరప్రిసాదలభ్య గురుజంగమార్చున
వినోద సూరిజనవినుత కవితాచమత్కూర్ రాతుకూరి
కేసనసెట్టితనయ మొల్లనామధేయవిరచితం జైన
శ్రీరామాయణ మహాకావ్యంబునందు
యుద్ధకాండము సర్వంబును దృతీ
యాశ్వనము.

రామాయణము సంపూర్ణము.

కలితహృదంతర ♦ తావ్యసిరంతర ♦ కౌతుకదంతుర ♦ కవ్యధిరాట
సులభసుదర్శన ♦ సూత్క్ష్మవిమర్శన ♦ సూచకకర్మన ♦ సూర్యనృపా.

ఉ. భావుక నంద నాబ్దమున ♦ వార్యియుటక్క సమకట్టి సేర్పుమై
శ్రీ విజయాబ్దమందు సెఱ్చి ♦ చేం బరిపూర్తిగ సంఘటించి వి
శ్వావసు వత్సరంబుననా ♦ నంగితి సైనికి భవ్యకీర్తికిం
దావసు రామరాడ్యులన ♦ నంబను నిక్క్రాతిం బాధ్యతంబుగా.

గద్య. ఇది శ్రీరామచంద్ర కృపాసాంద్ర కట్టాష్ట నిరీక్షణ సంలభ
శత్రువు థానాది సరసతరకవితావిచక్షణ శ్రీమతోగ్రంథిన్యగోత్ర
పవిత్ర దేవులపల్లి కులపయఃపయోనిధి కళానిధి సీతారామ
శాస్త్రి పొత్తు వేంకటకృష్ణశాస్త్రి పుత్తు తమ్మునాభి
థానాంతర వేంకటకృష్ణశాస్త్రి నామగ్రిజన్మ
• త్రిలింగ దేశాగ్రిజన్మ సుధీపథేయ సుబ్జరాయ
• నామధేయ ప్రణీతంష్టన రామరాయ
విలాసంబను ప్రిబంధంబు నందు
సర్వంబును దృతీయాశ్వసము
సంపూర్ణము.

(శ్రీ)